

HØGSKULEN I VOLDA

Ma
Masteroppgåve i helse- og sosialfag
- meistring og myndiggjering

Jordmorblikk på ungt moderskap

Om jordmors rollefortolkning i møte med gravide tenåringer

**Hilde Lillestøl
Desember 2012
30 studiepoeng**

HØGSKULEN I VOLDA | BOKS 500 | 6101 VOLDA
WWW.HIVOLDA.NO | T: 70 07 50 00 | F: 70 07 50 51

Forord

Engasjementet for den profesjonelle hjelperelasjonen har fulgt meg som en rød tråd gjennom mitt yrkesliv. Det er refleksjoner om de viktige nyansene som en slik samhandling rommer som danner bakgrunn for denne oppgaven. Jeg har ønsket å få mer kunnskap om hvordan jordmødre beskriver sin rollefortolkning i møte med gravide tenåringer og deres forståelse av ungt moderskap som sosialt fenomen. Gjennom en systematisk tolkning av jordmødrenes beskrivelser har jeg ønsket å bidra til ny kunnskap om temaet.

Når jeg nå avslutter arbeidet med oppgaven ser jeg tilbake på en utfordrende og lærerik prosess. Det har vært et privilegium å få fordype seg i et tema over tid, og å få mer kunnskap om et tema som jeg har et engasjement for.

En stor takk til de jordmødrene som stilte seg villige til å delta i undersøkelsen og som har bidratt med sine erfaringer. Jeg vil også takke min veileder Rune Kvalsund for grundige og konstruktive tilbakemeldinger, du har gitt meg noe å strekke meg etter og ledet veien. Takk til direktør Hildegunn Bomnes i Stiftelsen Amatheia som har stilt seg positiv til og latt meg kombinere klinisk arbeid med studier. Takk til mine nære som har gjort dette mulig for meg, uten dere ingen oppgaven

Desember, 2012

Hilde Lillestøl

Abstract

Over the last decades it has become less common to become a teenage mother both in Norway and the other scandinavian countries. Even though there is extensive research concerning teenage pregnancy in european countries, questions concerning healthcare professionals approach to this marginal groups of pregnant women, has hardly been investigated in a scandinavian context.

The aim of this qualitative study was to gain knowledge about midwives reflections about their profesional roles in caring for pregnant teenagers during prenatal care, and their understanding of young motherhood as a social phenomena.

In-depth interviews were conducted with 10 midwives working in the public health care system in 7 different counties in Norway.

Four categories were developed from the midwives descriptions: structural factors determining the midwives obligations, the relationship with the teeange mother, the midwife's interpretation of her own role in caring for pregnant teenager, and preparing for change:the realistic mootherhood. By the use of existing theory these categories were further elaborated to suggest that the midwives role due to both academic and institutional changes, has been transformed and expanded from a primary orientation towards the individual pregnant adolescent, to include several concerns in what can be perceived as an ambiguous intepretation of the midwifes professional role. Furthermore caring for a marginal group the shift between an individual or contextual oriented approach holds important implications about reflections on normality. It appears that the midwives understanding of her professional role is shaped as a result of both interactional and structural factors, and the perspectives on young motherhood is there both biologically and socially constituted.

Key words: teenage pregnancy, prenatal care, professional role, empowerment, young motherhood

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1 Forståelsen av ungt moderskap	1
1.1 Statistikk og utviklingstendenser om tenåringer og fruktbarhet	1
1.2 Demografiske endringer relatert til seksuell helse og reproduksjon	3
1.3 Offentlige dokument og føringer.....	4
1.3.1 Profesjonsgruppen jordmødre	5
1.3.2 Tenåringers reproduktive og seksuelle helse	6
1.3.3 Gravide tenåringer en sårbar gruppe?	7
1.4 Tidligere forskning på temaet	8
1.5 Problemstilling og forskningsspørsmål	13
1.6 Oppgavens oppbygning.....	13
Kapitel 2 Teoretiske perspektiv og begrep.....	14
2.1 Forelderskap som en overgang i livsløpet.....	14
2.2 Forståelsen av moderskapet.....	16
2.3 Samhandlingen mellom jordmor og unge gravide	19
2.4 Grunnlagstenkningen i jordmorfaget	22
2.4.1 Svangerskapsomsorgen som et ekspertsystem	24
2.5 Teoretiske perspektiv om sosiale roller.....	26
2.5.1 Rollebegrepet entydighet eller flertydighet.....	28
2.5.2 Samspillet mellom rolle og identitet	29
Kapittel 3 Veien til målet	32
3.1 Forskningsdesign og vitenskapsteori	32
3.2 Utvalg og kriterium for utvelgelse av informanter.....	34
3.3 Intervjumetoden	35
3.4 Ethiske overveielser	37
3.4.1. Informert samtykke	37
3.4.2 Konfidensialitet	37
3.4.3 Konsekvenser av å delta i forskningsprosjektet	38
3.5 Datainnsamling.....	38
3.6 Metodediskusjon	40
3.6.1 Rekruttering av deltakere	40
3.6.2 Forskerens rolle	44
3.7 Analyse av Data	45
Kapittel 4 Fortolkninger og analyse	49
4.1 Strukturelle føringer for jordmortjenesten	49
4.1.1 Svangerskapsomsorg – mer enn kontroll	49
4.1.2 Unge gravide en prioritert gruppe	50
4.1.3 Svangerskapsomsorgen en ny kontekst.....	51
4.2 Samhandlingen mellom jordmor og unge gravide	54
4.2.1 Individuell tilpasning.....	54
4.2.2 Tenåringer er tenåringer	55
4.2.3 Å være gravid som tenåring	57
4.3 Jordmors rolleforståelse i møte med unge gravide.....	60

4.3.1 Kilder til forventninger.....	60
4.3.2 Jordmor for unge gravide en utvidet rolle?	62
4.4 Forberedelse til forandring – det realistiske moderskapet	65
4.4.1 Et hundretalls spørsmål i sakte tempo	65
4.4.2 Det realistiske moderskapet	66
Kapittel 5 Fra entydighet til flertydighet.....	69
3.Ekspert.....	69
3.Veileder	69
5. 1 Fra entydig til flertydig rolleforståelse?	69
5.1.1. Samspillet mellom konstituerende og strategiske normer.....	70
5.1.2 Oppfølgingen av gravide tenåringer i en flerstemt kontekst	72
5.2 Svangerskapskontroll og svangerskapsomsorg	76
5.3 Umyndiggjøring og ansvarliggjøring	79
5.4 Gravide tenåringer en marginal gruppe – forståelsen av avvik eller normalitet	85
Kapittel 6 Jordmorblikk på gravide tenåringer	89

Referanseliste

Vedlegg 1:Oversikt innhentede forskningsartikler
Vedlegg 2:Forespørsel om å utføre forskningsprosjekt
Vedlegg 3:Samtykkeskjema
Vedlegg 4: Intervjuguide
Vedlegg 5: Demografiske data
Vedlegg 6:Forespørsel om å delta i undersøkelsen
Vedlegg 7: Norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste
Vedlegg 8: Intervjumatrise

Kapittel 1 Forståelsen av ungt moderskap

I dette kapittelet vil jeg ved å henvise til endringer i samfunnsdebatten om ungt moderskap, og gi en oversikt over hva vi vet om fenomenet gjennom foreliggende forskning aktualisere problemstillingen for oppgaven. Det har de siste tiårene blitt mer vanlig å vente med å få barn, og kvinner er gjennomsnittlig eldre når de blir mor for første gang. Å bli mor som tenåring er derfor mindre vanlig, og gravide tenåringer utgjør slik en marginal gruppe. Med bakgrunn i dette kan det være grunn til å se nærmere på ungt moderskapet som et sosialt fenomen, og hvorfor dette i økende grad blir betraktet som et sosialt problem i vårt samfunn. For å gjøre dette velger jeg å ta utgangspunkt arbeidet profesjonsgruppen jordmødre utfører i samhandling med unge gravide i svangerskapsomsorgen. Å belyse denne samhandlingen kan være relevant fordi allmenne mekanismer fremtrer i forsterket utgave relatert til marginale grupper, og det er derfor mulig å løfte frem anliggende som også kan overføres til andre.

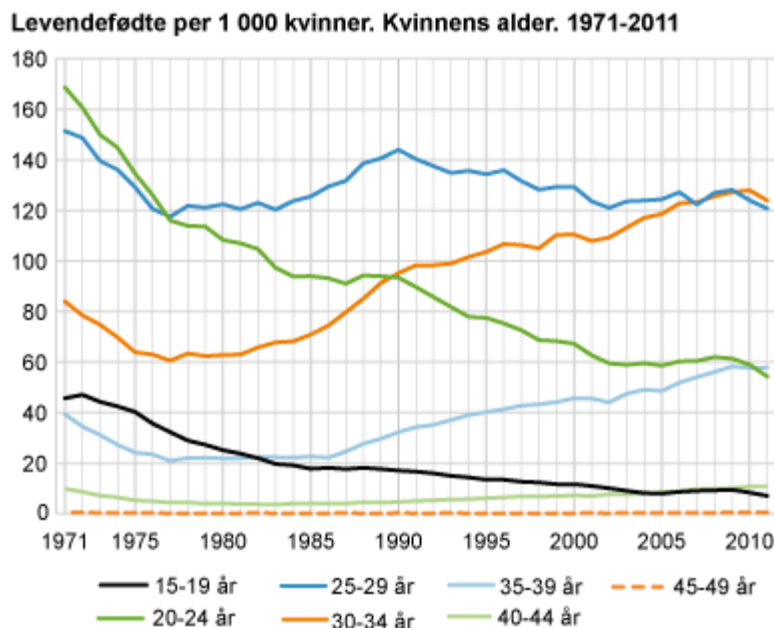
Jeg ønsker å belyse hvilken forståelse jordmødrene legger til grunn i møte med gravide tenåringer, og hvordan dette medvirker til å forme den oppfølgingen jordmødrene erfarer at unge gravide har behov for under svangerskapet og i overgangen til morsrollen.

Som en innledning til tema vil jeg først vise hvilke utviklingstendenser som gjør seg gjeldende relater til tenåringer og graviditet, for deretter å relatere dette til demografiske endringer innen seksuell helse og reproduksjon.

1.1 Statistikk og utviklingstendenser om tenåringer og fruktbarhet

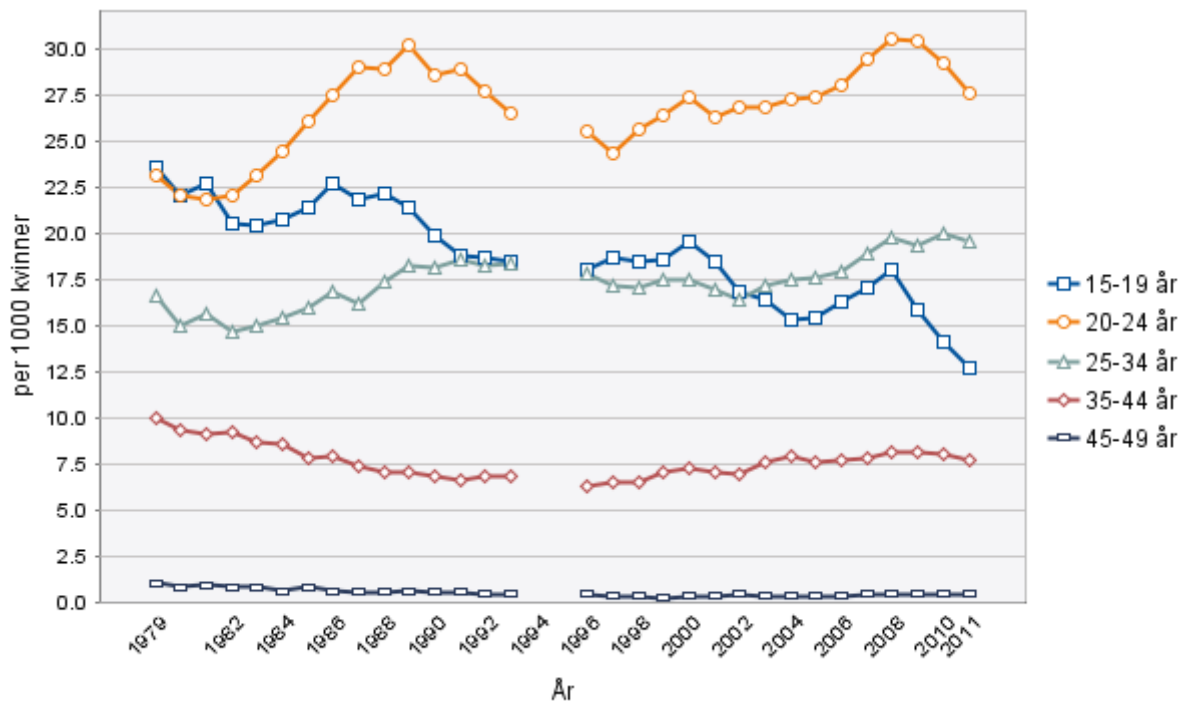
Det er i dag færre enn 1 av 20 norske kvinner som får barn før de fyller 20 år (Helsedirektoratet, 2009:14). En nedgang gjør seg gjeldene også i de øvrige landene i Norden (s.st.:45). Norge har imidlertid et noe høyere antall tenåringsgraviditeter enn Sverige og Danmark, som har den laveste andelen tenåringsmødre i Skandinavia (Singh & Darroch, 2000; Unicef, 2001). Med betegnelsen tenåringsgravide forstår vi gravide som er i alderen fra 15 til 19 år. Av de 60200 barna som ble født i Norge i 2011, var 1153 født av tenåringsmødre (Medisinsk fødselsregister, 2012). Utviklingen av antall tenåringsfødsler er illustrert ved hjelp av figur 1, hvor linjen som er markert med pil-symbolet representerer aldersgruppen 15-19 år. Mens det i 1970 ble født 43,7 barn per 1000 kvinner, er det tilsvarende tallet i dag 7,3 og viser at fruktbarheten avtar i denne aldersgruppen (SSB,2012). Samtidig ser vi en stigning i antall levendefødte i aldersgruppen 30 til 34 år, og 35 til 39 år. Jeg vil utdype bakgrunnen for en slik

forskyvning av kvinnens alder relatert til barnefødsler under omtalen av demografiske endringer relatert til reproduksjon (punkt 1.2).

(Figur 1: SSB,2012)

Et relevant spørsmål kan være hvorvidt det er hyppigheten av abort blant tenåringer som forklarer nedgangen i tenåringsfruktbarheten. I sin gjennomgang av andelen tenåringsmødre blant førstegangsfødende og svangerskapsavbrudd per 1000 kvinner i alderen 15 til 19 år sammenlignet fylkesvis fra 1996-1998, finner Lappegård imidlertid ikke en slik sammenheng (2000). Fordi mens noen fylker har lave aborttall og lav tenåringsfruktbarhet, har andre både høye aborttall og høy fruktbarhet. Når tenåringsjenter blir gravide er det i dag imidlertid stadig flere som velger å ta abort. For 20 år siden ble det utført svangerskapsavbrudd blant 54 prosent av alle påbegynte svangerskap hos tenåringer, mens denne andelen i 1999 var økt til 69 prosent (s.st.:6). At Norge har en lav andel tenåringsmødre skyldes derfor delvis en relativt høy andel av aborter blant tenåringer som blir gravide. Som vi ser av figur 2 er imidlertid aborttallene for tenåringer lavere nå enn på 80-tallet, hvor aldersgruppen fra 15 til 19 år er representert ved linjen med firkanter. I 2010 og 2011 ble det gjennomført under 15 svangerskapsavbrudd per 1000 kvinner i aldersgruppen 15 til 19 år, og abortraten på 12,7 per 1000 graviditeter i 2011 er den laveste som er registrert for tenåringer siden abortregistreringen startet i 1979. Videre ser vi at det er aldersgruppen 20-24 år, representert ved linjen med sirkler, som har høyest aborthyppighet, men også i denne gruppen har andelen svangerskapsavbrudd vist en svak nedgang fra 2009 (FHI, 2012).

(Figur 2, FHI,2012)

At nedgangen i antall aborter blant tenåringer de senere årene ikke har resultert i en tilsvarende økning av fødsler i denne aldersgruppen, kan tyde på at færre tenåringer blir gravide, noe jeg vil komme tilbake til under punkt 1.2.2. Etter å ha vist noen av de sentrale utviklingstendensene relatert til fødsel og abort blant tenåringer, vil jeg videre gå over til å omtale hvilke samfunnsforhold som kan medvirke til å belyse disse endringene.

1.2 Demografiske endringer relatert til seksuell helse og reproduksjon

Reproduksjon og fruktbarhet har stor betydning for befolkningsutviklingen i et samfunn, og demografi er den vitenskapelige disiplinen som beskriver dette (Munthe sitert i Blåka, 2002: 24). Begrepet "den andre demografiske transisjon" har blitt brukt for å beskrive endringsprosessene i fruktbarhet- og familiemønstret i de industrialiserte landene fra slutten av 1960 tallet og frem til i dag . Hvor demografene Dirk van de Kaa og Ron Lesthaeghe beskriver at nedgangen i fruktbarhet, utsettelse av foreldreskapet, og destandardisering av fruktbarhetsmønsteret er de viktigste endringene (sitert i Lappegård, 2007: 55). Selv om fruktbarheten i Norge er høy sammenholdt med andre land, så har antall barnefødsler per kvinne avtatt over de siste tiårene, og mens kvinner gjennomsnittlig fødte 3 barn i 1960, er det tilsvarende tallet i dag 1,9. Samtidig har gjennomsnittsalderen blant førstegangsfødende økt til 28 år(Statistisk sentralbyrå, 2011). Valg av samlivsform har også endret seg i den forstand at

flertallet venter lengre med å inngå ekteskap, og at samboerskap er sidestilt med ekteskap som samlivsform (Lappegård, 2007:65). Videre har vektlegging av individuell autonomi også betydning i tilknytning til seksuell helse og reproduksjon, hvor kvinners tilgang til prevensjon og selvbestemt abort har hatt betydning for at seksuell aktivitet ikke lenger er ensbetydende med reproduksjon. Kvinner har derfor en valgfrihet knyttet til reproduksjon som tidligere generasjoner ikke hadde, enten det handler om å få barn eller ikke, eller når en skal få barn og hvor mange. Samtidig som en slik fristilling medfører at den enkelte også i større grad må ta valg og stake ut sin egen kurs for familie- og arbeidsliv(Lappegård, 2007 :59).Vi ser altså hvordan individualisme og vektleggingen av selvbestemmelse, sammen med tilgang til prevensjon og abort er noen av de faktorene som har bidratt til at flertallet av kvinner utsetter barnefødsler til senere i livet.

Videre har krav til utdanning og kunnskap også endret seg med tanke på deltakelse i arbeidsmarkedet, og at det vanligvis kreves to stabile inntekter i husholdningen for å være i stand til å forsørge en familie (s.st: 2001:8). Å bli gravid som tenåring innebærer derfor et avbrudd i kvalifiseringen til å delta i arbeidsmarkedet, og vil videre medvirke til en ugunstig sosiøkonomisk utvikling for tenåringene, noe jeg vil komme tilbake til under punkt 1.4. Disse endringer i konteksten for ungt moderskap blir i en Unicef rapport om tenåringsfødsler i rike land omtalt som en ”sosio-seksuell revolusjon”(Unicef, 2001:8). Dette henviser til hvordan endringer i samfunnet gjør at mens tenåringsfødsler er avtagende som sosialt fenomen, så betraktes det i tiltagende grad som et sosialt problem.

Gjennom det foregående har vi sett at det er mindre vanlig å bli gravid som tenåring i dag. Samtidig er kvinner gjennomsnittlig eldre når de får sitt første barn. Sammen med endrede krav til kunnskap og kvalifikasjoner for å delta i arbeidsmarkedet kan betegnelsen ”sosio-seksuell revolusjon ” derfor synes dekkende for å beskrive den endrede forståelsen av ungt moderskap i vår kultur.

1.3 Offentlige dokument og føringer

Videre vil jeg trekke frem noen av de offentlige dokument som er relevant for mitt tema, og jeg vil først omtale jordmors utdanning og arbeid, for deretter å presentere sentrale føringer for tenårings seksuelle og reproduktive helse.

1.3.1 Profesjonsgruppen jordmødre

Her vil jeg kort omtale relevante føringer om kvalifiseringen som jordmor, fremveksten av jordmortjenestens som en del av kommunehelsetjenesten, for deretter å vise til sentrale dokument som regulerer svangerskapsomsorgen og jordmors arbeid.

I følge definisjonen av jordmor er dette en ansvarlig profesjonell fagutøver som arbeider sammen med kvinnen for å gi henne nødvendig støtte, omsorg og rådgivning i løpet av svangerskap, fødsel og barseltid. Verdier som respekt, tillit og verdighet ligger til grunn for jordmors arbeid, og betydningen av kvinners rett til informerte valg, og det å fremme myndiggjøring for kvinner relatert til egen helse blir særlig fremhevet i de yrkesetiske retningslinjene (Den norske jordmorforening, 2012). Utdanningen som jordmor er i Norge en høgskoleutdanning, og forutsetter autorisasjon som sykepleier, samt minimum ett års praktisk erfaring. Det er statens autorisasjonskontor som autoriserer jordmødre i henhold til Lov om helsepersonell, §48. Jordmorutdanningen ble endret i 2005 ved at turnustjenesten opphørte, og fra å være ettårig med ett års obligatorisk turnustjeneste, er utdanningen i dag to år med veiledet praksis som en integrert del. Jeg vil gi en utdypende innføring i grunnlagstenkningen i jordmorfaget under punkt 2.4. Etter en kort innføring i kvalifiseringen som jordmor vil jeg videre presentere de offentlige føringene som ligger til grunn for jordmortjenesten og svangerskapsomsorgen.

Svangerskapsomsorgen er en del av kommunenes forebyggende og helsefremmende arbeid, og omfatter både somatisk- og psykisk helseundersøkelse, veiledning og opplysningsvirksomhet rettet mot gravide. Det er utarbeidet nasjonale retningslinjer for tjenesten for å sikre et faglig forsvarlig tilbud som er tilpasset den enkelte gravides behov (Sosial og Helsedirektoratet, 2005:8). Jordmortjenesten inngår som en del av det forebyggende arbeidet i kommunehelsetjenesten, og kan være en viktig arena for å komme i kontakt med sårbare grupper som blant annet tenåringsgravide. Videre vektlegges det at svangerskapsomsorgen skal være lett tilgjengelig, noe som er særlig viktig i møte med sårbare grupper. ” *En lett tilgjengelig jordmortjeneste kan bidra til at flere får hjelp på et tidligst mulig tidspunkt til å svekke risikofaktorer og styrke beskyttelsesfaktorene for dem det gjelder*” (Helsedirektoratet, 2010:22). Svangerskaps- og fødselsomsorgen er også omtalt i St. melding nr. 12: *En gledelig begivenhet* hvor det vises til at gode helsetjenester har betydning for kvinnens og familiens trivsel og mestring, og at målsetningen er at gravide, fødende og

familien skal oppleve en helhetlig og sammenhengende fødsels- og barselomsorg. Noe som også er i tråd med *Samhandlingsreformen* sitt formål om å gi brukere et bedre og mer helhetlig helse- og omsorgstilbud (Helse- og Omsorgsdepartementet, 2008). Videre heter det:

Regjeringens generelle mål for helsepolitikken er å prioritere de gruppene som trenger det mest både i den kommunale helse- og omsorgstjenesten og i spesialisthelsetjenesten. Det legges særlig vekt på at god svangerskapsomsorg kan medvirke til redusere sosiale ulikheter i helse (Helse og Omsorgsdepartementet, 2008:7).

I den videre utviklingen av tjenesten skal det derfor bygges videre på dagens svangerskapsomsorg som et forebyggende og behandlende helsetjenestetilbud gjennom svangerskapet (s.st:7). Forslag til endringer av jordmortjenesten er utarbeidet i *Utviklingsstrategi for jordmortjenesten*, som legger vekt på tiltak for å øke tilgjengeligheten både med hensyn til kapasitet og kvalitet (Helsedirektoratet, 2010). Til tross for at det er gjort flere tiltak for å styrke jordmortjenesten er det geografisk skjevfordeling knyttet til jordmortilbudet i Norge, og at det både er for få og for små stillinger for jordmødre i kommunehelsetjenesten (s.st.:15). Utvikling og kvalitetsforbedring er derfor i følge helsedirektoratet ensbetydende med kapasitetsøkning noe som vil bidra til en større forutsigbarhet for brukerne. Kontinuitet og helhetlig oppfølging fremtrer derfor som et overordnet perspektiv for den videre utviklingen av helsetjenester rettet mot gravide.

Jordmors arbeidsoppgaver i svangerskapsomsorgen omfatter altså både somatisk og psykisk helse, og som en del av det forebyggende helsearbeidet i kommunene vektlegges tilgjengelighet for sårbare grupper. Jeg vil nå gå over til å omtale hvilke føringer som legges til grunn for tenåringers reproduktive og seksuelle helse gjennom offentlige dokument.

1.3.2 Tenåringers reproduktive og seksuelle helse

Som en del av folkehelsearbeidet er målsetningen å gi ungdommer handlingskompetanse til å forvalte sin seksualitet og fertilitet på en god måte (Helsedirektoratet, 2009:13). Undervisning om seksualitet og samliv er derfor en del av folkeopplysningen, som formidles både i skolene og gjennom helsetjenesten. Mens det er aksept for at tenåringer er seksuelt aktive forventes det til gjengjeld ansvarlighet med tanke på bruk av prevensjon for å beskytte seg mot uplanlagt graviditet og seksuelt overførbare infeksjoner. Som ett av flere tiltak for å fremme dette ble tilbud om helsestasjon for ungdom etablert og helsesøster fikk sammen med jordmødre rekvireringsrett til prevensjon for ungdom i alderen 16 til 20 år. En ordning som

gav tenåringer i alderen 16 til og med 19 år gratis prevensjon, ble fra 2006 endret til en fast bidragsats for dekning av utgifter til hormonell prevensjon for denne aldersgruppen (Helse- og omsorgsdepartementet, 2006). Det er derfor gjort flere tiltak for at tenåringer skal ha tilgang til egnede helsetjenester og prevensjon for å forebygge graviditet og abort. Videre er det utarbeidet egne handlingsplaner om å forebygge uplanlagt graviditet og abort, hvor den gjeldende planen for 2010-2015 er den femte på området. Her heter det:

Forebygging av uønsket svangerskap og abort er et viktig ledd i folkehelsearbeidet, og planens hovedmål er å redusere aborttallene og å bidra til at alle skal ha et best mulig utgangspunkt for å kunne planlegge svangerskap og ha et trygt seksualliv. Å fremme helse, forebygge seksuell uhelse, kan også bidra til å redusere sosial ulikhet i helse på andre felt (Helsedirektoratet, 2009:6).

Å ivareta seksuelle autonomi og handlingskompetanse vil for tenåringer si å forebygge graviditet og abort. Videre vil jeg vise hvordan det er en sammenheng mellom målsetningen om å utjevne sosiale forskjeller innen kvinnehelse og det å kategorisere tenåringer som en sårbar gruppe.

1.3.3 Gravide tenåringer en sårbar gruppe?

Gravide tenåringer blir som vi har sett trukket frem som en sårbar gruppe som kan ha ekstra behov for oppfølging i svangerskapet (Helsetilsynet, 2011:15). Svangerskap og fødsel som tenåring kan være en ulempe både for mødrene, deres barn og andre familiemedlemmer. Å bli gravid som tenåring blir derfor satt i sammenheng med å ha lav utdanning og yrkesmessig status, samt å bli aleneforeldre (Helsedirektoratet, 2010:22). Det er en sammenheng mellom lav fødselsvekt, for tidlig fødsel og barnedødelighet og den sosiale bakgrunnen til den gravide. En slik forbindelse finner man uansett om sosial status måles med hjelp av mors utdannelsesnivå eller yrke. Bakgrunnen for dette kan være at kvinner med svakere sosial stilling bruker helsetjenestene annerledes, samt at denne gruppen har høyere forekomst av negative livsstilsfaktorer (Pedersen, 2007:15). Videre kan det at en stor andel av graviditeter i aldergruppen 15-19 år resulterer i abort ses som et uttrykk for at graviditeten verken er planlagt eller ønsket. Å forebygge graviditet blant tenåringer er viktig også på grunn av den belastningen det kan være å få utført et abortingrep (Myklestad, 2003:10). Å bli gravid som tenåring kan altså være uheldig for tenåringene både nå og senere i livet, og jeg vil komme tilbake til å omtale konkrete områder hvor dette fremstår under punkt 1.4. Det å fremheve tenåringer som en gruppe som kan ha behov for ekstra oppfølging har sammenheng med helsepolitikken målsetning om å utjevne sosiale forskjeller, og å prioritere helsetjenester til de gruppene som trenger det mest: ”dette innebærer å prioritere tiltak for å sikre kontinuitet i

tilbudet til gravide med påvist risiko og spesielle behov, for eksempel tenåringsgravide (...)” (Helse- og Omsorgsdepartementet, 2008:31). I land med uttalte sosiale skilnader er andelen tenåringsmødre med en vanskelig sosial bakgrunn større, men også i Norge fremgår det at kvinner som blir mødre som tenåringer kommer dårligere ut økonomisk, enn kvinner får barn senere i livet (Kleven & Hauge, 2004:4). Med bakgrunn i dette ønsker helsemyndighetene derfor å prioritere at denne gruppen får tilgang til relevante helsetjenester, hvor noe av intensjonen med å vektlegge noen sårbare grupper er å bidra til å sikre at disse får tilgang til helsevesenet. I fortsettelsen vil jeg nå gå over til å omtale det forskningsfaglige feltet om tenåringsmødre, og jeg vil vise at det er gjort lite kvalitativ forskning på dette feltet i Norden.

1.4 Tidligere forskning på temaet

Søk i databasene Norart, Idunn, Bibsys, Academic Search Elite, Social Care Online og ISI Web of Science med søkeordene: *unge mødre, moderskap, tenåringsmødre, teenage motherhood, jordmor, midwife, adolescent mother, teenage pregnancy, maternity care, midwife, coping, empowerment, og discourse* ble foretatt ved oppstart av oppgavearbeidet høsten 2011. I tillegg ble referanselistene i de innhentede artiklene også brukt til å innhente ytterligere forskningsartikler. Jeg fant at mens det foreligger en del internasjonal forskning om tenåringsmødre og moderskap, og da særlig fra land som har en høy andel tenåringsfødsler som England, USA og New Zealand, er det imidlertid et mer begrenset antall studier fra Norden. Jeg har primært ønsket å innhente nordiske studier fordi sosioøkonomiske forhold, samt velferdspolitiske ordninger for tenåringsmødre i større grad er sammenlignbare i de nordiske landene. Imidlertid er forskning fra landene med høyere forekomst av tenåringsgraviditet og fødsel relevant for å danne kontekst for oppgaven. Jeg har lagt vekt på å ta utgangspunkt i nyere forskning og har innhentet oversiktsartikler/systematic reviews hvor det har vært mulig.

For en fullstendig oversikt over innhentet litteratur viser jeg til vedlagt tabell (vedlegg 1). Her vises en oversikt over den innhentet forskningen fra de nordiske landene. Her vil jeg omtale noen hovedtrekk som fremgikk av litteraturgjennomgangen, og vil videre trekke inn relevante artikler i løpet av oppgaven.

Forfatter (publ.år)/Land/Tittel	Forskningsspørsmål	Design og metode/utvalg	Konklusjon
Black, S, Devereux, P., Salvanes, K. (2008)/ USA og Norge/ <i>Staying in the classroom and out of the maternity ward?</i>	Forholdet mellom økt varighet av obligatorisk grunnutdanning graviditet og fødsel blant tenåringer	Norge: kvantitativ analyse basert på registrerte opplysninger (SSB) og folketellinger	Lengre grunnutdanning reduserer forekomst av tenåringsfødsler . Utdanningsvarighet har konsekvens for tenårings fertilitetsavgjørelser

Danielsson, M, Rogala, C., Sundström, K. (2003)/ Sverige/ <i>Få tonårsgraviteter i Sverige. Jämförelse mellan fem västländer</i>	Kan ulikheter i tenåringsgraviteter forklares med ulike seksuellvaner, prevensjonsanvendelse og abort?	Kvantitativ Analyse av bakenforliggende samfunnsforhold i Usa, Frankrike, Svergie, UK og Canada.	Tenåringsgraviteter reflekterer ungdoms motivasjon for å forebygge uplanlagt graviditet. Hvor positive holdninger til seksualitet, og klar forventning om at tenåringer er ansvarlige er viktig. Ulikhet i sosiale støtteordninger for sysselsetting og utdanning er en viktig påvirkning.
Hertfelt Wahn, E., Nissen, E., Ahlberg, B. (2005)/Sverige/ <i>Becoming and being a teenage mother: how teenage girls in south western Sweden view their situation</i>	Perspectives, experiences and reasonings about becoming and being a teenage mother .	Innholdsanalyse (content analysis) av individuelle intervju/ 20 informanter i alder 15-19 år	Å bli tenåringsmor er en positiv overgang men utfordrende både fysisk og psykisk på grunn av endringer i sosialt nettverk. En støttende kontekst er viktig..
Hertfelt Wahn, E. & Nissen, E. (2008)/ Sverige: <i>Sociodemographic background, lifestyle and psychosocial conditions of swedish teenage mothers(...)</i>	Beskrive og sammenligne tenåringsmødres oppfatning av helse og sosial støtte sammenlignet med andre mødre	Deskriptiv komparativ studie/ Tenåringsmødre i barselavd. n=97 og 82 gav samtykke (84,5 %) ref. gruppe 25-29 år	Tenåringsmødre har oftere en vanskelig familiebakgrunn, opplevde mindre støtte, hadde lavere selvfølelse og mer depressive symptom enn eldre mødre. Må derfor møte både helse- og støttebehov til tenåringsmødre.
HertfeltWahn, E. Von Post, I. & Nissen, E.(2007)/Sverige/ <i>A description of swedish midwives reflections on their experience of caring for teenage girls during pregnancy and childbirth</i>	Svenske jordmødre refleksjoner om deres erfaring med å ha omsorg for tenåringsjenter under svangerskap og fødsel	Hermeneutisk metode Fokusgruppe intervju/24 jordmødre i alder 32-61 år fordelt på 3 fokusgrupper	Må ta tenåringsmødre på alvor, noe som tillater jordmoren å bli en viktig person, og å være til hjelp for henne. Jordmødrene må finne en balanse mellom de ulike behovene. til hver enkelt tenåringsmor.
Johansen, L. (2007)/Island/ <i>Ja takk begge deler...!/? Livsprosjekt og holdninger til å få barn: studie av en gruppe unge kvinner i Reykjavik</i>	Kvinnens erfaringer om å få barn og kulturelle aspekter som har med barnets symbolske og praktiske betydninger i forhold til kvinnens identitets og livsprosjekt	Feltundersøkelse i perioden 1999 til 2000. Fokusgruppen er unge kvinner og unge mødre	Unge mødre er ikke stigmatisert. Noen opplever stigmatisering, men det handler mer om måten de utøver morsrollen i mellom ulike livsstiler og livsverdener, by og land, og det moderne og tradisjonelle morsprosjekt
Kleven, L, & Haugen, O (2004)/ Norge <i>Norske tenåringsmødre- få, men fattige</i>	Levevilkår blant tenåringsmødre i Norge	Kvantitativ analyse, mødre 1986-2001. 411 (5985) tenåringsmødre SSB inntekts- og formueus.	Færre tenåringsmødre i Norge, med vanskelig økonomiske vilkår. Tenåringsmødre har dårligere økonomi enn andre mødre. Lavere utdanning, flere alenemødre og svakere yrkestilknytning er årsaker til dette.
Lappegård (2000)/ Norge/ <i>Sex, men ikke barn</i>	Utvikling av fruktbarhet blant tenåringsjenter i Norge	Kvantitativ/Kvinner i Norge 01.01.1999	Færre tenåringer får barn. Jenter som blir gravide i tenårene velger abort.
Otterblad Olausson, P., Haglund, B., Ringbäck, G., Cnattingius, S.(2001)/Sverige/ <i>Teenage childbearing and kingtern sicuiecininuc consequences: a case study in S weden</i>	Er langsiktige sosioøkonomiske problemer et uttrykk for vanskeligheter som allerede eksisterer eller en konsekvens av tenåringsmoderskapet i seg selv?	Kvantitativ analyse/ kvinner født i Sverige fra 1941 til 1970 som var under 30 år v. Første fødsel. Longitudinell studie av vel 140 000 tenåringsmødre	Fødsel i tenårene utgjør en risiko for sosioøkonomisk ulempe senere i livet, selv for tenåringer som kommer fra velstående bakgrunn og for de som gjennomførte utdanning utover grunnskolen.
Otterblad Olausson, P., (2000)/Sverige/ <i>Teenage childbearing. Pregnancy outcomes and long-term consequences for the mothers</i>	Hvilken effekt lav alder hos den gravide har på negative svangerskapsutfall, risiko for tenåringsfødsler, og langsiktige effekter av tenåringsgravitet på den sosiale situasjonen senere i livet og risiko for prematur død	Tre populasjonsbaserte kohort studier fra det svenske fødselsregisteret, population census fra 1990 og population education register.	Fødsel i tenårene innebærer en høyere risiko for negative svangerskapsutfall som for tidlig fødsel, prenatal og postnatal mortalitet blandt tenåringer i aldere 18-19 år pga. mindre gunstige sosioøkonomiske forhold. Data fra påfølgende svangerskap viser imidlertid at ung alder er en risikofaktor for negative svangerskapsutfall, uavhengig av sosioøkonomiske forhold.
Raatikainen, K.,Heiskanen, N., Verkasalo, P., &Heinonen, S. (2005)/Finland/ <i>Good outcome of teenage pregnancies in high-quality maternity care</i>	Vurdere effekten av ung aldre (under 18) på obstetriske risikofaktorer og svangerskapsutfall ved gratis, høy kvalitets svangerskapsomsorg som er benyttet av nesten hele befolkningen	Kvantitativ : Data om 26967 enkeltfødsler mellom 1989-2001, av disse var bare 185 mødre under 18 år. Spørreskjemaus. ved 20. graviditetsuke og ved endt svangerskap .	Tenåringsmødre røyker oftere, var arbeidsledige og hadde anemi eller chorioamnionitt oftere. Imidlertid var de sjeldnere overvektige og hadde diabetes.*Økt risiko for negative svangerskapsutfall kan forhindres ved kvalifisert svangerskapsomsorg som dekker hele befolkningen.
Reneflot, A. (2009)/Norge/ <i>Childhood Family Structure and</i>	Sammenheng mellom familieforstyrrelse i	Kvantitativ analyse/ barn født fra 1974-1979 data fra	Familieforstyrrelse i barndommen er forbundet med tidlig foreldreskap og å få

<i>reproductive behaviour in early adulthood in Norway</i>	barndommen og økt sannsynlighet for tidlig forplantning?	folkereg., folketellinger og utdanningsreg./ (265,793)	sitt første barn utenom ekteskap.
Torstensen Strand (2008)/Norge/ <i>Tenåringsmødres moderskapsutforming – masteoppgave i sosiologi</i>	Hvordan utformer tenåringsene sitt moderskap	Kvalitativt intervju/ 7 informanter rekruttert med ”snøballmetoden” (...)	Tenåringsvangerskap og tenåringsmoderskap ligger utenfor den offentlige diskursen. Mødrene selv definerer inn i ”den gode mor diskursen”, ikke ”tenåringsmoderskapsdiskursen ”

De innhentede forskningsartiklene viser at det er en vitenskapsteoretisk debatt knyttet til tenåringsgraviditet som sosialt fenomen i den vestlige verden. Vitenskapsteori forstår vi som gitte forutsetninger som legges til grunn om hvordan verden er konstituert og hvordan vi kan få kunnskap om denne (Bashkar & Danermark, 2006:295). Jeg vil omtale dette mer utfyllende i metodekapittelet (Kapittel 3), men vil vise hvordan følgene av ulike vitenskapsteoretiske perspektiv kan gjenspeiles både i valg av problemstilling og hvilke funn undersøkelsene viser. Dette gjør seg gjeldende ved at det både i nordiske artiklene og i artiklene fra de øvrige landene i større grad er lagt vekt på å etablere kausale sammenhenger om å bli mor som tenåring i de kvantitative studiene. Hvor forskningsspørsmålene omhandler å undersøke hvorvidt det er sammenheng mellom ungt moderskap og sosioøkonomiske konsekvenser, samt å finne uavhengige variabler som kan forklare tidlig forplantning for i forlengelsen av dette å kunne forebygge at tenåringer blir gravide (Black, Devereux & Salvanes, 2008, Kleven & Hauge, 2004; Otterblad Olausson, 2000; Reneflot, 2009). Til forskjell fra dette vektlegger de kvalitative studiene i større grad å forstå unge gravide sine egne perspektiv og opplevelser.

Debatten om kunnskapsgrunnlaget for forskningen om tenåringsmødre kommer klarest frem i artiklene fra land med høy andel tenåringsmødre, som England og USA. Disse landene har større sosiale forskjeller, og en mindre omfattende velferdsstat enn i Norden. Retorikken om tenåringsmødre er skarpere og man har en uttalt målsetning om å redusere forekomsten av tenåringsmødre. Bakgrunnen for dette er både en høy andel tenåringsmødre, samt at tendensen til å videreføre tidlig forplantning til neste generasjon gjør at sosioøkonomiske forskjeller vedvarer og forsterkes over tid. Av den grunn blir det derfor etablert en sammenheng mellom tidlig forplantning og risiko for sosial ekskludering. Videre har evidensbasering ført til en større betoning av kvantitative forskning som grunnlag for myndighetenes politikk enn av de perspektiv som går frem fra de kvalitative. Jeg vil komme tilbake til å omtale hvordan viktige nyanser kan synes å gå tapt som følge av at ungt moderskap i en del offentlige dokument fremstilles som en inngang til sosial eksklusjon i disse landene (MacVarish, 2010, Wilson & Huntington, 2007, McDermott & Graham, 2005a, McDermott & Graham, 2005b).

Å bli mor som tenåring har sammenheng med økt risiko for å være arbeidsledig, å være enslig forsørger, å ha fire eller fem barn og å være avhengig av sosiale stønader senere i livet (Otterblad Olausson, Haglund, Ringback Weitoft, Cnattingius, 2001:72). Videre ser man hvordan avbrudd i kvalifisering til arbeidsmarkedet og lavere yrkestilknytning fører til økt avhengighet av overføringer og stønader fra det offentlige (Kleven & Hauge, 2004:4). Som vi har sett har samfunnsendringer i den industrielle delen av verden betydning for at unge mødre kan synes å tape når de blir sammenlignet med kvinner som får barn senere i livet. Kvinner deltagelse i arbeidsmarkedet er betinget av en høyere utdanning. En slik kvalifisering til arbeidsdeltakelse blir gjerne avbrutt eller utsatt som følge av et tidlig moderskap. ”Å bli tenåringsmor kan vera inngangen på ein dårleg sirkel som kan resultere i dårlege økonomiske levekår seinare i livet” (s.st.:1). Både i de nordiske og i de øvrige landene innebærer det å bli mor som tenåring altså å komme dårligere ut økonomisk senere i livet. Å ikke ta hensyn til preeksisterende sosioøkonomiske forskjeller når man sammenligner tenåringer med kvinner som blir mødre senere i livet kan imidlertid gjøre at kontrastene mellom gruppene forsterkes. Man kan ikke uten videre sammenligne ”like med ulike”, og det blir derfor fremhevet hvordan preeksisterende sosioøkonomiske forskjeller også vil ha betydning for tenåringene som blir gravide (Duncan, 2007:314). En svensk undersøkelse viser likevel at å bli mor i tenårene i større grad er forbundet med å være ufaglært, å ikke fullføre høyere utdanning, og å stå uten et fast ansettelsesforhold selv når man kontrollerer familiær sosioøkonomisk bakgrunn. Denne negative sammenhengen viser seg å være sterkere jo yngre kvinner er når hun får sitt første barn (Otterblad Olausson, 2000:37). Vi ser altså at det legges til grunn noe ulike perspektiv om tema i de ulike studier. Videre skal vi se hvordan graviditet som tenåring også blir satt i sammenheng med fysiske risikofaktorer i den innhentede forskningen.

Ved å sammenstille data fra kvinner som fikk sitt første barn som tenåringer med påfølgende svangerskap i voksen alder, mener man å kunne vise at biologisk umodenhet i seg selv er en risikofaktor, en sammenheng som viser seg å være gjeldene uavhengig av sosioøkonomiske forhold blant gravide tenåringer. Som tidligere nevnt blir tenåringsgraviditet også satt i sammenheng med negative svangerskapsutfall som for tidlig fødsel, lav fødselsvekt og høyere prenatal og postnatal mortalitet. Bakgrunnen for dette er ikke helt klar, men noe av årsaken kan være biologisk umodenhet og livsstilsfaktorer (s.st.:2000:40). Imidlertid er det også studier som ikke viser noen slik forhøyet risiko blant tenåringsgravide. En finsk studie viser at tilbud om gratis og allment tilgjengelig svangerskapsomsorg er avgjørende for utfallet av svangerskapet blant gravide tenåringer (Raatikainen, Heiskanen, Verkasalo &

Heinonen,2005:160). Av de innhentede studiene med kvantitative forskningsdesign fremgår det altså at unge gravide i mindre grad er økonomisk uavhengige og har svakere tilknytning til arbeidsmarkedet, samt at de kan være mer utsatt for negative svangerskapsutfall. I fortsettelsen vil jeg vise hvordan kvalitativ forskning fremstår som en motvekt til dette problemorienterte kvantitative forskningsgrunnlaget.

I likhet med de tidligere omtalte studiene finner McDermott og Graham at tenåringsmødre som følge av sitt moderskap vil ha økt sannsynlighet for å slutte tidlig på skolen, være ukvalifisert, og å få dårligere betalte jobber, noe som videre vil påvirke fremtidsutsiktene deres. Imidlertid belyser kvalitativ forskning flere aspekt ved å bli gravid som tenåring:

Like quantitative studies, qualitative studies capture how socioeconomic disadvantage mediates the lives and life plans of young working-class women, but they also highlight the active and purposeful ways in which young women strive against their disadvantages to secure valued adult identities. Participants recognize the importance of education for future employment, but do not anchor their future identities in the labour market (...). Futures are built, instead around motherhood, where the opportunities for self-esteem and social respect appear more certain (Graham and McDermott, 2005b:28).

Kvalitative studier bidrar slik til å vise hvordan morsrollen i seg selv har betydning for tenåringsmødrene(Duncan, 2007:316; Wilson &Huntington, 2005:69). Selv om tenåringsmødre opplever sin situasjon som utfordrende så representerer overgangen til å bli mor en positiv livshendelse. Den nye rollen som mor kan derfor være en viktig drivkraft og en katalysator for å forbedre sin situasjon, blant annet ved å skaffe seg utdanning og arbeid (McDermott & Graham, 2005, Seamark & Lings, 2004, Hertfelt Wahn, Nissen & Ahlberg, 2005, Wilson & Huntington,2007, Torstensen Strand, 2008). Ved å bringe frem de unge gravide sin egen perspektiv kan kvalitative forskning om å bli mor som tenåring bidrar til å nyansere det bildet som er dannet på grunnlag av den kvantitative forskning. Av den begrensede andelen av nordisk forskning er det en overvekt av kvantitative studier sammenlignet med kvalitative. Mens litteraturgjennomgangen viser at det er gjort noen studier av profesjoner som arbeider med tenåringsmødre, er det bare en av disse som utelukkende omhandler profesjonsgruppen jordmødre (Bailey, Brown, DiMarco, Letherby & Wilson, 2004; Breheny &Stephens, 2006; Hertfelt Wahn, von Post &Nissen, 2006). Jeg har ikke funnet noen studier som omhandler jordmødres rolleforståelse i møte med tenåringsmødre i Norge, og av den grunn mener jeg at mitt prosjekt kan være relevant.

1.5 Problemstilling og forskningsspørsmål

Jeg valgt å undersøke hvordan profesjonsgruppen jordmødre følger opp tenåringsmødre i svangerskapsomsorgen og har slik valgt ”å grave hvor man står” ved å ta utgangspunkt i egen praksis som tema for oppgaven (Kalleberg, 2006). Oppgaven er motivert både av min egen bakgrunn som jordmor og mitt arbeid som veileder i Stiftelsen Amatheia, som er en veiledningstjeneste for gravide som årlig har rundt 10000 konsultasjoner med kvinner og par som har spørsmål om graviditet og abort. Amatheia er basert på humanistisk-eksistensialistiske verdier, og tilbyr oppfølging uansett valg om å fortsette eller å avbryte svangerskapet. Jeg arbeider derfor med kvinner både før og etter abort, underveis i svangerskap og etter fødsel. I 2011 var 24% av nyregistrerte klienter i Amatheia i aldersgruppen mellom 16 og 20 år (Stiftelsen Amatheia, 2011). Med bakgrunn i at jeg relativt nylig har tiltrådt denne stillingen, har mitt møte med unge gravide skapt refleksjoner om forståelsen av ungt moderskap og hvilken betydning denne har samhandlingen i profesjonelle hjelperelasjoner.

Problemstillingen for oppgaven er:

Hvordan forstår jordmor sin rolle i svangerskapsomsorgen overfor en gravide tenåring som skal bli mor for første gang?

Med utgangspunkt i problemstillingen har jeg formulert følgende forskningsspørsmål:

- 1. Hvordan beskriver jordmødre sin erfaring med å følge opp gravide tenåringer?**
- 2. Hvilket behov for oppfølging har en tenåring som er gravid gjennom svangerskapet?**
- 3. Hvordan forbereder jordmor unge gravide på overgangen til morsrollen?**

1.6 Oppgavens oppbygning

Oppgaven består av seks kapitler, hvor dette første kapitlet har vært en introduksjon til hvorfor det kan være relevant å ta utgangspunkt i jordmor sin rollefortolkning i møte med gravide tenåringer. I andre kapitler vil jeg presentere de teoretiske begrep og perspektiv som ligger til grunn for oppgaven for oppgaven. I kapittel tre presenterer jeg og begrunner valg av metode, for deretter i å vise hvilke fortolkninger undersøkelsen har gitt grunnlag for i kapittel fire. I kapittel fem diskuteres fortolkningene og plasserer mitt bidrag i sammenheng med eksisterende kunnskap om emnet, før jeg vil oppsummerer og antyder en vei videre i kapittel seks.

Kapitel 2 Teoretiske perspektiv og begrep

Teori gjør det mulig å tolke sosiale fenomen, og kan derfor bidra til å etablere sammenhenger og å finne mønster i materialet. Teori har også en retning i den forstand at den både kan utvikles induktivt gjennom et arbeid ved en stadig gjennomgang og sammenligning av data, eller deduktivt ved bruk av tidligere og forhåndsformulert teoriskapning gjennom å generalisere tilfeller. Videre innebærer kvalitativ forskning at forskerens tolkninger må komme i tillegg til informantene sine tolkninger og av den grunn innebærer å fortolke en sosial virkelighet som allerede er fortolket av deltakerne (Fangen, 2010:211). Videre er den teoretiske referanserammen en del av forforståelsen som ligger til grunn for arbeidet. Å gjøre rede for denne synliggjør derfor hvordan teorien jeg har valgt har bidratt til å forme arbeidet med oppgaven (Malterud, 2003:49). Den teoretiske referanserammen består av to hoveddeler. Først vil jeg presentere teori om moderskapet som en overgang i livsløpet for å aktualisere hvordan forståelsen av ungt moderskap formes i henhold til moderskapsdiskurser som påvirkes både historiske og kulturelt. Før jeg i den andre del av kapitlet vil trekke inn begrep fra sosial rolleteori, samtidsdiagnostisk sosiologi, samt endringer i grunnlagsfortellingen i jordmorfaget for å belyse den sosiale samhandlingen mellom jordmor og gravide tenåringer. Hensikten er å aktualisere hvordan flere faktorer medvirker til å forme de perspektiv som jordmor legger til grunn i møtet med gravide tenåringer.

2.1 Forelderskap som en overgang i livsløpet

Å bli mor for første gang er en viktig begivenhet i livet. For kvinnen innebærer fødselen av et nyfødt barn, at det skjer en overgang til en ny og universell status som mor. Livshendelser som innebærer at man går fra en periode til en annen, slik som fødsel, pubertet, giftermål og moderskap, blir gjerne omtalt som overgangsfaser eller livskriser (Ebberhard-Gran, Nordhagen, Heiberg, Bergsjø & Eskild, 2003). Livsløpet består altså av flere baner eller løp, det være seg utdanning, arbeid eller familie, og disse blir oppstykket av ulike overganger og vendepunkt (Myklebust, 2008:203). Mens overganger gjerne betegner forventede hendelser, som å kvalifisere seg til arbeid eller å bli foreldre, altså rolleoverganger, skjer vendepunkt når livshendelser gjør at livet endrer retning. Overganger kan derfor også godt erfares som vendepunkt, hva det kommer an på er den betydning endringene tillegges i livsløpet (Clausen, 1998:203).

Livsløpsperspektivet handler altså om rekkefølgene av overganger eller vendepunkt, og når i livsløpet disse skjer. Slik bidrar tid som en sosiokulturell konstruksjon både til å reflektere og opprettholde rytmen i våre liv, og samtidig bidrar til å forme hva som er det normale og forventede forløpet i livet (Neugarten sitert i Hagestad, 1996:205). Dermed skapes det internaliserte tidsskjema som ligger til grunn for våre livsløp, og som også gir grunnlag for å vurdere hvorvidt man er ”on-time” eller ”off-time” til overganger i livsløpet. Bakgrunnen for dette er at overganger tillegges ulik betydning relatert til fire dimensjoner: når disse skjer(timing), hvilken rekkefølge de forekommer (sequencing), varighet(duration) og utbredelse (prevalence) (Hagestad, 1996:209). Innad i en kultur foreligger det derfor felles forventninger knyttet til når overganger fra en fase til en annen vanligvis skjer, og rekkefølgen av sentrale overganger. Slik etableres det normer for når det er best å etablere seg, og at partnerskap kommer forut for foreldreskap, og videre en forståelse av varigheten av de ulike fasene. Et sosialt strukturert livsløp skaper forutsigbarhet og grunnlag for sosial støtte ved at de som følger den samme bane som flertallet erfarer de samme overgangene samtidig (s.st.:210). Ut i fra dette ser vi hvordan å bli gravid som tenåring innebærer avvik fra alle de fire dimensjonene siden moderskap og foreldreskap kommer tidligere i livet sammenlignet med flertallet, tidspunkt, rekkefølgen, varighet ,og utbredelse av overganger endres derfor.

Mens det gjerne er vanlig å omtale overganger også som livskriser, så viser Neugarten at det er hvorvidt endringer skjer ”on” eller ”off schedule” som avgjør hvilken betydning overgangen tillegges. Forventede overganger som skjer i henhold til den kulturelle tidsplanen kan derfor ikke betegnes som kriser, mens overganger som er ”off-time” imidlertid kan tillegges en annen betydning (Neugarten sitert i Hagestad, 1996:210). Slik medvirker plasseringen av overganger, og hvorvidt de forekommer i henhold til den rekkefølge som er forventet, til å danne grunnlag for hvordan vi evaluerer livshendelser. Livsløpet omhandler derfor kontekster som utformes i samspill mellom individ og struktur fordi ”*our own life course progress hinges on the progress of others*” (s.st.:214). Og som følge av dette fremtrer det hvordan normative oppfatninger knyttet til når i livet overganger som graviditet og fødsel bør skje og danner grunnlag for moralisering.

Etter å ha omtalt moderskapet som en overgang i livsløpet og den sosiale strukturering av tid sin betydning for hvordan overganger blir forstått, vil jeg vise hvordan forståelsen av moderskapet er sosialt relatert.

2.2 Forståelsen av moderskapet

Selv om graviditet og fødsel i liten grad har endret seg biologisk så medvirker sosiale og kulturelle aspekt til å forme oppfatninger om morsrollen. Fordi reproduksjon har avgjørende betydning for et samfunn, er det gjort en rekke tiltak som medvirker til en sosial kontroll over moderskap og barnefødsler, og moderskapet befinner seg slik i skjæringspunktet mellom det private og det offentlige, og mellom natur og kultur (Blåka Sandvik, 1997:33).

Konstruksjonismen innebærer at forståelsene av virkeligheten ikke er absolutt gitt, men skapes i samspill med omgivelsene. Tilnærmingen rommer imidlertid nyanseringer med tanke på om vi forstår verden som sosialt relativ, eller vektlegger samspillet med det sosiale som en av flere faktorer som bidrar til å forme hvordan vi forstår sosiale fenomen (s.st.: 1997:36). Det vil si at sosiale fenomen er sosialt relaterte heller enn sosialt relative. Jeg vil komme tilbake til å utdype forskjellen mellom sterk eller svak konstruksjonisme i metodekapittelet (kapittel 3). Mitt anliggende er å vise hvordan fortolkning er en del av hvordan vi former vår forståelse av moderskapet, og at denne fremstår som følge av flere komplementære aspekt.

Moderskapet kan betraktes fra flere perspektiv og jeg vil ved å skille mellom det biologiske og det sosiale vise hvordan ulike sider vil bli vektlagt ut fra dette. Mens det biologiske moderskapet omhandler de fysiologiske aspektene som graviditet, fødsel og amming, inkluderer det sosiale og det politiske moderskapet alt det andre omsorgsarbeidet mødre utfører for sine barn, som fysisk og psykologisk omsorg, og økonomisk forsørgelse (Eisenstein sitert i Ellingsæter 2005:374). Moderskapet som sosial institusjon fremstår derfor som et resultat av et samspill mellom både eksistensielle, biologiske og sosiale aspekt i kvinnelivet. Videre vil jeg ved hjelp av diskurs-begrepet vise hvordan dette kan bidra til å gjøre det synlig hvilke normer som ligger til grunn for moderskapet.

Diskurs om moderskapet

Den relasjonen mellom kunnskap og makt som Foucault i sin tid etablerte med diskursbegrepet er fremdeles gyldig. En diskurs forstår vi som ”bestemte måter å snakke om bestemte ting på innenfor bestemte domener” (Aakvaag, 2008: 309). Å analysere diskurser har til hensikt å avdekke visse strukturer og regelmessigheter i språket, fordi disse medvirker til å forme vår forståelse av virkelighet og sosiale fenomen(s.st.:309). Diskursbegrepet innebærer også gitte vitenskapsteoretiske implikasjoner som jeg vil komme tilbake til å omtale(punkt 2.5 og 3.1). Min intensjon med å vise til dette begrepet er å vise hvordan

diskurser gjennom den forbindelsen som disse skaper mellom kunnskap og makt, danner et bakteppe som vi kan forme vår forståelse av moderskapet ut ifra. Før jeg utdyper dette videre vil jeg trekke frem hvordan vektleggingen av individuell autonomi kan medvirke til å forme vår forståelse av ungt moderskap.

Individualisering som en del av samtidsdiagnostisk sosiologi

Samtidsdiagnostisk sosiologi kjennetegnes ved at den ved hjelp av overordnede begrep forsøker å belyse hvordan den fremvoksende modernitet skiller seg fra tradisjonelle samfunn (Aakvaag, 2008:23). Beck sin individualiseringsteori omhandler derfor hvordan moderniteten innebærer endringer av industrisamfunnets institusjonelle struktur som har konsekvenser for det enkelte samfunnsmedlems livsløp og identitet. Disse endringer knyttet til både nasjon, klasse og kjønn sammen medfører deregulering, destandardisering og destabilisering som svekker betydningen av standardbiografier som orienteringspunkt for livsløp og identitet, og hvordan den enkelte derfor tar ansvar for å regulere sitt livsløp og å etablere en sammenhengende identitet (Aakvaag, 2008:270). Den styrkede betydningen av valgfrihet og selvbestemmelse relatert til reproduksjon som er omtalt under punkt 1.2, kan blant annet ses som et uttrykk for en slik vektlegging av individuell autonomi. I følge Beck innebærer denne fristillingen av individet ikke bare økte muligheter til å velge, men at man i fravær av tilskrevne sosiale posisjoner og forventninger overlater det til den enkelte å løse identitetsproblemet (s.st.: 270). Selvbestemmelse kan derfor samtidig innebære en annen form for strukturell tvang, ved at vi i større grad blir avkrevd aktiv å ta aktivt stilling. Jeg vil komme tilbake til å omtale hvordan også Giddens hevder at valg og refleksivitet erstatter tradisjon som en del av modernitetens konsekvenser (s.24).

Selv om vi ved hjelp av individualiseringstesen får hjelp til å belyse det som kan synes å være en dreining med tanke på individets stilling i vår samtid, er en kritisk innvending at valg og refleksivitet overvurderes, mens sosiale føringer undervurderes i samtidsdiagnostisk sosiologi (Aakvaag, 2008:286). Som vi har sett ved hjelp av livsløpsperspektivet og den sosiale struktureringen av tid eksistere det en homogen og dominerende majoritetskultur med tanke på hvilke baner flertallet navigerer sitt livsløp i henhold til. Selv om individuelle rettigheter er styrket blir det også overfor gravide tenåringer synlig hvordan det eksisterer strukturende normer, og ved hjelp av diskurs begrepet skal vi nå se hvordan disse også bidra til å etablere grenser for moderskapet.

Moderskapsdiskurs og ungt moderskap

En diskurs om moderskapet kan forstås som samfunnets normative metaspråk som konstitueres av begreper og fortolkninger i offentlig politikk og samfunnsdebatt om mødre (Ellingsæter, 2005:373). Ved å dekonstruere naturalistiske antakelser om moderskapet gjør Smart (1996) det synlig at gitte normer ligger til grunn for morsrollen, og videre hvordan eksistensen av disse samtidig bidrar til å etablere noen skillelinjer hvor noen vil falle utenfor. Selv om kvinnebevegelsen har ønsket å ta et oppgjør med dikotomien relatert til gode og dårlige mødre, så kan normer knyttet til moderskapet fremdeles synes å gjøre seg gjeldende.

Foucault fremmer at de nye vitensformene i moderniteten gjennom diskursive strategier og klassifiseringsmåter har medvirket til å konstituere mennesket. Hans anliggende er å vise hvordan dette har bidratt til å etablere grensene for ”annetheten”, noe han i *Galskapens historie* (1961) omtaler relatert til fremveksten av den moderne psykiatrien. Foucault viser hvordan ”galskap” først konstrueres i og med at ”de gale” sperres inne og behandles (siteret i Aakvaag,2008:306). Foucault sitt anliggende om normaliseringsdiskurser har i likhet med Smart (1996), relevans også til moderskapet ved at det blir tydelig hvordan kulturelle og diskursive praksiser bidrar til å etablere grenser for moderskapet. Fremveksten av flere profesjonsgrupper som har barnets utvikling som sitt kompetanseområde har også betydning i så måte fordi, siden økt psykologisk og følelsesmessig kunnskap om barn kan medføre at de krav som stilles til mødre utvides ytterligere:

These rules can be seen in Foucaultian terms as the calibrations of good motherhood. Initially they covered mainly physical matters of diet, warmth, immediate environment, and physical development. Later these calibrations were extended to include the immense realm of the psychological care and nurture of the child. Thus the good mother was no longer simply the one who fed and cleansed properly, she would be inadequate if she failed to love properly, and to express this love in the correct fashion (Smart 1996: 46).

At rekkevidden av ekspertisen blir større gjør altså at kravene til mødre blir større, og tenåringer kan derfor komme til å falle utenfor de krav og forventinger som legges til grunn for det gode moderskapet. Eksistensen av slike grenselinjer knyttet til moderskapet kan derfor samtidig bidra til å plassere noen grupper på utsiden, hvor det kan synes nærliggende at tenåringer i mindre grad vil være i stand til å møte forventningene som legges til grunn for det ”gode” moderskapet. I tillegg til tidsnormeringen som vi har sett ved hjelp av uttrykkene om ”on” og ”off-time” hentet fra livløpsperspektivet, bidrar derfor normer om barnets fysiske, psykiske og sosiale behov til å ramme inn det gode moderskap.

Gjennom det foregående har vi sett hvordan forståelsen av moderskapet er et resultat av et samspill mellom biologiske og sosiale aspekt. Ved hjelp av den sosiale struktureringen av tid fremstår det hvordan overganger tillegges betydning ut ifra om disse forekommer on- eller off-time. Moderskapsdiskurser kan videre bidra til å synliggjøre hvordan samfunnets metaspråk medvirker til å skape rammer for moderskapet, hvor de grensene som etableres gjennom dette gjør at noen grupper faller utenfor. Videre vil jeg nå gå over til å presentere begrep og perspektiv som kan bidra til å belyse samhandlingen mellom jordmor og unge gravide hentet fra den symbolske interaksjonismen og sosial rolleteori.

2.3 Samhandlingen mellom jordmor og unge gravide

Å ta utgangspunkt i det relasjonelle fremhever samhandling på et mikronivå som grunnleggende for samfunnsforskningen, og jeg vil ved hjelp av Mead presentere noen sentrale begrep hentet fra den symbolske interaksjonismen. Videre vil jeg ved hjelp av Giddens begrep om ekspertsystem aktualisere dette relatert til svangerskapsomsorgen. Jeg vil beskrive grunnleggende begrep om sosiale rollemønstre og grunnlagstenkingen i jordmorfaget for videre å relatere dette til ulike perspektiv om sosiale roller med tanke på hvorvidt disse gir grunnlag for en entydig eller flertydig rolleforståelse. Tilslutt i dette avsnittet vil jeg også trekke inn identitetsbegrepet relatert til jordmors rolle.

Å ta den andres perspektiv

Ved å studere de teknikker, prosedyrer strategier og metoder som aktører tar i bruk i ansikt-til-ansikt samhandling, gir mikrointeraksjonismen innsyn i hvordan aktørene konstruerer og opprettholde en sosial verden ”nedenfra og opp” (Aakvaag,2008: 64).Chicago-sosialpsykologen George Herbert Mead regnes som en av opphavsmennene til pragmatismen, som ligger til grunn for den symbolske interaksjonismen. Aktøren blir derfor fremhevet for sin kreativitet, som håndterer samhandling på en kompetent og symbolsk-fortolkende måte og derav begrepet *symbolsk interaksjonisme* (Mead, 1998, Aakvaag, 2008:66).

Det er det sosiale selvet som tas i bruk i samhandling med andre. Det sosiale selvet utvikles som barn i en prosess hvor individet blir et sosialt objekt for seg selv i sin egen erfaring (Mead,1998:214). Å ha evne innlevelse eller medfølelse innebærer derfor å ta den andre personens rolle, altså ”å sette seg selv i den andres sted” (Fangen 2010:22). Og er derfor en grunnleggende forutsetning for utviklingen av selvet :

Gjennom bruk av språket, gjennom bruk av det signifikante symbol, inntar individet altså andres holdning, særlig disses felles holdninger, slik at han kommer til å innta samme holdning overfor seg selv som fellesskapet gjør overfor ham (Mead, 1992:55).

Å ta den andres rolle er å identifisere seg med andre ved å anvende deres rolle, og å gi svar på disse tilnærmelsene. Å opparbeide en årvåkenhet og interesse for å se ting fra den andres ståsted vil si at man søker å forstå hvordan den andre opplever verden. En slik evne er ifølge Mead grunnlaget for all menneskelig kommunikasjon (s.st.:1992; Fangen 2010:22).

Samhandling og språk er derfor nært forbundet, og utvikles i et samspill:

Det skjer gjennom utviklingen av det som på den logiske siden har vært referert til som et samtaleunivers. Det vil si at den skjer gjennom kommunikasjon og medvirkning fra de enkelte individenes side i felles aktiviteter (Mead 1998:56).

Ved bruk av ”signifikante symboler” og gester blir vi i stand til å innta andres holdninger, og fordi disse har samme betydning for deltakerne i samhandlingen blir det også mulig å foregripe hverandres reaksjon. Dermed blir det altså både en dynamikk og en struktur i samhandlingen, og det blir mulig å orientere sine handlinger etter hverandres forventninger, noe som gjør at det etableres en samhandlingsorden (s.st.:58).

Slik jeg ser det kan den innsikt som mikrointeraksjonismens gir tilgang til om samhandlingsordenen, være opplysende for hvordan både jordmor og gravide forutser og tilpasser seg til hverandre. Videre kan de anliggende som ble aktualisert i første del av kapitlet ved hjelp av livløpsperspektivet og moderskapsdiskurser også kunne ha betydning for relasjonen mellom jordmor og gravide tenåringer med tanke på hvordan disse medvirker til å forme den forforståelse aktørene har til hverandre i samhandlingen. Å ta den andres rolle innebærer også et samspill ved at aktørene dermed leser av den andres invitasjon, hvordan man inviterer vil derfor ha betydning for hvordan den andre vil gi svar. Slik bidrar rolletagningen til å skape en nær forbindelse mellom aktørene, og Mead sitt bidrag vil derfor kunne ha relevans utover den konkrete ansikt-til-ansikt samhandlingen. Etter å ha innledet dette avsnittet med en noen sentrale begrep fra mikrointeraksjonisme, vil jeg nå vise til noen grunnleggende begrep fra teori om sosiale rollemønstre.

Konstituerende og strategiske normer

Budskapene som samhandlingspartnerne sender til hverandre er derfor en viktig del av interaksjonen, og består enten de formidles med ord eller andre tegn og signaler av *forventninger*. Forventningene kan være statistiske, det vil si antakelser om det som vanligvis skjer, eller normative fordi de sier noe om hva den andre bør gjøre. Disse forventningene

danner til sammen en forestilling som ligger til grunn for samhandlingen, som en del av deres felles situasjonsforståelse (Martinussen, 1991:79). Når forventninger regelmessig blir gjentatt hver gang en bestemt sosial situasjon oppstår kalles det en *sosial norm* (s.st.:79). Normer kan være mer eller mindre spesifikke, og de overleveres enten ved muntlig tradisjon eller de er nedskrevet. Normer som ligger til grunn for en sosiale rolle kan betegnes som henholdsvis konstituerende eller strategiske. Mens konstituerende normer er de som beskriver hvilke oppgaver som ligger til posisjonen, og hvilke midler som kan brukes i løsningen av oppgavene, omhandler strategiske normer hvordan en rolle innehaver best går fram for å fylle rollen og hvilke hensyn til samhandlingspartene det er fornuftig å ta (s.st.:87). Jordmorrollen vil gjerne stå i visse verdiers tjeneste, og disse verdiene vil gjerne danne grunnlaget for å vurdere hva som er en ”god” jordmor eller ei. Hvilke strategiske normer jordmor legger til grunn for sitt virke vil avhenge av hva hun oppfatter som viktig verdier.

Mange samhandlingssituasjoner er sosiale relasjoner mellom ulike roller. Når normene skaper to gjensidig avhengige posisjoner er rollene komplementære, fordi den enes rettigheter er den andre sine plikter, slik tilfellet er mellom jordmor og en gravid i svangerskapsomsorgen. Videre kan det være flere normsendere til en rolle. Summen av disse forventningene kalles rollesett, og brukes til å beskrive samtlige rollerelasjoner som er tilknyttet en enkelt posisjon (Merton sitert i Poulsen, 2005:167).. Perspektivet om rollesett åpner for en mer kompleks forståelse av rollebegrepet, og viser at forventningene til en person kan være mange og til tider motstridende. Det kan oppstå konflikter mellom roller dersom innehaveren av en rolle møter både forenelige og uforenelige forventninger. Når det er forskjellige eller kryssende forventninger til den sosiale posisjonene en person innehar betegnes dette som en rollekonflikt (Martinussen, 1991:91).

I fortsettelsen vil jeg trekke inn noen perspektiv om grunnlagstenkningen i jordmorfaget og relatere dette til hvordan det kan medvirke til å endre jordmor sin autonomi med tanke på hvordan hun utformer sin praksis og dermed sin rolle. Her vil jeg også vise hvordan Giddens begrep om ekspertsystem som en del av hans reflekssive modernitets teori kan synes relevant for å belyse jordmors arbeid i svangerskapsomsorgen.

2.4 Grunnlagstenkningen i jordmorfaget

Hvordan jordmødre forstår og utlegger de grunnleggende tema som reproduksjon, fødsel, seksualitet, kvinnelighet og moderskap har betydning for utformingen av jordmorfaget, og hvordan medlemmene arbeider i møte med disse. Jeg vil i det følgende ta utgangspunkt i Blåka (2002), for å vise hvordan det har skjedd endringer i grunnlagstenkningen i jordmorfaget, og at bakgrunnen for disse endringene er en kamp mellom opplysnings- og dannelsesidealer som vektlegger ulike kunnskaps- og læringsformer. Endrede forventninger og normer vil videre få betydning for jordmors rolleforståelse, en utvikling som kan betraktes som ulike jordmorlivsformer, noe Blåka illustrerer ved hjelp av fire prototyper eller modellutgaver som gjengir hvilke representative egenskaper som er forbundet med perioden: distriktsjordmoren, overgangsprototypen, sykehusjordmoren og den flerstemte prototypen. Vi skal dermed se hvordan jordmorrollen har endret seg i møte med det moderne dannelsingsprosjektet (s.st.:90).

Distriktsjordmoren er en *historisk* prototype og karakteriserer jordmorrollen fra 1880-1920. I denne perioden var det moderlige i fokus for kvinnerollen i samfunnet, et moderskapsideal som var bygget på verdier som moralsk ansvar, ansvar for andre og plikten for fellesskapet. I den kulturelle læringen kvinnene gjennomgikk lå det innebygget bestemte moralske arbeidsnormer, som blant annet utholdenhet, pliktfølelse, omsorg og evne til å innrette seg etter hva autoriteten sa.

Gjennom sosialiseringen (...) ble de trent til å se, være til stede i situasjoner, lytte til andre kvinner og mødre og å utføre oppgaver sammen med dem. Slik utviklet de en omsorgskompetanse innenfor en praktisk håndverkstradisjon av og for kvinner (Blåka, 2002: 96).

For jordmødrene ble arbeidet en livsgjerning. Hun hadde en betydelig autonomi, og fødselslegen godtok handlende og selvstendige jordmødre så lenge de fulgte legens råd. Det skjedde en personlig rekruttering til jordmoryrket, og av den grunn ble det utviklet en bestemt holdning til det praktiske jordmorarbeidet. Som følge av dette vil noen sider komme i fokus, mens andre deler vil komme i bakgrunnen. Slik ble en bestemt livsform utviklet, og i denne perioden ble det den kroppslige, sanselige og manuelle kunnskapen satt i fokus.

Overgangsprototypen oppstår når det tradisjonelle møter et moderne dannelsesideal, og jordmødre måtte tilpasse fagets grunnfortelling til et nytt og moderne opplysnings- og dannelsesideal hvor utviklingen av en moderne velferdspolitik skulle meisles ut. Det entydige bildet av yrkeskulturen ble erstattet av et konfliktfylt bilde hvor skillelinjene innad i

yrkesgruppen ble synlige. En viktig endring var at jordmorarbeidet ble selvstendig lønnsarbeid i offentlig sektor, noe som innebar at plikten om å stå til tjeneste ble erstattet med en rettighetstenkning. Overgangsprototypen er derfor en brytningsfase hvor rollen som jordmor i distriktet ble erstattet av en ny og delvis ukjent rolle som jordmor ved fødeinstitusjoner.

Sykehusjordmoren er prototypen som representerer utviklingen i 1970- til 1980- årene. I denne perioden skjer det en sterk kobling mellom vitenskap og samfunnsmakt.. Det blir en kamp om kunnskapsformer hvor den langsomme erfaringskunnskapen, og den hurtige klassifiseringskunnskapen blir stående i motsetning til hverandre. Den vitenskapelige tenkningen gjør at fremskritt, kontroll og forbedring får en overordnet betydning. Det entydige, presise og argumenterende blir gitt forrang, mens den manuelle og sanselige kunnskapen trer i bakgrunnen som følge av at tiltroen til teknikken og apparatene øker. I fødselsvitenskapen innebærer dette at forståelsen av fødsel og graviditet endres fra å være en naturlig sosial hendelse i kvinnelivet, til å bli en medisinsk begivenhet. Dette får betydning for hvordan jordmødre arbeider, for mens en fødsel i medisinsk forstand omhandler kvinnens fysiske helse, vil et eksistensialistisk perspektiv vektlegge overgangen til å bli mor i et helhetlig perspektiv som rommer flere dimensjoner. Det medisinske mandatet som jordmoren tillegges som følge av den institusjonelle rammen hvor hun har sitt virke, får derfor betydning for forståelsen av faget, og jordmor har betydelig mindre autonomi til å utforme sin livstjeneste i tråd med den sanselige erfaringskunnskapen.

Den *flerstemte prototypen* fremtrer fra 1990 og frem til i dag. Den flerstemte jordmoren er i større grad opptatt av å finne sin plass og argumentere for sin posisjon innenfor nye felt. Jordmor må forholde seg til flere sett av til tider uforenelige normer i sin praksis. Den moderne rettssikkerhetsnormen stiller krav til dokumentasjon, likedan vil retten til medbestemmelse også innebære nye krav. I situasjoner hvor det ikke finnes klare svar på grunn av motstridene normer og verdier må jordmor bruke skjønn. Mens modernitetens språk nærmest har hatt monopol på å definere hvordan fødselshjelp og det profesjonelle jordmorarbeidet skal forsåts og reguleres, blir den etter hvert avløst av et motspråk, noe som gjør at fenomenologiens språk forankret i andre normer og verdier får større plass. Likevel utgjør dette et marginalt språk i møte det som er etablert som det autoritære og den senmoderne prototypens grunnfortelling er derfor en motsetningsfylt fortelling (s.st.:183).

Ved hjelp av de fire ulike prototypene viser altså Blåka hvordan jordmødres rolleforståelse har endret seg ifra fagets begynnelse og frem til i dag. Vi ser at det rettes andre forventninger til jordmor som følge av samfunnets og helsevesenets modernisering. Videre har to fagtradisjoner hovedsakelig medvirket til å bestemme hvilken forståelse som legges til grunn for grunnlagstenkningen i faget: en naturvitenskapelig tradisjon og en praksisnær fenomenologisk tradisjon. Det har variert hvilke av de to tradisjonene som har vunnet frem med sine perspektiv, og i bruddperiodene når opplysnings- og danningsidealet til kvinnefaget settes på dagsordenen blir kampen mellom tradisjonene synlige. Mens Blåka omtaler endringer i fødselsomsorgen hvor skillelinjene nok har vært mest synlige, så kan de anliggende om endringer av grunnlagstenkningen også være overførbare til jordmors rolleforståelse i svangerskapsomsorgen. Videre vil jeg nå ved hjelp av Giddens samtidsdiagnostiske sosiologi aktualisere hvorvidt en refleksiv modernitet medvirker til de beskrevne endringene jordmorfagets grunnlagsfortelling.

2.4.1 Svangerskapsomsorgen som et ekspertsystem

Giddens samtidsdiagnostiske prosjekt omhandler et diskontinuistisk syn i den forstand at modernitetens dynamikk gjør at vår samtid er preget av et massivt oppbrudd fra den enkle modernitet, til en tid som er kjennetegnet av en refleksiv modernisering (Aakvaag, 2008: 271). Ved utviklingen av moderne sosiale institusjoner opprettholdes det i følge Giddens en slags balanse mellom tillit, risiko, sikkerhet og fare. Under modernitetens betingelser vedblir menneskenes virksomhet å være situert og kontekstavhengig. Men innflytelsen fra modernitetens tre store dynamiske krefter, atskillelse av tid og rom utleiringsmekanismene og den institusjonelle refleksivitet, løsriver visse grunnleggende tillitsrelasjoner fra lokale sammenhenger (Giddens, 1997:77). Det er utleiringer forårsaket av symbolske tegn og ekspertsystem som er årsaken til moderniteten og som forårsaker et avtradisjoniseringstrykk (Aakvaag, 2008:272). Videre skal vi se hvordan jordmor sitt arbeid i svangerskapsomsorgen også kan fremstå som et slikt ekspertsystem.

Ingen kan helt melde seg ut at de abstrakte system som moderne institusjoner fører med seg, derfor er kontakt med eksperter i form av møter ved adgangsporter viktig i moderne samfunn. Utvikling av tro på symbolske tegn og ekspertsystem innebærer derfor at det skapes abstrakte system med ansiktsløse forpliktelser, i motsetningen til de ansiktsforankrede forpliktelser som betegner sosiale forbindelser etablert i samnær i den enkle modernitet (Giddens,1997:67). Ekspertsystem virker som en utleiringsmekanisme fordi ulike system av teknisk art eller

faglig ekspertise inngår som en del av så godt som all sosial praksis i moderniteten. Siden den sosiale praksis som moderne mennesker inngår i på en eller annen måte er formidlet gjennom ekspertsystemer, må vi forholde oss til de abstrakte system som de moderne institusjonene fører med seg (Aakvaag, 2008:273). Fordi etableringen av helsetjenesten i seg selv kan sees som et uttrykk for et slikt abstrakt system som forvalter en spesialisert kunnskap, kan det synes nærliggende at jordmødre i svangerskapsomsorgen fremstår som aktører i et slikt ekspertsystem. Ved å betrakte svangerskapsomsorgen som et ekspertsystem ser vi hvordan det i likhet med utviklingen av grunnlagstenkningen i jordmorfaget blir klart hvordan kunnskap om livets grunnleggende prosesser blir løftet ut av den private sfære og inn i en institusjonell sammenheng.

Videre viser Giddens gjennom betegnelsen *intimitetens forandring* hvordan refleksivitet og valg også nedfeller seg i de nære relasjoner i det posttradisjonelle samfunn. ”Pure relations” fremgår derfor som en av en generell restrukturering av intimitet, som innebærer at relasjoner etableres og eventuelt opphører kun på grunnlag av hva den enkelte personlig får ut av det:

En situation hvor to personer indgår i et sosialt forhold for dets egen skyld, for hvad de pågældende hver især kan få ud af en varig forbindelse med hinanden, og som kun fortsætter for så vidt som begge parter anser det for å tilfredsstillende dem tilstrækkeligt til at blive i det (Giddens,1994:63).

Mens Giddens beskrivelser særlig gjelder mellom ektefeller og partnere, så har dette også betydning for andre relasjoner, idet som blir beskrevet som en endret handlingsmotivasjon som følge av at forventninger knyttet til tradisjon og institusjonelle normer er svekket. ”Pure relations” kan slik sees som et uttrykk for hvordan individualiseringens økte vektlegging av egne behov og rettigheter kommer slik til uttrykk i også i nære relasjoner. Jeg vil komme tilbake til å diskutere hvorvidt et slikt anliggende fremtrer som dekkende for jordmødrenes beskrivelser av sin samhandling med gravide tenåringer i kapittel fem. Etter å ha vist hvordan utleiring gjør at svangerskapsomsorgen kan fremtå som et abstrakt system, og hvordan det forhold at valg og refleksivitet i følge Giddens erstatter tradisjoner i moderniteten også kan ha betydning for mellommenneskelig samhandling, vil jeg videre omtale ulike teoretiske perspektiv om sosiale roller. Ved å relatere endringene i jordmorlivsformer til rollebegrepet blir det også mulig å etableres en sammenheng mellom struktur og aktør. Med utgangspunkt i Blåka sine beskrivelser om en flerstemt modellutgave i jordmorfaget, vil jeg videre belyse hvordan ulike sosiologiske teorier i forskjellig grad ivaretar et entydig eller flertydig rollebegrep ,og derfor gir ulik tilgang til å forklare og forstå endringer i sosiale roller.

2.5 Teoretiske perspektiv om sosiale roller

Som vi har sett ligger forestillingen om at sosiale relasjoner danner mønster som utgjør sosiale system til grunn for samfunnslivet. Å belyse rollebegrepet kan bidra til å belyse et grunnleggende spørsmål i samfunnsvitenskapen, nemlig forbindelsen mellom struktur og aktør. Sosiale roller kan betraktes som en hengsle som forbinder den enkelte med en overordnet sosial orden, og viser hvordan mennesker inngår i relasjoner til hverandre og de strukturelle betingelser som gjør seg gjeldende (Poulsen, 2005:161). Mens noen sosiologiske teorier legger til grunn at det er overindividuelle sosiale strukturer som styrer aktørens handlinger, såkalt metodologisk kollektivism, er det andre som fremmer at aktører handler fritt og at sosiale strukturer følger av selvstendige aktørers frie handlinger, altså en metodologisk individualisme. En tredje mellomposisjon omhandler hvordan aktører og strukturer er gjensidig avhengig av hverandre. Jeg vil senere omtale Giddens bidrag til dette (Giddens,1984). I den klassiske rolleteori er det imidlertid to store sosiologiske tradisjoner som har omtalt rollebegrepet, den symbolske interaksjonismen og strukturfunksjonalismen, og jeg vil videre presentere deres tilnærming til rollebegrepet med utgangspunkt i Poulsen (2005) og Aakvaag (2008).

Strukturfunksjonalismen – en systemorientert forståelse

Strukturfunksjonalismen kjennetegnes ved å ta utgangspunkt i strukturenes betydning for aktørens handlingsmuligheter (Poulsen, 2005:166). Ved å omsette samfunnssystemets funksjon til konkret adferd bidrar roller dermed til å sikre stabilitet. Talcott Parsons blir gjerne sett som den mest sentrale teoretikeren knyttet til dette. Han oppfattet samfunnet som en organisk enhet som er preget av konsensus, hvor felles verdier og normer regulerer individenes adferd (s.st.:166). Parsons fremholder at strukturen regulerer aktøren fordi kulturelle verdier blir institusjonalisert som rolleforventninger i institusjonelle subsystem gjennom å bli internalisert i personlighetssystemet til samfunnsmedlemmene (Aakvaag, 2008:47). Strukturfunksjonalismen er slik opptatt av samfunnets makronivå og hvordan rolleforståelse bidrar til å strukturere individuelle handlinger (Poulsen, 2005:167).

Symbolsk interaksjonismen – en aktørorientert forståelse

Representanter for den symbolske interaksjonismen er som vi har sett ved hjelp av Mead, opptatt av det rollespill som foregår mellom mennesker i hverdagssituasjoner. Rollens kontekst er derfor ansikt-til-ansikt samhandling i hverdagen (Poulsen, 2005:163). Sosiologen Erving Goffman settes også i sammenheng med en slik forståelse, hvor hans perspektiv om

samfunnslivet presenteres i *Våre rollespill til daglig* (1992). Ved hjelp av en metafor om teateret viser Goffman at rollespill mellom mennesker inngår som en del av sosial interaksjon. Av den symbolske interaksjonismen følger det altså et syn på aktøren som fri og refleksiv, hvor individet gjennom vedkommendes rollespill bidrar til å bestemme sin egen rolle, ved å innta den andres perspektiv hos seg selv. Ved å ta utgangspunkt i det relasjonelle til å fremheves samhandling på et mikronivå som grunnleggende for samfunnsforskningen, og viser hvordan hensyn til den sosiale ordens reproduksjon og opprettholdelse gjennom forskjellige rollespill kan medvirke til at deltakerne ikke ønsker å bryte med disse (Poulsen, 2005:165).

Av dette fremgår det at mens strukturfunksjonalismen betrakter samfunnet på et makronivå hvor roller skaper sammenheng mellom individ og samfunn, så vektlegger den symbolske interaksjonismen samhandling på et mikronivå gjennom de nære relasjoner (Poulsen, 2005:167). Fordi Giddens strukturasjonsteori kan sees som et forsøk på å overskride et slikt skille mellom metodologisk individualisme og metodologisk kollektivism skal vi se hvordan strukturens dualitet fremtrer som en mellomposisjon til dette.

Anthony Giddens strukturasjonsteori: strukturens dualitet

I henhold til Giddens er aktør og struktur ikke to uavhengige sider ved sosiale system (dualisme), men fremstår som gjensidig utfyllende (dualitet). ”*Structure is not to be equated with constraint but is always both constraining and enabling*” (Giddens, 1984: 25). Strukturer fremstår derfor som følge av at kompetente aktører anvender disse underliggende ressursene i samhandling med andre (Giddens, 1984:15). Aktørene er derfor avhengige av ressurser for å ha handlingskapasitet, hvor autoritative ressurser gir mulighet til å gripe inn og påvirke andre mennesker og allokative ressurser gir makt over ting. Slik viser Giddens hvordan strukturer primært har en muliggjørende funksjon i den forstand at aktørene kan ta del i sosiale praksiser på en kompetent, kreativ, fornuftig og selvstendig måte ved å anvende disse ressursene (Aakvaag, 2008:138). Giddens bidrag gjennom strukturasjonsteorien er å vise et strukturbegrep som primært er muliggjørende, og ikke begrensende slik som i funksjonalismen og i den symbolske interaksjonismen. Strukturens dualitet viser hvordan aktør og struktur er gjensidig avhengig av hverandre og at sosiale roller derfor er knyttet til begge element.

2.5.1 Rollebegrepet entydighet eller flertydighet

Giddens kritiserer det rollebegrepet som fremgår av struktur funksjonalismen og den symbolske interaksjonismen:

If interpretative sociologies are founded (...) upon an imperialism of the object, functionalism and structuralism propose an imperialism of the social object. One of my principal ambitions in the formulations of the structuration theory is to put an end to each of these empire-building endeavours (Giddens, 1984:2).

Selv om hans ambisjon som vi har sett er å overskride et slikt skille mellom objektivisme og subjektivisme, så blir Giddens igjen kritisert for å underspille sosiale strukturers betydning (Aakvaag, 2008:143; Poulsen, 2005:168). Ved å vektlegger betydningen av strukturens muliggjørende funksjon, og ikke tilsvarende grad den begrensende funksjonen, kan det synes som at strukturer bare eksisterer så lenge aktørene tenker på dem (Aakvaag, 2008:144). En slik fremstilling kan synes å i liten grad være i overensstemmelse med den beskrevne utviklingen av grunnlagsfortellingen i jordmorfaget, hvor institusjonelle endringer har medvirket til å skape en ny og flerstemt kontekst for jordmorfaget. Mens det er felles for strukturfunksjonalismen og symbolsk interaksjonisme at de gir en ganske entydig forståelse av hva roller er og hvordan de bidrar til å strukturere handlinger (Poulsen, 2005:167), kan Giddens fremstilling av rollebegrepet igjen synes å være aktør skjev i den forstand at strukturers påvirkning ikke vektlegges i tilstrekkelig grad. Disse perspektivene kan derfor synes å ikke gi tilstrekkelig mulighet til å belyse forandringer og flertydighet knyttet til jordmor sin rolleforståelse. I følge sosiologisk nyinstitusjonalisme blir roller imidlertid forstått ut ifra en konkret institusjonell kontekst. En institusjon vil dermed ha et vist rolletilbud som aktørene kan velge imellom, og konteksten for rollene flyttes derfor fra samfunnet som helhet til institusjonen. Perspektivet åpner altså for en individuell rollehåndtering som fremhever institusjonens betydning for rollekonstruksjonene (s.st.:169). Men selv om nyinstitusjonelle perspektiv åpner for flere nyanser knyttet til roller, så er rollens kontekst fremdeles tilsvarende den organisatoriske. Dersom hensikten med en analyse av rollebegrepet er å bevare en åpenhet om det som konstituerer rollen, så er det ønskelig å ha mulighet for se på tvers av den organisatoriske kontekst. Denne muligheten får vi som vi skal se i fortsettelsen ved hjelp av et diskursteoretisk perspektiv på rollebegrepet.

Diskursteoretisk rollebegrep

Diskursteorien gjør det synlig at en rolle aldri vil være entydig. ”*Man kan i stedet tale om en flerhed av udlægninger af, hvad en rolle er, og dermed også en flerhed af mulige identifikationspunkter som den enkelte rolletager kan bringe i spill*” (s.st.:180).

Dette innebærer at roller ikke er bestemt på forhånd, men konstrueres forløpende gjennom den diskursive praksis. Rollen skapes derfor i en prosess hvor den konkrete rollehåndtering skjer institusjonelt, diskursivt og individuelt. Rolletilbudet henger sammen med det rolletilbudet som institusjonene stiller til rådighet, og representerer dermed potensiell identifikasjonspunkt for den enkelte aktør. I tillegg produseres rolletilbudet diskursivt i en kontekst som ligger utenfor den institusjonelle, fordi forskjellige roller inngår i en rekke ulike kontekster som overlapper hverandre i større eller mindre grad. En diskursteoretisk rolleanalyse viser altså hvordan rollehåndtering skjer i samspill mellom aktør og struktur, noe som gjør det mulig å analysere roller på et mer overordnet nivå som kategorier som overskrider den konkrete organisatoriske grense rollene befinner seg i, og bidrar derfor til å sette fokus på flertydigheten som er forbundet med konstruksjonen av rollene.

I henhold til dette ser vi hvordan det da blir mulig å ivareta både hvordan jordmors rolle formes i henhold til moderniseringen av helsevesenet og endringer i fagets grunnlagsfortelling, samt at egne verdier og dannelsesideal også medvirker til å bestemme hvilke identifikasjonspunkt som gjør det gjeldende for den enkelte utøver. For en individuell fortolkning av rollen vil den enkelte sin selvforståelse også ha betydning (s.st.:181). Videre jeg derfor trekke inn betydningen av identitet i tilknytning til rolleforståelsen.

2.5.2 Samspillet mellom rolle og identitet

Identitet forstår vi både filosofisk som noe som er knyttet til en forskjellstenkning ved at noe gis betydning eller innhold ved å være forskjellig fra noe annet, og relatert til personers egen selvforståelse. Disse ulike sidene ved identitetsbegrepet står ikke i motsetning til hverandre, men betoner ulike aspekt. På samme måte som identitet er konstituert gjennom en forskjell fra andre, kan en rolle gis identitet eller mening ved å være forskjellig fra andre roller (s.st.:180).

Fordi sosiale roller ikke kan angi en fasit for alle handlinger, vil individuell identitet trekkes inn som grunnlag for hvordan den enkelte aktør velger å handle (s.st.:174). Mens profesjonsidentitet omhandler den kollektive identiteten til jordmødre, er profesjonell identitet et begrep som omhandler den personlige identitetsdanningen til den enkelte yrkesutøver.

Denne omhandler hvilke egenskaper, verdier og holdninger, etiske retningslinjer, ferdigheter, og kunnskapsformer som konstituerer yrkesutøveren (Heggen 2008:324). Egen identitet er del av den profesjonelle identiteten, og på samme måten som denne stadig videreutvikles gjennom livet, så skjer dette også med den profesjonelle identiteten. Som en del av sin teori om sosial læring fremholder Wenger at det ikke er mulig å skille identitet fra praksisfelleskap. Å utvikle identitet innebærer å fremforhandle meningen ved våre erfaringer som medlemmer i sosiale fellesskap. Å inngå i praksisfelleskap bidrar derfor til å forme vår identitet som følge av det vi lærer. ”*Because learning transforms who we are and what we can do, it is an experience of identity. It is not just an accumulation of skills and information, but a process of becoming*” (Wenger, 1998:215). Å utvikle egen rolle som jordmor innebærer derfor å inngå i fellesskap med andre, og samtidig undersøke egen praksis ut ifra dette.

Thornton og Nardi sitt begrep om *anticipatory socialisation* beskriver hvordan de som aspirerer til fremtidig medlemskap i en profesjon, tar opp i seg verdier som forbereder en fremtidig overgang til profesjonsrollen. Jordmorstudenter vil derfor kunne identifisere seg med verdier og kunnskap som profesjonsrollen kan gi uttrykk for (sitert i Heggen 2008: 322). Slik omhandler rolle og identitet hvordan profesjonsutøvere ikke bare tillegges noen plikter og rettigheter eller blir møtt av et sett med forventninger, men at rollen som jordmor også blir en del av personenes selvforståelse. Av den grunn vil rolle og identitet utformes i et samspill hvor vekselvirkningen skjer begge veier, og rolleutøvelsen former rollen på samme måte som rollen påvirker den enkelts identitet (Poulsen 2005:177). Fordi identitet fungerer som en slik sammenføyning mellom det sosiale og det individuelle, skjer det en viktig sosialisering i møte mellom nyutdannede og erfarne jordmødre når jordmødre blir medlem i et yrkesfelleskap (Blåka, 2002:87). Gjennom uformell og formell sosialisering får yrkesgruppen med seg et tankegods som yrket og grunntemaene i faget betraktes ut ifra. Dualitet mellom struktur (rolle) og aktør (identitet) i diskursteorien gjør det derfor vekselvirkningen mellom identitet og rolle synlig (Poulsen 2005:176). Hvor det kan synes som et diskursteoretisk rollebegrep i større grad enn den klassiske rolleteori etablerer sammenhenger som ivaretar en flerstemt kontekst for jordmorfaget, og som dermed kan bidrar til å belyse den sammenheng hvor jordmødre i dag utformer sin praksis.

Samtidig som et diskursteoretisk perspektiv på sosiale roller bidrar til å vise hvordan roller kan ha ulike kontekster, så er det imidlertid viktig å understreke hvordan sosial samhandling ikke bare kan reduseres til tekst og tegn. Mitt anliggende er i denne sammenheng å søke å

forstå og forklare jordmors rolle overfor gravide tenåringer. Mens et diskursteoretisk perspektiv om roller kan bidra med relevante begrep for å belyse dette, så vil samtidig den meningsdimensjon som jeg har til hensikt å belyse gå utover det som favnes gjennom bruk av ulike tegn i en tekst. For å belyse roller i et diskursteoretisk perspektiv må man derfor vektlegge rolleinnhaverens konkrete identifikasjon med rollen, hvordan disse identifikasjonene som tar form har betydning for hvordan rollen tolkes (s.st.:180). Gjennom det foregående har jeg presentert de teoretiske begrepene som jeg har lagt til grunn for mitt arbeid, og som danner et bakteppe for arbeidet med oppgaven. I det videre arbeidet med analyse og fortolkning vil ikke alle begrepene bli anvendt i like stor utstrekning, men disse inngår likevel som en viktig del av forforståelsen og min inngang til tema. Jeg vil nå gå over til å omtale hvilket forskningsdesign jeg har valgt for mitt prosjekt, hvor jeg også vil utdype denne nyanseringen knyttet til valg av vitenskapsteoretisk posisjon (punkt 3.1).

Kapittel 3 Veien til målet

3.1 Forskningsdesign og vitenskapsteori

Et forskningsdesign kan sammenlignes med byggeplanene for et hus, hvor hensikten er å tilse at hovedkomponentene i prosjektet passer sammen. Designet beskriver sammenhengen mellom målsetning, vitenskapsteori og metode, og angir dermed hvordan problemstillingen skal bli besvart (Denscombe, 2010:100). Intervju som en kvalitativ metode er egnet for å få kunnskap om jordmors erfaringer med gravide tenåringer, fordi vi ved hjelp av en kvalitativ metode kan belyse meningsinnholdet i samhandling mellom sosiale aktører (Aase og Fossåskaret, 2007, Malterud, 2003). Et kvalitativt forskningsintervju kan derfor fremstå som en hensiktsmessig tilnærming til samhandlingen mellom jordmor og gravide tenåringer i en flerstemt kontekst. Det er en nær sammenheng mellom vitenskapsteori og forskningsopplegg, og heller enn å betraktes som to isolerte øyer så fremholder Kalleberg hvordan de to aspektene er nært forbundet (1996: 28). Bakgrunnen for dette er at vitenskapsteori medfører gitte forutsetninger om hvordan verden er konstituert, og på hva kunnskap er. Som en del av utformingen av forskningsdesignet for mitt prosjekt vil jeg derfor omtale noen vurderinger knyttet til vitenskapsteoretiske perspektiv.

Slik jeg ser det kan konstruktivismen sin anerkjennelse av at virkeligheten er et resultat av perspektiv, være relevant å trekke inn for å belyse forståelsen av tenåringsgraviditet som sosialt fenomen. Som tidligere omtalt vektlegger sosialkonstruktivismen hvordan vi subjektivt oppfatter sosiale strukturer eller institusjoner, og ikke strukturenes eller institusjonenes ”objektive” eksistens (Fangen, 2010:26). Å avvise muligheten for å få objektiv kunnskap om verden gjør det imidlertid vanskelig å evaluere vitenskapelig kunnskap. En del postmodernister har strukket synet til dets ytterste, og fordi det ikke finnes noen ytre sannhetskriterier blir kunnskapssynet relativistisk: ”anything goes” (Feyerabend sitert i Aase og Fossåskaret, 2007:48). Det kan derfor være nyttig å skille mellom ”svak” eller ”sterk” konstruktivisme. Av en svak konstruktivisme følger det at fortolkning er en del av hvordan vi kommer frem til forståelsen av de fenomen som vi undersøker. En sterk versjon om konstruktivismen vil imidlertid medføre at fenomenet som undersøkes bare er en fortolkning og en kognitiv konstruksjon, eller at et sosialt fenomen bare eksisterer som en ide eller en overbevisning (Bhaskar & Danermark, 2006:284). Mitt anliggende er å legge til grunn et komplementært vitenskapsteorisk perspektiv i mitt arbeid, med tanke på hvordan forståelsen av moderskapet synes å fremstå mellom natur og kultur, og i fortsettelsen vil vise hvordan den kritiske realismen synes å gi grunnlag for dette.

Den kritiske realismen tilfører et i større grad inkluderende vitenskapsteoretisk syn gjennom det Bhaskar & Danermark betegner som en ontologisk "double-inclusiveness" (2006:280). Dette henviser samtidig til hvordan de to andre hovedretningene i europeisk vitenskapstradisjon, teori om sammenheng og teori om sammenfall, som følge av de forutsetninger som legges til grunn samtidig innebærer begrensninger for hva man kan få kunnskap om. For mens den ene retningen hever at vår tanke og fornuft er som et speilbilde av en ytre objektiv virkelighet, tilser den andre tradisjonen at forståelsen av den ytre verden primært er en mental konstruksjon (Aase og Fossåskaret, 2007:58). Ved å undersøke fenomen gjennom åpne system inkluderer den kritiske realismen til forskjell fra dette flere ulike nivå eller aspekt av virkeligheten, som blir betegnet som et lagdelt system som inkluderer både fysiske, biologiske, fysiologiske og psykologiske, psykososiale, sosiokulturelle og normative element. De flerstemte og komplekse kontekster danner slik forklaringer om den sosiale verden, som plasseres i en hierarkisk målestokk (scale) mellom overliggende makrostrukturer og underliggende mekanismer som er en del av sosiale forklaringer: "The multiplicity and complexity deriving from level, context and scale may each result in the constitution of a laminated (...) system" (s.st.:290). Slik kan den kritiske realismen i større grad synes å favne en mer helhetlig tilnærming for å belyse samhandlingen mellom jordmor og unge gravide.

Som tidligere omtalt kan diskursbegrepet medføre behov for noen vitenskapsteoretiske avklaringer. Ved å forstå sosial konstruktivismen slik at det er måten vi snakker om virkeligheten som bidrar til å konstruere denne, er et anliggende som også Bhaskar og Danermark problematiserer:

It is argued that our way of speaking about reality is a social construction and when we construct our understandings of reality in mutual interaction with other members of the society we thus construct our understandings of the world. In this act of construction there are only signs, not things. We lose the object(...) and reality becomes only "text" (2006:284).

Det problematiske ved en slik sterk konstruktivisme er at denne samtidig kan underkjenne eksistensen av objektet for undersøkelsen. Som vi har sett kan det videre argumenteres at en svak konstruktivisme vil begrense eksistensen av en sosial virkelighet til sosiale deltakers oppfatning eller forståelse av denne. Den kritiske realismens anliggende er imidlertid at det finnes et intransitivt nivå som ontologisk betegner en objektiv virkelighet som finnes utenfor menneskers erfaring, og som ikke er sosialt konstruerte i sin kjerne. Det transitive omhandler

derfor hvordan all kunnskap skapes med utgangspunkt i den intransitive sfære. Å undersøke samhandling faller slik under den transitive del av vitenskapen fordi denne kan konstrueres og fortolkes ved hjelp av språk. I kritisk realisme er det ikke ”nature og non-human reality as such, but our knowledge of nature and non-human reality, which is a construction of our minds” (s.st:286). Slik jeg ser det, favner den kritiske realismen derfor hvordan vår oppfatning av sosiale fenomen som ungt moderskap kan synes å stå i sammenheng med hvordan dette blir beskrevet gjennom språk og fortolkninger, men uten å samtidig reduserer virkeligheten bare til tekst eller språk.

Forskningsopplegget for oppgaven er utarbeidet med utgangspunkt i forskningsspørsmålene og problemstillingen. Forskningsdesignet er blitt tilpasset og endret underveis, fordi en slik dynamisk tilnærming er en forutsetning når man skal få kunnskap om den sosiale verden. Hensikten med intervjuene har vært å komme frem til beskrivelser om hvordan jordmødre følger opp gravide tenåringer gjennom overgang til å bli mødre, og å kunne si noe om hvilke sammenhenger som bidrar til dette, altså et konstaterende forskningsopplegg. Den kunnskap som kommer frem vil kunne styrke jordmødre sin kompetanse, og fordi unge gravide er en marginal gruppe vil de anliggende som kommer frem også kunne ha en overføringsverdi for arbeidet med andre slike grupper. Fordi en postpositivistisk vitenskapsforståelse fremdeles kan gjøre seg gjeldende som en skyggeteori i samfunnsfagene, kan det stiles spørsmål til hvorvidt kvalitative metoder kan føre frem til vitenskapelig kunnskap. Samtidig er den vilje til klarhet og saklighet som positivismen innebærer en viktig forutsetning til at krav til vitenskapelighet blir bevart i kvalitative metoder (Kalleberg, 1996, Malterud,2003). Vitenskapelig kunnskap oppstår ikke tilfeldig, og krav til systematisk innhenting og kritisk refleksjon er en nødvendig forutsetning for å sikre at de beskrivelser som kommer frem i kvalitativ forskning ivaretar vitenskapelig krav.

3.2 Utvalg og kriterium for utvelgelse av informanter

Ved bruk av en kvalitativ metode ønsker man et strategisk utvalg, noe som betyr at utvalget er sammensatt slik at materialet har potensial til å belyse problemstillingen (Malterud, 2003: 58). Den gruppen jeg har valgt å henvende meg til for å besvare problemstillingen er jordmødre som arbeider i svangerskapsomsorgen. Bakgrunnen for dette er at jordmødre følger unge gravide igjennom svangerskapet, og det dannes derfor en relasjon med en viss varighet. I kvalitative forskningsprosjekt kan et utvalg på fire til sju informanter være tilstrekkelig

dersom det gir et rikt materiale, og mellom 10 til 25 informanter er et vanlig antall (s.st.:62). Mitt ønske var å gjennomføre intervju med ti til femten jordmødre som arbeider i svangerskapsomsorgen. Kriterier for inklusjon har vært at deltagerne har minimum 3 års yrkeserfaring som jordmor, og at de har gitt samtykke til å delta i prosjektet. Alle jordmødre som ble inkludert har norsk autorisasjon. For å sikre geografisk spredning, samt å sikre anonymisering, ble det rekruttert informanter fra 7 ulike kommuner fordelt på 3 fylker. Deltakerne har en aldersspredning fra 32 til 63 år, og har mellom 5 og 40 års yrkeserfaring som jordmor, hvorav fra 1 til 35 år er i svangerskapsomsorgen. I tillegg til arbeidserfaring fra svangerskapsomsorgen har alle deltakerne også erfaring fra føde/barsel avdeling ved sykehus. Litt over halvparten av deltakerne har full stilling, mens de øvrige jobber deltid, det vil si mindre enn 75 prosent stilling. Noen av deltakerne har funksjon som leder i tillegg. At deltakerne har lang og variert erfaring er en fordel fordi det bidrar til å styrke validiteten av de funn som fremkommer. Skriftlig orientering om prosjektet ble sendt til lederne for jordmortjenesten i to ulike kommuner i desember 2011 og januar 2012 (vedlegg 2). Mitt primære ønske var å rekruttere et tilstrekkelig antall informanter fra disse to feltene, men da det viste seg at jeg ikke fikk nok deltakere på denne måten, ble det deretter sendt ut skriftlig forespørsel til flere kommuner. Til sammen 11 informanter samtykket til delta. Skriftlig samtykke ble innhentet fra alle deltakerne i forkant av intervjuet (vedlegg 3).

3.3 Intervjumetoden

Bakgrunnen for at intervju er valgt som metode for datainnsamling er tema for oppgaven. ”Jordmors rollefortolkning i møte med gravide tenåringer i svangerskapsomsorgen” omhandler å få kunnskap om jordmødres forståelse av egen rolle og i møte med ungt moderskap og som følge av dette kan en kvalitativ metode være egnet. Det er videre samsvar med de perspektiv som er lagt til grunn i den teoretiske referanserammen og valg av metode. Et intervju er en utveksling av synspunkter mellom to personer i samtale om et tema som opptar dem begge. Intervjuet har en viss struktur og hensikt, hvor målet er å forstå verden sett fra intervjupersonens side. Hensikten er å få kunnskap som er grundig utprøvd, og å få en forståelse av intervjupersonens perspektiv (Kvale og Brinkmann, 2009:46). Å ta utgangspunkt i Mead og hans teoretiske perspektiv om den symbolske interaksjonismen; om å ta den andres rolle, har slik jeg ser det derfor relevans både med tanke på hvorvidt jeg som intervjuer ved å få frem rike beskrivelser, er i stand til å ta jordmødrenes perspektiv i møte med gravide tenåringer, samtidig som jordmødrene gjennom sine beskrivelser av sitt arbeid med gravide tenåringer i svangerskapsomsorgen viser hvordan de ivaretar dette hensynet i sitt arbeid. De

teoretiske perspektiv som ligger til grunn for oppgaven, og det sosiale fenomenet som jeg ønsker å undersøke er derfor en integrert del av metoden og de begrep som legges til grunn.

Intervjuformen jeg har valgt å benytte er semistrukturert, noe som innebærer å benytte en intervjuguide med tema og forslag til spørsmål. Hensikten er å finne en struktur for samtalen som hjelper meg til å disponere intervjuet og samtidig sikre en rik datainnsamling. Dette forutsetter en dynamisk tilpassning til den enkelte informant. En intervjuguide ble utarbeidet med fire hovedtema: jordmors erfaring med tenåringer som er gravide, svangerskapsomsorgen, tenåringsgraviditet som sosialt fenomen og kunnskapsgrunnlag (vedlegg 4). Temaet svangerskapsomsorgen hadde undertema jordmors arbeid i svangerskapsomsorgen og relasjonene til en ung gravid, mens tenåringsgraviditet som sosialt fenomen hadde undertema å bli gravid som tenåring, og å bli mor som tenåring. Intervjuguiden ble utarbeidet på bakgrunn av problemstillingen, forskningsspørsmål og den teoretiske referanserammen.

Å få frem beskrivelser av jordmødrenes erfaring med å følge opp tenåringer som er gravide, og om hvilken forståelse de legger til grunn i oppfølgingen gjennom svangerskapet og overgangen til morsrollen er målsetningen for oppgavearbeidet. Hensikten var derfor å ha korte enkle spørsmål som gav grunnlag for rike beskrivelser, dermed ble det nødvendig å vurdere spørsmålene i intervjuguiden både tematisk og dynamisk. I forkant av datainnsamlingen ble det derfor utført et prøveintervju som gav erfaringer om hvordan guiden fungerte, etter dette ble denne justert med noen presiseringer og endring av disposisjon. Å gjøre intervju innebærer også en gjensidig avhengighet mellom menneskelig interaksjon og kunnskapsproduksjon, og jeg tilpasset derfor strukturen av intervjuet til den enkelte deltaker. Ved noen intervju fungerte intervjuguiden mer som en sjekklister underveis i intervjuet for å sikre at hovedtema ble utdypet, mens i andre tilfeller ble den fulgt mer kronologisk. Demografiske data som alder, utdanning, yrkeserfaring fylte informantene ut på et eget skjema ved innledningen til intervjuet (vedlegg 5).

3.4 Etiske overveielser

Avveininger knyttet til etiske hensyn har vært en integrert del av arbeidet. Omtalen av dette kan derfor ikke isoleres til bare å omhandle en konkret fase eller tema. Av den grunn vil jeg derfor trekke inn etiske betraktninger også under omtalen av metodediskusjon og i drøftningen av funn. Her vil jeg imidlertid trekke frem noen overordnede hensyn knyttet til hvordan informert samtykke, konfidensialitet og vurdering av konsekvenser for deltakerne er søkt ivaretatt gjennom prosjektet.

3.4.1. Informert samtykke

Hensikten med at deltakerne i forskning skal gi sitt frivillige samtykke, er at det ikke skal ytes press til å delta, og at informanten er orientert om hva det innebærer å delta. Dette er av betydning for å unngå krenkelser av den personlige integritet (NESH, 2006:13). For å ivareta dette ble det utarbeidet et skriftlig dokument som ble tilsendt som en forespørsel til mulige deltakere (vedlegg 6). Det ble gitt skriftlig informasjon om prosjektets overordnede formål, og om hva deltakelse i prosjektet ville innebære. Videre ble det informert om at de forespurte står fritt til å velge å delta eller ei, og at dersom de velger å delta er det fremdeles rett til å trekke seg fra undersøkelsen før, under eller etter at intervjuet er gjennomført uten å måtte begrunne dette. Denne informasjonen ble også gjentatt i forbindelse med intervjuavtalene. Hensikten med dette er å sikre at deltakelse er frivillig. Prosjektet henvender seg til myndige profesjonsmedlemmer som er ansatt svangerskapsomsorgen, forsker har med bakgrunn i dette vurdert at deltakerne besitter samtykkekompetanse. Videre er deltakerne gitt anledning til å stille spørsmål til undersøkelsen både før og etter intervjuavtalen, slik at de har mulighet for å få mer informasjon dersom det er ønskelig.

3.4.2 Konfidensialitet

Jordmødrene som samtykker til å delta er garantert konfidensialitet. Særlige hensyn er tatt både til oppbevaring og behandling av datamaterialet for at data som kan identifisere deltakeren i prosjektet ikke blir avslørt eller kan tilbakeføres til den enkelte deltaker. Ved transkribering ble alle person- og stedsnavn anonymisert. Når prosjektet er fullført vil lydopptakene bli slettet. Direkte personidentifiserende opplysninger ble ikke oppbevart elektronisk. Siden tema for oppgaven omhandler profesjonsgruppen jordmødre sine oppfølging av gravide tenåringer er deltakerne som helsepersonell underlagt taushetsplikt, og kan derfor ikke gi identifiserende opplysninger om enkeltklienter under intervjuet. Dette

forholdet ble deltakerne gjort oppmerksom på som del av innledningen til intervjuet. Mens hensyn til konfidensialitet er av avgjørende for forskningsarbeid, medfører det samtidig et etisk usikkerhetsområde fordi å ivareta anonymitet samtidig kan true validiteten i undersøkelsen. Bakgrunnen for dette er at et slikt hensyn kan gjøre det vanskelig å etterprøve de tolkninger som er gjort av deltakernes utsagn (Kvale & Brinkmann, 2009:90). Hensynet til konfidensialitet står imidlertid sterkest i denne avveiningen. I henhold til forskningsetiske retningslinjer skal prosjekt som innebærer behandling av personopplysninger meldes (NESH, 2006:14). Prosjektet er derfor vurdert av Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, som finner at kravene i personopplysningsloven er ivaretatt i prosjektet (vedlegg 7).

3.4.3 Konsekvenser av å delta i forskningsprosjektet

Intervjusituasjonen innebærer en asymmetri i relasjonen mellom intervjuer og intervjuperson. Dette skjer fordi det er informantene som bidrar med sine beskrivelser og erfaringer, mens jeg som intervjuer ikke bidrar i like stor grad. Samhandlingen endres som følge av dette fra å være et mål i seg selv, til at samhandlingen blir et middel for å få frem data. Av den grunn er det viktig at jeg som forsker gjør en vurdering av mulige konsekvenser for informantene ved å delta for informantene ved å ta hensyn til mulige fordeler og ulemper (Kvale & Brinkmann, 2009:91). En styrke i dette prosjektet er at deltakerne er voksne og autonome arbeidstaker. Forhold knyttet til ulikhet i makt mindre uttalt i intervjusituasjonen. Gjennomføringen av intervjuet innebærer imidlertid at det også kan oppstå usikkerhetsområder, for mens forsker på den ene siden ønsker mest mulig kunnskap, så må hensyn til intervjupersonens integritet likevel ivaretas. Som intervjuer må jeg møte deltakerne med respekt og varhet for informantenes grenser. Hvis en informant i intervjusituasjonen ikke hadde noe tilsvarende, eller ikke ønsket å svare, ble det respektert.

3.5 Datainnsamling

Intervjuene ble gjennomført i perioden fra januar til mars 2012. Intervjuene ble tatt opp på digital diktafon og ble deretter transkribert. Jeg gjorde feltnotat med umiddelbare inntrykk etter hvert intervju. Utvalget bestod av 10 informantene fordelt på til sammen 7 kommuner i 3 fylker, hvorav 5 er tilknyttet større kommuner og 5 fra mindre kommuner. Av de 11 deltakerne som initialt ble rekruttert ble alle intervjuavtaler gjennomført som planlagt, foruten 2 stykker. En av informantene valgte å trekke seg på grunn av private forhold i forkant av intervjuavtalen, mens den andre informanten måtte utsette avtalen på grunn av sykdom, det

endelige utvalget ble derfor bestående av 10 informanter. Intervjuene varte mellom 56 til 143 minutter, med en gjennomsnittsvarighet på 115 minutt. Alle intervjuene ble gjennomført ved arbeidsstedet til jordmødrene, og innenfor deltakernes arbeidstid. I informasjonsskrivet som lå til grunn for samtykket til å delta i prosjektet ble det forespeilet at intervjuet ville vare mellom 1 til 1,5 timer. De to første intervjuene ble gjennomført på samme dag med en klokke time avsatt til intervjuet. Dette erfarte jeg som en begrensning med tanke på å ha mulighet til å følge opp de spontane beretninger som fremkom under samtalen. I fortsettelsen ble det derfor satt av 1,5 timer slik at det var nok tid til både til innledning og avrundning av intervjuene. Informantene var konsentrerte og meddelsomme, og gav utfyllende beskrivelser av sine erfaringer. De gav videre uttrykk for at de gjerne ville bidra til et prosjekt som omhandler fagutvikling innen jordmorfaget.

Jeg var bevisst på å bruke noe tid ved starten av intervjuet til å presentere formålet med undersøkelsen slik at rammene for samtalen ble etablert. Tilsvarende ble intervjuet avrundet med at deltagerne fikk anledning til å komme med tilføyende betraktninger. Til slutt oppsummerte intervjuer hovedtrekkene i det som var blitt beskrevet gjennom samtalen slik at intervjupersonen fikk anledning til å gi en tilbakemelding om intervjuer hadde forstått vedkommende riktig. Etter dette ble båndopptaker skrudd av, og forsker takket for intervjuet. I de fleste tilfeller fulgte det en kort videre konversasjon etter dette, som omhandlet både tema for undersøkelsen og andre forhold. Dette ble gjort bevisst for å avrunde interaksjonen. I tillegg ble det gitt rom for å gi tilbakemelding rundt opplevelsen av å bli intervjuet, noe som ble gjort for å motvirke at intervjupersonen ble etterlatt med en opplevelse av å ha utlevert seg som følge av intervjuet. Mens noen av informantene gav uttrykk for at de syntes noen av temaene i intervjuet var vanskelig å svare på fordi det var uvant å reflektere rundt dette, var det ingen som gav tilbakemelding om at de hadde negative erfaringer knyttet til intervjuet.

Målsetning med et kvalitativt intervju er å få frem intervjupersonens egne perspektiv, hvor idealet kan beskrives som en fritt flytende oppmerksomhet hvor jeg som forsker underveis vurderer hvilke utsagn som følges opp og utdypes. For å ivareta at intervjuer fikk en god forståelse av det som blir sagt, lyttet jeg aktivt, stilte oppfølgende spørsmål, og gav fortolkninger av det som ble sagt som kunne bekreftes eller avkreftes av den intervjuede. Intervjuer var også bevisst bruken av ledende spørsmål for å sjekke intervjuvarenes reliabilitet og for å verifisere mine tolkninger. Hensikten med er at det som sies skal verifiseres og kommuniseres før intervjuet er avsluttet. I prøveintervjuet erfarte jeg at det var

tilfeller hvor jeg ikke var bevisst nok på å gi tid til pauser, og at jeg dermed kan ha avbrutt de beskrivelser som deltakeren ønsket å formidle. Jeg vurderte fortløpende hvilke aspekt av deltakernes beskrivelser som ble fulgt opp med videre spørsmål underveis i intervjuet.

3.6 Metodediskusjon

Metode betyr veien til målet. Å diskutere metoden innebærer derfor å vise hvilke valg som er gjort underveis, og som dermed har medvirket til de funn som har fremkommet gjennom undersøkelsen. Som vi har sett omhandler vitenskaplighet å tilstrebe en systematisk innhenting og håndtering av kunnskap. Jeg vil vise til de hensyn som er gjort for å ivareta dette gjennom å diskutere rekruttering av deltakere, min egen rolle som forsker, intervjusituasjonen, transkripsjon og analyseprosessen.

3.6.1 Rekruttering av deltakere

Ved oppstart av prosjektet valgte jeg å henvende meg til leder for jordmortjenesten for å informere om gjennomføringen av prosjektet. Bakgrunnen for dette var at jeg fant det naturlig at ledelsen var underrettet i forkant av prosjektets oppstart, og at det derfor var naturlig å gå tjenestesvei. Fra informasjonsbrevet gikk det frem at jeg etter å ha informert leder for jordmortjenesten ville sende en skriftlig forespørsel til den enkelte jordmor som grunnlag for hennes samtykke til å delta eller ei. Imidlertid erfarte jeg at dette ikke ble etterlevd i praksis, og i den første kommunen som mottok henvendelse fra forsker forespurte lederen selv kommunejordmødrene om deltakelse i prosjektet. Da jeg videre henvendte meg til det neste feltet, ble det presisert at forsker ville sende forespørsel til den enkelte jordmor, men heller ikke her ble dette tatt til følge. Dette viser at jeg ikke har lykkes med å kommunisere godt nok hva jeg hadde til hensikt med å henvende meg til leder i forkant av prosjektet, og at feltet noen ganger oppfører seg annerledes enn tiltenkt.

Etter å ha fått tilbakemelding fra de to første kommunene ble det klart at jeg ikke fikk nok deltakere her, og jeg sendte derfor forespørsel til flere kommuner. I den videre rekrutteringen til prosjektet ble det sendt skriftlig forespørsel til jordmor som var ansatt i den gjeldende kommunen som grunnlag for samtykke om deltakelse. Noe som ble gjort for å ivareta at den enkelte jordmor gav sitt samtykke på et selvstendig grunnlag. Av informasjonsskrivet fremgikk det at jeg ønsket 8-10 jordmødre til prosjektet fra hvert felt. Bakgrunnen for dette var at jeg ønsket å få tilgang til noen flere deltakere enn jeg trengte fra hvert felt, slik at jeg

selv kunne foreta et utvalg blant de som hadde samtykket til å delta. Da det viste seg at jeg ikke fikk flere deltakere enn jeg trengte ble deltakerne inkludert fortløpende under forutsetning av at inklusjonskriteriene var ivaretatt.

Det er mulig at funnene i undersøkelsen ville blitt annerledes dersom jeg hadde henvendt meg til en annen profesjonsgruppe, eller til jordmødre som var ansatt på ulike arenaer enn i svangerskapsomsorgen. Det ble vurdert å rekruttere jordmødre ved føde- eller barselavdelinger. På grunn av korte liggetider ved sykehuset vurderte jeg å få tilgang til rikere data ved å henvende meg til jordmødre i svangerskapsomsorgen. En annen vurdering som ble gjort var muligheten for å finne jordmødre som arbeider med helhetlig oppfølging gjennom svangerskap-, fødsels-, og barseltiden. Det er imidlertid få steder i Norge hvor et slikt tilbud er etablert, og det ville derfor være vanskelig å få nok informanter. Feltkunnskap har derfor hatt betydning i avveiningene rundt sammensetningen av det strategiske utvalget. For å få kunnskap om jordmors arbeid med unge gravide, er det en avveining at det er relativt få gravide i denne aldersgruppen, noe som vil begrense den erfaring som den enkelte jordmor har. Imidlertid er det ikke nødvendigvis en sammenheng mellom grad av eksponering for målgruppen, og hvilke erfaringer og refleksjoner den enkelte profesjonsutøver besitter. Det er derfor et mål at utvalget er slik sammensatt at man innhenter rike data som rommer nyanser slik at påliteligheten i undersøkelsen styrkes. Utvalget i prosjektet gjør at fortolkningene jeg har gjort har en begrenset rekkevidde og overførbarhet.

En mulig svakhet ved denne studien er at det bare er 10 informanter. Man kan vurdere om resultatet ville blitt annerledes om det hadde vært flere deltakere. Fordelen med flere informanter ville vært å fått flere nyanser i beskrivelsene av jordmødrene sitt arbeid med gravide tenåringer. Deltakerne gir imidlertid rike beskrivelser av sine erfaringer, noe som kan styrke undersøkelsen. Et adekvat utvalg erfares ved at det oppnås en metning i datamaterialet som innhentes, og at nye data ikke lengre innebærer grunnlag for utvikling av ny kunnskap (Malterud, 2003:66). Min erfaring var at jeg opplevde en kondensering av innholdet i intervjuene fra og med det syvende intervjuet. Å gjennomføre alle intervjuene bidro likevel til å styrke funnene i undersøkelsen. En mulig styrke ved undersøkelsen er den geografiske spredningen av informantene, noe som både kan bidra til å styrke validiteten av prosjektet fordi det tillater komparasjon innad i materialet, og styrker muligheten for å ivareta hensyn til konfidensialitet. Samtidig ville det å rekruttere flere deltakere fra et felt ha gitt anledning til å

få bedre innsikt i det aktuelle praksisfellesskapet. Jeg valgte å henvende meg til flere felt av hensyn til å opprettholde antallet informanter i undersøkelsen.

Bakgrunnen for at det ikke var flere deltakere som samtykket til å delta fra de to første feltene er ikke fullt ut kjent for forsker. Strukturelle hensyn knyttet til kapasitet og fulle timelister ble trukket frem som årsak til at ikke flere takket ja til å delta. Jordmødre i svangerskapsomsorgen sine primæroppgaver er å gi tilbud til de gravide i kommunen. Dersom flere jordmødre skulle delta i prosjektet ville dette kunne kompromittere både tilgjengeligheten til tjenesten, og den økonomiske inntjening som takstene for konsultasjonene i svangerskapsomsorgen innebærer. Videre gjorde tidsrammene for prosjektet at jeg ønsket å avslutte datainnsamlingen innen utgangen av mars måned, noe som gjorde at det var utfordrende å finne tid i timelistene for gjennomføring av intervjuavtale. Dette aspektet kan ha medvirket til at ikke flere deltakerer hadde mulighet til å delta. Når jordmødrene ble forespurt om å delta på bakgrunn av deres erfaringer i svangerskapsomsorgen, kan det være en naturlig slutning av intervjuene skal skje innen rammene for oppsatt arbeidstid. Det må imidlertid vurderes hvilken betydning dette har hatt for gjennomføringen av prosjektet både med tanke på rekruttering og hvorvidt rammene for intervjuet har blitt påvirket av dette.

At alle deltakerne foreslo at intervjuavtalen skulle legges innen arbeidstid kan sees som et uttrykk for at det ikke var mulighet eller ønske om å gjøre dette på fritiden. På bakgrunn av dette tilpasset jeg meg det tidspunkt og sted som passet for deltakerne, og formildet at jeg var innstilt på å komme til stedet hvor de hadde sitt arbeid. En styrke ved å gjøre dette var at jeg fikk tilgang til jordmødrenes arbeidssted og dermed til å observere de rammene som de arbeider innenfor, noe jeg erfarte som en viktig kilde til informasjon. Som intervjuer ble jeg da samtidig presentert for de samme lokalene som jordmor tar imot de gravide, og intervjuer ble tildelt samme stol som den gravide ville hatt under en konsultasjon hos jordmor. De erfaringer jeg høstet fra dette ble notert i feltnotater som ble tatt frem igjen som en del av analysearbeidet.

Et annet forhold som må vurderes, er hvorvidt organisasjonssammenhengen som ble benyttet til å gi orientering om prosjektet gjør at forhold knyttet til makt har påvirket om deltakerne samtykker til å delta eller ei (Denscombe,2010:47). Samtidig som det at leder for jordmortjenesten viderebringer informasjon om prosjektet kan bidra til å gi legitimitet til undersøkelsen, får vedkommende en posisjon som gjerne betegnes som en portvakt som følge

av dette (Fangen, 2010: 67). Å vokte porten som åpner for kontakt med deltagerne innebærer samtidig en mulighet for påvirkning med tanke på deltakelse i prosjektet. På den andre siden kan jordmødrene også oppfatte det som en del av sine pålagte plikter å delta i undersøkelsen som følge av dette, ved at de formelt er underordnet en leder kan oppleve et bevisst eller ubevisst press til å delta. Dersom leder medvirker til å selekttere deltakere til undersøkelsen er det et forhold som er uheldig, og en slik seleksjon kan kompromittere validiteten av de funn som kommer frem.

Videre må det vurderes om forskningsopplegget har bidratt til å introdusere et element av komparasjon når deltakerne ble bedt om å beskrive sine erfaringer med å følge opp gravide tenåringer i svangerskapsomsorgen. Som en del av intervjusamtalen ble deltakerne bedt om å beskrive i hvilken grad de aspekt som blir vektlagt om unge gravide er sammenfaller med gravide i andre aldersgrupper. Samtidig som det har vært viktig å få frem hvilke kjennetegn deltakerne forbinder med gravide tenåringer, og dermed sikre at forsker har forstått deltakernes beskrivelser av livsverdenperspektivet, så kan dette ha medvirket til å forsterke betoningen av forskjeller mellom gruppene. Gjennom intervjusamtalene ble det lagt vekt på å stille åpne spørsmål og jeg erfarte at deltakerne i ulik grad var opptatt av å fremheve forskjeller eller å sammenstille unge gravide med andre gravide. Dette gir grunn til å tro at deltagerne har fått anledning til å gi en fremstilling som er i tråd med deres opplevelse av dette aspektet, og at en slik overdrevet betoning ikke har skjedd. Likevel har dette vært en avveining med tanke på analysen av de funn som fremkommer.

I tillegg er det knyttet noen vurderinger til å ta i bruk begrepet tenåringsgravide i undersøkelsen, og det kan stilles spørsmålsteget ved å omtale disse gravide som en gruppe. Det er flere grunner til at dette kan være problematisk fordi å kategorisere også kan medføre en risiko for å stereotypifisere, og videre at de individuelle egenskapene dermed blir oversett. Her vil jeg vektlegge hvilke metodologiske følger det innebærer å kategorisere disse gravide som en gruppe. Å belyse sosiale fenomen innebærer alltid en viss grad av generalisering. Når jordmødrene derfor blir forespurt om å beskrive sine erfaringen med unge gravide, kan det oppstå et usikkerhetsområde knyttet til de rammer som forsker dermed legger til grunn. Det er imidlertid viktig å fremheve at målet med undersøkelsen er å få gode beskrivelser av jordmor sin samhandling med unge gravide i svangerskapsomsorgen. Å ta utgangspunkt i samhandlingsordenen bidrar til å gi beskrivelser som skapes nedenfra og opp, og kan motvirke en mer ytre tilnærming som kan bidra til en uheldig generalisering knyttet til

gruppen tenåringsgravide. Imidlertid kan en konsekvens av forskningsopplegget være at generelle betraktninger vektlegges til fordel for det partikulære og det individuelle. En konsekvens av dette er derfor å gjøre det kjent hvilke forhold som ligger til grunn og videre ta dette med i betraktning med tanke på rekkevidden av de funn som kommer frem.

3.6.2 Forskerens rolle

Kvalitative metoder kjennetegnes av at forskeren selv er en del av det feltet som undersøkes, det er derfor ikke mulig å finne et objektiv utkikkspunkt som den sosiale verden kan betraktes fra (Denscombe, 2010:81). Den sosiale konteksten hvor forskningen skjer, innebærer derfor at man ser verden ut fra egen kultur, sosialisering og verdier. Moderne vitenskapsteori avviser derfor forestillingen om den nøytrale forsker som ikke øver noen form for innflytelse på kunnskapsutviklingen. Refleksivitet omhandler derfor en aktiv holdning hvor forskerens ”fotavtrykk” i feltet gjøres synlig for leseren. Forforståelse kan betegnes som den ryggsekk som vi bringer med oss inn i feltet, eller som brillene som vi ser med (Malterud, 2003:48;Kvalsund,2008:142). En slik avklaring er av betydning for å ekskludere forhold som kan hindre utviklingen av ny kunnskap. Temaet for undersøkelsen omhandler derfor sensitive og til dels tabubelagte emner, hvor stereotype oppfatninger er nærliggende. I prosjektet har det derfor vært viktig å være klar over mine egne holdninger til tema, for å hindre at disse skal overskygge de funn som kommer frem i prosjektet. I henhold til Gadamer må egne fordommer settes i forgrunnen for å sette den ut av kraft (sitert i Fangen, 2010:50). Denne bevisstgjøringsprosessen har vært viktig både i forkant og underveis i de ulike fasene i prosjektet. Videre inngår det som en del av forskerens integritet å være ærlig og uavhengig i måten man utfører og rapporterer de funn som fremgår i forskningen. Forsker er derfor forpliktet til ikke å overse funn som ikke er i overensstemmelse med hva jeg hadde forventet eller ønsket å finne. Vitenskapelig kunnskap innebærer en forpliktelse til også å vurdere alternative fortolkninger (Malterud, 2003, Denscombe,2010). Dette hensynet har jeg vært særlig bevisst på under arbeidet med analysen, og jeg vil komme ytterligere tilbake til hvordan dette er søkt ivaretatt under omtalen av analysearbeidet.

I tilknytning til prosjektet kan intervjuerens egen profesjonsbakgrunn som jordmor både være en styrke og en svakhet. Min profesjonsbakgrunn har medvirket til å motivere tema for prosjektet, og for valg av ulike perspektiv og oppfølgingsspørsmål i intervjuet. En mulig svakhet er om jeg som følge av eget medlemskap i denne profesjonsgruppen ikke ønsker å få frem aspekt som kan bidra til å gi en negative fremstilling av gruppen. Som jeg har vært inne

på omhandler åpenhet i forskning å stille spørsmål, utforske og oppdage nye former for kunnskap, og samtidig verdsette at forskning kan avdekke uventede funn og utfordre etablerte sannheter (Denscombe,2010:83). Jeg har vært bevisst på hvilken rolle jeg har i dette prosjektet, og mener derfor at felles profesjonsutdannelse ikke har vært til hinder for arbeidet. På den annen side kan min bakgrunn som jordmor ha bidratt til å gi en tilgang til feltet både i form av relevant forkunnskap om temaet og feltkunnskap om jordmor sitt arbeid i svangerskapsomsorgen. Videre kan denne kjennskapen bidra til å styrke forståelsen av de beskrivelser som kommer frem. Imidlertid har jeg med bakgrunn i disse avveiningene valgt å ikke rekruttere informanter som jeg nær kjennskap til, eller som jeg har arbeidet med i egenskap av å være jordmor selv. Slik ivaretas det en distanse som kan være av betydning for å sikre at forsker ivaretar hensynet til uavhengighet og åpenhet som inngår som et krav til vitenskapelig forskning. I den skriftlige forespørselen om deltakelse i prosjektet, går det frem at forsker har et ansettelsesforhold til Amatheia parallelt med studien. Spørsmål knyttet til erfaringer med samarbeid med Amatheia er derfor holdt utenfor fortolkningene.

3.7 Analyse av Data

Gjennom arbeidet med å transkribere lydopptakene av intervjuene har jeg lagt vekt på å gjengi det som ble sagt så ordrett som mulig. Lydkvaliteten på intervjuopptakene var god, og det var lett å høre det som ble sagt. Det var i noen tilfeller utfordrende å høre det som ble sagt når intervjuer og intervjuperson snakker samtidig, eller at noe blir sagt veldig fort.

Muligheten til å spole frem og tilbake i opptaket gjorde det likevel mulig å forsikre seg om hva som ble sagt. Noen ganger har muntlige, delvise formuleringer og gjentakelser blitt omskrevet til en mer formell stil. Ved direkte sitat fra transkripsjon har det av hensyn til at usammenhengende, repetitive intervjutranskripsjoner kan medføre en uetisk stigmatisering av deltakerne blitt lagt vekt på å tilpasse disse til et skriftlig uttrykk (Kvale & Brinkmann, 2009:195). Hensyn til konfidensialitet har gjort dialektiske uttrykk er omskrevet. Videre har jeg forsøkt å ta med de muntlige dimensjoner som pauser, intonasjonsmessige understrekninger og følelsesuttrykk som latter og pause, fordi dette har betydning i det videre arbeidet med analyse.

Intervjuopptakene ble transkribert fortløpende etter hvert som de var gjennomført, slik at de foregående intervju var ferdig transkribert i forkant av det påfølgende. Dette ble gjennomført konsekvent, med unntak av de intervju som var foretatt på samme dag. Bakgrunnen for dette

var at transkriberingen gav en god mulighet til å bli kjent med materialet, og jeg opplevde ofte at det kom frem aspekt som jeg ikke hadde festet meg ved under intervjuet. Videre gav det meg i noen tilfeller mulighet til å oppdage om det var mye ”dødt” materiale, som ikke besvarte det jeg søker kunnskap om. Med bakgrunn i dette kunne jeg være mer strukturert ved neste intervju slik at kvaliteten på materialet ble forbedret. Å transkribere innebærer å gjøre en muntlig diskurs om til en annen narrativ form, en skriftlig diskurs. I likhet med den kvalitative forskningsprosessen for øvrig medfører transkripsjon at jeg som forsker etterlater spor i materialet, som på ulike måter kan påvirke meningen i teksten. Selv nøyaktig de samme skrevne ord i en utskrift kan uttrykke to helt forskjellige betydninger, avhengig av hvordan jeg velger å sette punktum og komma (Kvale & Brinkmann, 2009:193). Å tilbringe tid med materialet gjør at det kommer nærmere, og jeg erfarer derfor å ha en egen kjennskap til sammenhengen mellom lydopptakene og de skriftlige utskriftene. På den måten har transkripsjonen inngått i den analytiske prosessen, og dermed styrket validiteten i analysen.

Kvalitetssikting av materialet

Vitenskapelighet stiller krav til frembringelsen av kunnskap i forskning, og hvorvidt dette er ivarett vurderes i henhold til ulike vurderingstermer. Jeg har valgt å legge begrepet epistemologisk validitet til grunn som et overordnet perspektiv for de hensyn som er gjort med tanke på en systematisk frembringelse og sammenstilling av de data som jeg har kommet frem til gjennom undersøkelsen. Dette arbeidet ligger til grunn for styrken i de funn som har kommet frem gjennom prosjektarbeidet. I tråd med det kunnskapsteoretiske perspektivet som jeg omtalte tidligere om teorien om sammenheng ,(punkt 3.1) er vurdering av om tolkninger er holdbare gjort for å ivareta at disse er tilstrekkelig begrunnet, logiske og internt konsistente (Fangen, 2010:245). Videre har det vært viktig å holde seg kritisk til egne tolkninger, både gjennom analysearbeidet og de avveininger som jeg har beskrevet med tanke på transkripsjon og analyse, men også til de endelige funn. Som Popper har fremmet omhandler krav til kunnskap å utsette sine funn for forsøk på falsifisering heller enn å verifisere, noe som fordrer en vedvarende holdning gjennom forskningsarbeidet (1965:33).

Gjennomføringen av analyse

Analyse er i en kvalitativ metode å skape data gjennom en fortolkende prosess, hvor det som følge av dette vil foreligge et fortolkningsmangfold. Å gjøre rede for valg og avveininger inngår derfor som en del av krav til systematisk frembringelse av kunnskap, samt betydningen av å avklare egen rolle med tanke på inngangen til materialet slik jeg har omtalt tidligere i

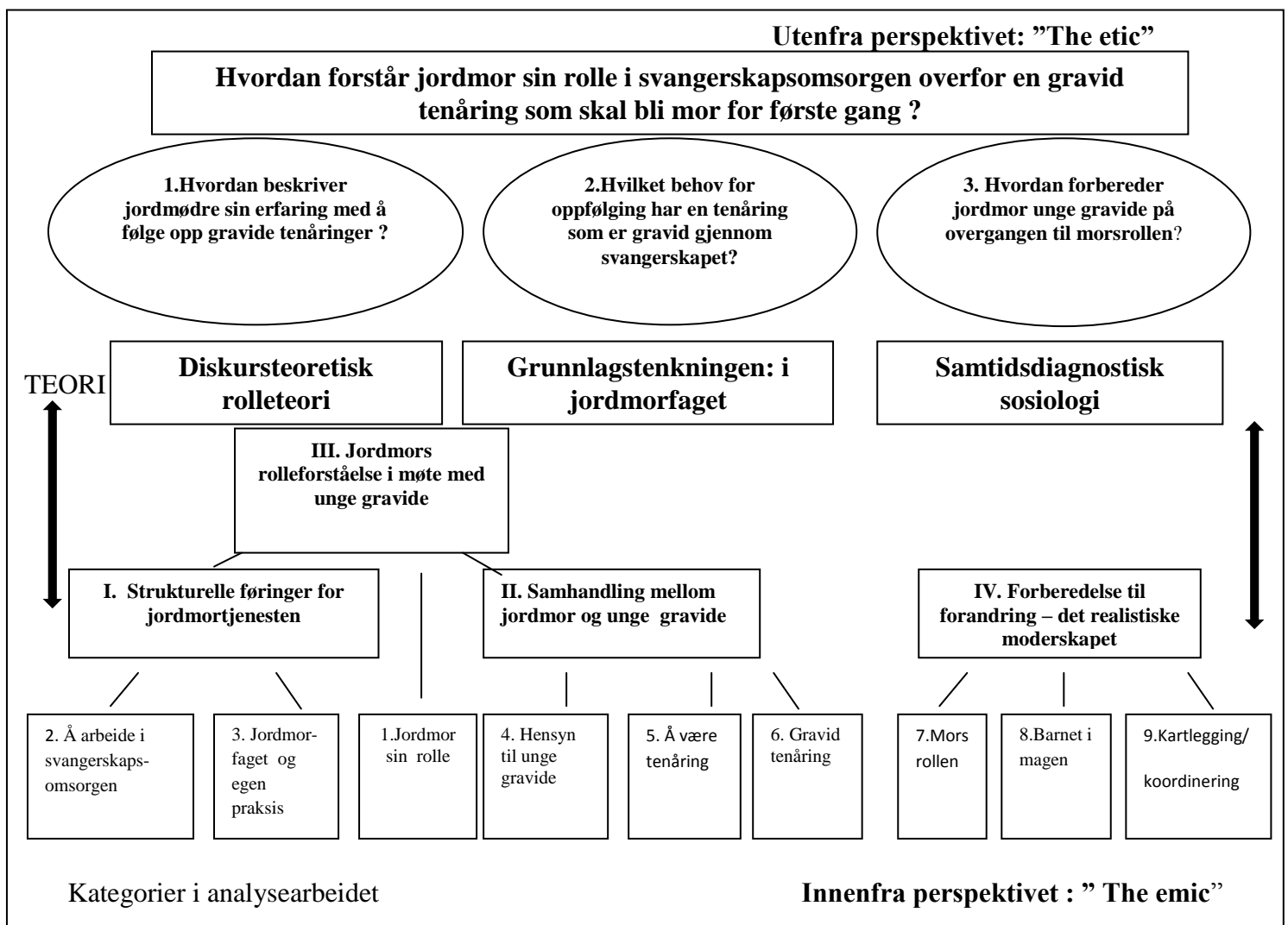
kapittelet (punkt 3.5.1). Figuren under er utarbeidet for å illustrere hvordan arbeidet med analysen, har skjedd i et samspill mellom de begreper og kategorier som fremgår av materialet som sentrale analytiske redskaper som et innenfra perspektiv (Aase og Fossåskaret, 2007). Videre utgjør problemstilling og forskningsspørsmål sammen med teoretiske begrep og perspektiv et utenfra perspektiv. Dette tilsvarer ulike nivå i fortolkningsarbeidet hvor jeg har lagt vekt på å utvikle begrep som er erfaringsnære førstegradsfortolkninger som et innenfra perspektiv, og videre ved å ta i bruk erfaringsfjerne perspektiv i form av eksisterende teori har foretatt annengradstolkning. For gjennom et slikt utenfra perspektiv å sette materialet inn i en overskridende sammenheng (Fangen 2010: 211). Innen sosialantropologi blir dette fremstilt som et skille mellom "the emic position" som representerer et innenfra perspektivet eller det innfødte, som blir utfylt med "the etic position" hvor teoretiske begrep og teorier tilfører et utenfraperspektiv (Headland, Pike, & Harris, 1989).

Fortolkningen av materialet startet som tidligere nevnt allerede under intervjuet ved at det ble stilt oppfølgende spørsmål og oppsummerende betraktninger som deltakerne ble invitert til å gi tilbakemelding på. Videre har jeg også arbeidet med materialet da det ble transkribert, og dermed også lagt igjen en form for fotavtrykk. Etter å ha startet med å ta utgangspunkt i Giorgis fenomenologiske analyse slik den er presentert hos Malterud (2005), valgte jeg heller en generell tilnærming og det Kvale og Brinkman kaller en eklektisk form for meningsgenerering (2009:240). Målet har vært å komme frem til en form for meningsgenerering (s.st.:39.)

Jeg startet med å lese gjennom materialet for å danne meg et helhetsinntrykk og å legge merke til mønster og tema som fanget oppmerksomheten min. Jeg la vekt på å ha en åpen tilnærming til materialet, hvor jeg stilte spørsmålet: hva er det som kjennetegner jordmor sin erfaring med å arbeide med gravide tenåringer, og hva forteller dette om jordmor sin forståelse av å bli gravid som tenåring? Med bakgrunn i dette ble det satt opp noen foreløpige kategorier. Hvert intervju ble deretter gjennomlest på nytt hvor ulike tekstavsnitt ble markert med forskjellige farger i henhold til de kategoriene jeg hadde satt opp. Fordi jeg erfarte at noen kategorier ble for vide, mens andre overlappet hverandre ble kategoriene deretter tilpasset på nytt. Som følge av flere gjennomlesningen både på "langs" og på "tvers" arbeidet jeg meg frem til ni kategorier som ligger til grunn for det videre arbeidet. For å få finne frem til hovedtendensene i materialet var det nødvendig å foreta en form for analytisk reduksjon, og de markerte tekstavsnitt ble derfor klippet ut og satt sammen til et nytt dokument. Jeg

opplevde at kategoriene var godt i stand til å fange opp mønstrene i materialet, og at det derfor var liten restkategori. For å få oversikt over materialet ble avsnittene satt opp i en matrise (vedlegg 8). Matrisen har vært et nyttig hjelpemiddel for å holde oversikt over materialet og for å validere innholdet i analysen. Etter å ha valgt ut de deler av teksten som inngikk i kategoriene ble resten av materialet lagt bort, men jeg beholdt allikevel en komplett versjon som verken er kodet eller dekontekstualisert. Denne versjonen har jeg tatt i bruk for å hente kontekst til noen av de utvalgt avsnittene og for å verifisere min fortolkning av dem.

I det videre analysearbeidet ble de ni kategoriene ordnet i henhold til fire overordnede kategorier: strukturelle føringer i svangerskapsomsorgen (inneholder kategori 2 og 3), samhandlingen med gravide tenåringer (inneholder kategori 4, 5, 6), jordmors rolleforståelse i møte med unge gravide (inneholder kategori 1), og forberedelse til forandring: det realistiske moderskapet (inneholder kategori 7, 8, 9). De teoretiske begrep og perspektiv som ligger til grunn for oppgaven ble også gjennomgått i forbindelse med fortolkningsarbeidet, hvor jeg valgte å justere denne noe blant annet ved å trekke begrep fra samtididiagnostiske sosiologi og Giddens.

Kapittel 4 Fortolkninger og analyse

I dette kapittelet vil jeg presentere de mønster som kom frem gjennom analysen av intervjumaterialet. Tolkningene er basert på beskrivelser som er gitt av ti jordmødre om deres arbeid med gravide tenåringer i svangerskapsomsorgen i 7 forskjellige kommuner våren 2012, de representerer således stemmer i ulike kontekster. Analysen har vist at det er noen hovedtema som fremtrer fra de beskrivelser som deltakerne har gitt, og det er disse generelle tendensene i materialet jeg vil presentere. Videre vil jeg for å ivareta nyanseringer som fremkommer, også gi utdypende beskrivelser under omtalen av hvert av de fire hovedtemaene. Deltakernes stemmer kommer til uttrykk ved bruk av utvalgte sitat fra intervjuene som er valgt med hensyn til at de er dekkende for flere av deltakerne. Jeg har dermed forsøkt å ivareta forpliktelsen til helheten i materialet. Samtidig som jeg har vektlagt å la alle deltakerne bli representert i teksten så er noen nøkkelinformanter valgt med bakgrunn i at de i særlig grad har bidratt med rike beskrivelser.

Jeg har undersøkt jordmor sin forståelse av ungt moderskap, og det er jordmor sin rollefortolkning i møte med gravide tenåringer som er kjernen i min undersøkelse. I det følgende vil jeg derfor presentere de fire hovedtema som har vist seg gjennom fortolkningen av materialet: Strukturelle føringer for jordmortjenesten, Samhandling mellom jordmor og unge gravide, Jordmors rolleforståelse i møte med unge gravide og Forberedelse til forandring: *det realistiske moderskapet*

4.1 Strukturelle føringer for jordmortjenesten

4.1.1 Svangerskapsomsorg – mer enn kontroll

Å yte god *svangerskapsomsorg* rommer i følge jordmødrene mer enn å gjennomføre fysisk kontroll av den gravide og fosterets helse, og ved hjelp av begrepene *svangerskapsomsorg* og *svangerskapskontroll* viser jordmødrene til et skille mellom ulike aspekt av oppfølgingen av unge gravide. For mens *svangerskapskontroll* betegner de konkrete undersøkelser for å ivareta den gravide og fosterets helse, så omtaler jordmødrene oppfølgingen av både fysiske, psykiske og sosiale behov hos den gravide som *svangerskapsomsorg*. Dette skillet har betydning også for samarbeidet mellom jordmor og allmennlege, for mens jordmortjenesten gir et tilbud som både ivaretar kontroll og omsorg, så er fastlegens tilbud mer avgrenset til den fysiske *svangerskapskontrollen* slik jordmødrene fremstiller det. Med bakgrunn i dette setter derfor leger og jordmødre av ulike rammer i tid til de gravide.

Den tiden som vi disponerer på dem, som er adskillig større enn hva de har hos fastlege, det beskriver de som veldig positivt, og da tenker jeg tid som et nøkkelgode for dem, for da får de tid til å stille spørsmål(JVIII).

I tillegg til den fysiske kontrollen vektlegger jordmødrene også veiledning av den enkelte gravide sammen med sosiale og psykiske behov, noe som i følge jordmødrene er betinget av tid. Det at jordmødrene setter av lengre tid til den enkelte gravide fremheves som en grunn til at de gravide foretrekker å benytte jordmortjenesten fremfor å gå til fastlegen. Samtidig understreker jordmødrene at det er organiseringen av tjenestene som gjør at rammene for lege og jordmor sitt arbeid er forskjellig, og at jordmødrene derfor kan yte et mer fullverdig tilbud om svangerskapsomsorg.

4.1.2 Unge gravide en prioritert gruppe

Jordmødrene skiller mellom vanlig oppfølging med 8 kontroller inkludert ultralyd screening som blir tilbudt til alle gravide, og de som på grunnlag av ulike behov kan få et utvidet tilbud om flere kontroller. Det er faglige retningslinjer som avgjør hvilke grupper jordmødrene prioriterer:

Vi har spesielle kategorier, og det er liksom dem som vi har godkjent faglig sett at der må vi få lov til å bruke mer tid, der hvor det er mer tidkrevende å hjelpe.(...) Så det er for å legalisere den her ekstra bruken av så mye konsultasjoner. Det må vi bruke på dem som har ekstra behov (...), og tenåringsgravide er en av dem (JV).

Både sentrale og lokale retningslinjer for svangerskapsomsorgen angir unge gravide som en gruppe som prioriteres med økt antall og varighet av konsultasjoner. Bakgrunnen for dette er i følge jordmødrene at tenåringer ikke har de samme ressursene som eldre gravide, og at de derfor kan være mindre rustet til å håndtere overgangen til morsrollen. Det er imidlertid individuelle forskjeller også blant unge gravide, å være tenåring trenger derfor i seg selv ikke å medføre behov for utvidet oppfølging i svangerskapsomsorgen. Det er jordmødrene som på grunnlag av en individuell vurdering skisserer et forslag til videre oppfølging med tanke tidspunkt for neste kontroll og om det settes av en enkelt eller dobbelt time.

Ut ifra lokale retningslinjer og organisering av jordmortjenesten erfarer jordmødrene ulike grader av handlingsrom til å definere hvilke oppgaver som gis prioritet i sin praksis. Økonomi og ressurser medvirker til å bestemme dette både i form av hvilken kapasitet som finnes i jordmortjenesten, men også fordi konsultasjonene hos jordmor gir grunnlag for refusjon fra staten i henhold til et vedtatt takstsystem. Tilgangen til jordmortjenesten er derfor også et spørsmål om bruk av ressurser, og noe jordmødrene viser til at de er bevisst på med tanke på hvordan de disponerer sitt arbeid.

Vi har ledere som sier noe om hva de forventer at vi skal gjør og ikke gjør, hva vi skal bruke tid på. Jeg har drevet gruppe for unge, og det har jo vært et tema for da går det mer tid så da må jeg faglig forsvare hvorfor jeg gjør det. Det er jo litt penger i dette og i gruppekonsultasjoner er det jo ikke penger å hente så det handler vel litt om hvordan jeg valgt å løse det (JI).

Her ser vi hvordan å kunne faglig forsvare ulike prioriteringer i sitt arbeid fremtrer som en avveining i praksis. Dette er noe som vektlegges både overfor lokale ledere, men også mer allment med tanke på å ha en begrunnelse for hvordan jordmødrene arbeider. Videre kan avveininger knyttet til tid og tilgjengelighet kan oppleves utfordrende, særlig i de tilfeller hvor det er et misforhold mellom tilbud og etterspørsel. Manglende kapasitet i tjenesten er imidlertid ikke en like fremtredende erfaring hos alle jordmødrene, og viser at det er lokale variasjoner med tanke på organisering av jordmortjenesten.

Vi tilpasser det, prøver jo det, å gjøre en sånn individuell håndtering av det, men du kan jobbe deg i hjel her altså. Jeg har vært veldig flink til å prioritere innimellom, men så er det av og til et ras av mennesker som du kjenner at her er det mange lamper som blinker, da kan du ikke lukke øynene igjen for det(JVIII)

Slik kan det fremstå som at et overordnet mål om individuell tilpasning kan være vanskelig å gjennomføre ut fra ressurser og kapasitet i jordmortjenesten.

Gjennom det foregående har vi sett at faglige retningslinjer sammen med organisering og kapasitet i jordmortjenesten medvirker til å bestemme hvilket tilbud unge gravide får. Jeg vil komme tilbake til hvordan dette kan oppfattes som en del av de strategiske normene for jordmors rolle i diskusjonsdelen. Mens jordmødrene i tråd med føringene for deres arbeid prioriterer at gravide tenåringer får tilgang til jordmortjenesten så kan kapasiteten i jordmortjenesten gjøre det utfordrende å imøtekomme behov som den enkelte gravide har. Videre vil jeg vise hvordan jordmødrene beskriver å bli kvalifisert til arbeidet i svangerskapsomsorgen og at svangerskapsomsorgen er en ny kontekst med tanke på rolleforståelse.

4.1.3 Svangerskapsomsorgen en ny kontekst

Jordmorutdanningen har betydning for å bli faglig kvalifisert til arbeidet i svangerskapsomsorgen. Under utdanningen erfarte deltakerne imidlertid at svangerskapsomsorgen var viet liten oppmerksomhet sammenholdt med fødselsomsorgen. Av den grunn har flere erfart at det var en stor overgang å begynne å arbeide som kommunejordmor, og beskriver dette som en ”bratt læringskurve”. Jordmødrene som er utdannet for lengre tid siden erfarte dette i større grad enn de som er utdannet mer nylig som

beskriver at svangerskapsomsorgen i større grad inngikk som en del av både teori og praksis i utdanningen som jordmor. Jeg vil videre utdype overgangen jordmødrene beskriver at de erfarte da de startet å arbeide i svangerskapsomsorgen, og vise hvordan dette omhandler både ulik organisering av tjenesten, kjennskap til samarbeidende faggrupper, og hvilken kunnskap og kvalifikasjoner jordmødrene trenger for å praktisere i svangerskapsomsorgen.

Organiseringen av kommunehelsetjenesten er sammensatt, å opparbeide seg erfaring med systemet har derfor betydning både for å få bedre kjennskap, og økt tillit til tverrfaglige samarbeidspartnere. En slik styrking av det tverrfaglige samarbeidet har også gjort at jordmødrene har blitt mer bevisst på hva som er deres spisskompetanse, og i hvilke tilfeller de henviser videre til andre profesjonsgrupper.

Det er ganske sammensatte samarbeidsforhold i kommunen, og skal du kunne yte en tjeneste som er god så skal du vite hvor du kan henvise, og hvem du skal samarbeide med for å få til et godt tilbud. Så det krever at du er trygg i rollen slik at brukeren får et godt tilbud, for ellers så får de et knapt tilbud. Om jeg ikke vet mer, da sitter jeg jo her og øser av mitt eget lille kar(JV).

Jeg vil komme tilbake til å omtale hvordan jordmødrene beskriver sin rolleforståelse (punkt 4.0). Utsagnet viser imidlertid at betydningen av et godt tverrfaglig nettverk vektlegges for at den enkelte gravide skal få et tilbud som er best mulig tilrettelagt til de behovene som vedkommende har. I tillegg er det et selvstendig arbeid med mye ansvar å være kommunejordmor, muligheten til å lære av andre kolleger er derfor viktig, særlig når man er ny. I faglige spørsmål som krever nyanserte vurderinger er tilgang til erfarne kollegers kunnskap i følge jordmødrene avgjørende, noe det å delta i et større praksisfelleskap i kommunehelsetjenesten gir mer mulighet til. Store praksisfelleskap gjør det også enklere å få tilgang til opplæring og undervisning som er tilpasset det behov som jordmødrene erfarer. Når jordmor ikke har en slik samlokalisering med andre jordmødre, blir et slikt behov for kollegastøtte ivaretatt gjennom utvidet kollegafelleskap i samarbeid med jordmødre i nærliggende kommuner. Jordmødrene formidler imidlertid at arbeidet i svangerskapsomsorgen skiller seg fra å arbeide ved sykehus.

Den store endringen har faktisk skjedd fra å flytte fra fødeavdelingen til kommunen. Det å jobbe på sykehus er et veldig beskyttet, lukket miljø. Men det du erfarer når du kommer ut i kommunen er at du har vært ganske blind egentlig, du bare sendte dem ut fra sykehuset, og tenkte at her blir det sikkert en utfordring, men du var i det beskyttede (JIII).

Betegnelsen det beskyttede blir her brukt for å beskrive en kontrast mellom å arbeide ved sykehus og i kommunen. Noe jeg tolker som at jordmødre i kommunene står mer alene om

ansvaret, og at de i tillegg følger kvinnene over lenger tid slik at de danner seg et bedre bilde av hver enkelt sin situasjon, mens å arbeide ved fødeavdelingen kan forstås som mer avgrenset.

Både livs- og arbeidserfaring har betydning for å utvikle egen praksis som jordmor, og flere av deltakerne har erfart en egenutvikling i løpet av tiden de har arbeidet som kommunejordmor. En slik erfaring blir beskrevet som "learning by doing" eller som en av deltakerne formulerte erfaringen av å lære "ved å gå i noen grøfter". Erfaring har også betydning for å klare å "holde på bekymringer", og å gi rom den mulighet for vekst og modning som svangerskapet rommer.

Men jeg synes at jeg ser stor forskjell på en femten, seksten åring fra hun kommer her, til hun går struttende ut, med en nedseiget mage. De vokser veldig med ansvaret, det synes jeg. Ja, de spør om litt andre ting, og de virker på en måte mer modne når de går ut her ifra høygravide. Det har jo gått 9 måneder i livet deres, så at det skjer en endring både psykisk og fysisk (JIII).

Å erfare i praksis at det skjer en slik modning betyr at jordmødrene tillater seg å avvente litt mer før de iverksetter tiltak med tanke på bekymringsfulle forhold. Slike avveininger blir beskrevet som en balanse mellom å være "ambassadør for den gravide" i den forstand at det er ønskelig få frem de ressursene hun har, og samtidig ivareta forpliktelsen til å melde ifra dersom det er grunn til det.

Så det er klart at vi skal alltid være obs, men vi skal også følge tett, men se litt hva som skjer, under kyndig opplegg rundt de som vi er veldig bekymret for da. Men å ikke trekke forhastede slutninger, det har jeg lært meg (JVII).

Vi ser hvordan jordmødrene i svangerskapsomsorgen viser til at de har opparbeidet en praktisk kunnskap som skiller seg fra den teoretiske kunnskapen som utdanningen og tidligere praksis gir tilgang til. I likhet med Aristoteles som gjennom begrepene om episteme og techne hentet fra den greske tradisjonen, og hans eget begrep om fronesis kan dette vise hvordan jordmødrene erfarer behov for en indeksert kunnskap (sitert i Grimen, 2008:78). Wenger sitt anliggende om betydningen av situert læring kan også å være relevant med tanke på hvordan slike praksisfellesskap kan betraktes som "shared histories of learning" (1998:86). Både praktisk erfaring og ulike kontekster kan derfor synes å ha betydning for utøvelsen av jordmorfaget.

Utviklingen i praksis omhandler altså å opparbeide seg faglig trygghet. I følge jordmødrene har erfor betydning for å frigjøre seg fra “smørbrødlister” eller “manualer”, og over til individuelt tilpasset “skreddersøm” i samhandlingen med de gravide:

Det er ikke alltid nødvendig å gå igjennom listen som du tror du skal gå igjennom, for det er kanskje ikke det som er viktig for henne. (...) Det har jo endret seg, for jeg ser at jeg var mer rigid før fordi jeg ikke hadde noe erfaring og måtte bruke akkurat det jeg hadde lært på skolen, og jeg måtte gå igjennom det uansett. Men etter hvert så ser jeg at du ikke trenger det(JII).

Deltakerne viser med dette at de som følge av erfaring ikke lengre er like bundet av manualer og standarder, og derfor i større grad tilpasser arbeidet ut fra de behov som den gravide har, noe jeg vil omtale i fortsettelsen (punkt 4.2).

Gjennom det foregående har vi sett at å yte god svangerskapsomsorg i følge deltakerne rommer en helhetlig oppfølging som er betinget av tid, og hvordan jordmødrene i tråd med lokale og sentrale retningslinjer tilrettelegger for at unge gravide får tilgang til jordmøtjenesten. Videre kan svangerskapsomsorgen erfares som en ny kontekst hvor både organisering og tverrfaglighet er faktorer som er bestemmende for jordmødrenes arbeid. Å bli kvalifisert som jordmor i svangerskapsomsorgen blir beskrevet som å lære i praksis, og deltakerne har som følge av dette erfart en utvikling gjennom sin yrkesutøvelse. Jeg vil jeg omtale hvordan jordmødrene beskriver samhandlingen med gravide tenåringer.

4.2 Samhandlingen mellom jordmor og unge gravide

Individuell tilpasning trer frem som et overordnet perspektiv ut ifra jordmødrenes beskrivelser av sitt arbeid, og jeg vil videre vise hvordan dette går frem med tanke på arbeidet med gravide tenåringer.

4.2.1 Individuell tilpasning

Å ivareta individuell tilpasning i møte med unge gravide blir av jordmødrene blant annet beskrevet som *å være var for*, og *å ha antennene oppe*, og *å tune seg inn* på. En slik tilnærming blir fremstilt som grunnleggende for jordmødrenes arbeid.

Hvis vi ikke møter dem der hvor de er så nytter det ikke om vi sitter å foreleser om amming i en halvtime, hvis de ikke klarer å ta det inn. Hvis de tenker på noe helt annet, så er det lite som fester seg, og da er det bortkastet tid for begge sitt vedkommende. (...) Jeg ser for meg at når de kommer hit så er de ikke et tomt kar, de kommer med sin person og sin livserfaring, så da må jeg spørre hva de trenger, for det er veldig individuelt(JVII).

Jordmor tilpasser seg gjennom å forsøke å ta den andres ståsted med tanke på vedkommendes situasjon og hva hun er opptatt av. En slik tilnærming erfares som en forutsetning for å kunne veilede og formidle den kunnskap de besitter om svangerskapet og overgangen til en ny rolle som mor. I likhet med Mead (1998) fremhever jordmødrene slik betydningen av ”å gi svar på den andres tilnærmelser” med tanke på hvordan jordmødrene utformer sin rolle.

Samtidig som jordmødrene fremhever at det er stor variasjon innad i gruppen av unge gravide, så fremtrer det likevel noen mønster om å arbeide med unge gravide. Utsagnet om at *tenåringer er tenåringer* er valgt for å illustrere hvordan jordmødrene fremhever betydningen av karakteristiske egenskaper tenåringene med tanke på hvordan de tilnærmer seg graviditeten.

4.2.2 Tenåringer er tenåringer

Jordmødrene beskriver en sammenheng mellom karakteristika som kjennetegner tenårene som livsfase, og gravide tenåringers opplevelse av graviditet og moderskap. Slik kan det å være tenåring både være en fordel eller en ulempe med tanke på overgangen til en ny rolle som mor. Tenåringenes ubekymrede innstilling og ambivalens om den gravide kropp, viser hvordan jordmødrene fremmer at unge gravide kan ha særskilte behov i svangerskapsomsorgen.

Fravær av bekymring

Tenåringer er ifølge jordmødrene biologisk godt rustet for svangerskapet fordi de er unge og fysisk friske, samtidig som de gjerne er mindre engstelige for at noe er galt under svangerskapet enn eldre kvinner. Denne ubekymrede egenskapen blir trukket frem som en naturlig tilnærming som kan være til hjelp med tanke på å tilpasse seg den nye rollen som mor. Tenåringene tar også enkelt til seg informasjon og veiledning, og klarer derfor å tilpasse seg endringer raskt. Samtidig som det som disse egenskapene vektlegges positivt så kan dette også gi grunn til bekymring hos profesjonsgruppen.

Man har ikke de bekymringer når man er 16 år. Kjempedeilig innstilling tenker jeg iblant, går inn å føder barnet og ut igjen og full fart! (...)De er tenåringer, de er tenåringer rett igjennom og det handler om fritidsinteresser og alt mulig(...) Det kan være litt sjarmerende på en måte, men det kan jo være litt bekymringsfullt også (JV).

Selv om den positive og ubekymrede innstillingen som kjennetegner unge gravide kan være en ressurs, så beskriver jordmødrene hvordan dette samtidig kan være uheldig. Fordi en slik tilnærming ikke er i overenstemmelse med den kunnskap og erfaring som jordmor besitter om

tiden etter fødselen. Jeg vil komme tilbake til å omtale hvordan jordmødrene er opptatt av å forberede og veilede tenåringene på et realistisk grunnlag under omtalen av forberedelse til forandring, det realistiske moderskapet (punkt 4.4).

Ambivalens om den gravide kropp

Stolthet og usikkerhet knyttet til den gravide kroppen er en annen karakteristikk som blir forbundet med å bli gravid som tenåring. Tenåringene vil gjerne vise frem og er stolte av magen som vokser, samtidig som de i møte med jordmor kan formidle usikkerhet knyttet til endringene av kroppen. En slik ambivalens blir av jordmødrene forstått som at graviditetens sammenfall med ungdomstiden øker sårbarheten blant tenåringene.

Altså de er unge, og når du blir gravid så endrer du deg, og de andre, de fleste andre er ikke gravide, de endrer seg ikke. Hva skjer da? Hva skjer med meg?(JI).

Med bakgrunn i dette erfarer jordmødrene at det er nødvendig med en sensitivitet knyttet til temaet, og er opptatt av å gi rom for at gravide tenåringene kan sette ord på usikkerheten. Samtidig ønsker jordmor å trekke inn barnets vekst og utvikling for å sette dette i sammenheng med de fysiske endringene som svangerskapet innebærer. Å være gravid også er også å "være et hus for barnet".

Så er det dette med kropp, noen er jo veldig slanke og fine, trener en del, noen synes det er flott å få en gravid mage, men jeg vil si de fleste synes kanskje ikke det. (...) Så snakker vi litt om det, så snakker vi om det å kunne tenke på at du faktisk så er du et hus for et menneske som skal vokse opp, en baby der inne. Å tenke på babyen, ikke bare tenke på kropp, det kan være litt vanskelig, men vi snakker i hvert fall om det (JIV).

Forholdet til kropp og identitet blir altså satt i sammenheng med at barnet i magen. For gjennom dette å utvide den forståelsen som tenåringene har av hvordan kroppen endrer seg som følge av graviditeten.

Gjennom beskrivelsene om tenåringers ubekymrede innstilling og forholdet til den gravide kropp ser vi hvordan jordmødrene etablerer forbindelsen mellom karakteristiske kjennetegn ved å være tenåring, og unge gravides erfaring av svangerskapet. Jordmødrene tilpasser derfor oppfølgingen av unge gravide ved å legge vekt på å være sensitiv for disse temaene og samtidig forsøke å forberede tenåringene godt på endringene som kommer etter fødsel. Videre skal vi se hvordan jordmødrene utforsker og beskriver tenåringers tilnærming til være gravide.

4.2.3 Å være gravid som tenåring

Gravide tenåringer har ulik opplevelse av å bli gravide, for mens noen opplever det utfordrende, så er det i følge jordmødrene andre som ser det like naturlig å bli gravid i denne alderen som senere i livet. I møte med en gravid tenåring ønsker jordmødrene derfor å utforske hvilken betydning graviditeten har for henne. Å spørre hvorvidt graviditeten var planlagt eller uplanlagt graviditet er en måte å åpne for tenåringenes tanker og forståelse om egen graviditet, og hvilke tanker og forventninger hun har svangerskapet.

Jordmødrene viser til at mens deres forventning var at tenåringene var blitt uplanlagt gravide, så forteller tenåringene også at de har planlagt graviditeten. Selv om graviditeten ikke var planlagt er det imidlertid ikke alle tenåringer som har tatt forhåndsregler for å unngå det.

De aller fleste trodde jo ikke at de kunne bli gravide, eller er av en eller annen årsak litt overrasket selv om de ikke har brukt prevensjon. (...) Så det er en litt uforsvarlig håndtering av sin seksualitet at man ikke har tatt det helt på alvor at man kan bli gravid. Så er det noen som sier at de har planlagt det da(JV).

Utsagnet kan illustrere hvordan det at ungdom i dag har tilgang til både informasjon og tilpassede helsetjenester samtidig skaper en forventning om at de er i stand til å forebygge graviditet. Jordmødrene viser også til at tilgjengeligheten av prevensjon og abort bidrar til å forme en ny kontekst for forståelsen av ungt moderskap:

Det kan jo være vanskelig for noen jenter å takle, at de ikke har brukt prevensjon skikkelig, så blir de gravide og velger å beholde det. Det er kanskje mer akseptert å ta abort under utdanning, eller at det ikke passet. Når de har valgt å beholde babyen må de på en måte forsvare at de faktisk velger å beholde babyen(JII).

Å bli gravid som tenåring kan sees som en uttrykk for å ikke håndtere sin seksuelle og reproduktive helse. Siden det å fortsette graviditeten kan betraktes som et aktivt valg kan tenåringer som fullfører svangerskapet også oppleve å måtte forsvare en slik avgjørelse. Videre vil jeg beskrive betydningen det kan ha for tenåringenes sosiale stilling når de blir gravide.

Gravide tenåringer sin sosiale stilling

Tenåringene er i følge jordmødrene klar over at de bryter med stilltiende forventninger om når i livet man skal planlegge å få barn med tanke på å ha en mann, utdanning, og et sted å bo. Å bli gravid som tenåring har derfor betydning for tenåringenes sosiale status.:

Det handler jo om hvilken sosial stilling du får.(...) De rykker ned noen hakk, og det tror jeg de føler litt på, at de rykker ned noen hakk når de får barn. De skal jo egentlig gå på skole og gjøre seg ferdige. (...) Det er jo veldig fokus på at man skal ta en utdanning, sånn at de bryter med det i en periode(JI).

Fordi ungdomstiden for flertallet er forbundet med utdanning og kvalifisering kan graviditeten innebære en endret sosial posisjon for tenåringene. Samtidig fremholder også jordmødrene at å tilegne seg kvalifikasjoner er viktig for å forhindre at tenåringene blir isolert fra de sosiale arenaene som utdanning og arbeid gir, og med tanke på framtidsutsiktene for mor og barn. Av den grunn er jordmødrene opptatt av å motivere tenåringene til videre skolegang gjennom å peke på hvilke muligheter tenåringene har for å fortsette utdanning underveis og etter endt svangerskap.

Hvis de ikke har noen utdanning eller jobb, og at det ikke ligger til rette for det, så vet vi jo at de vil tape på sikt både de og barna. Så der tenker jeg at jeg har en innfallsport, selv om det er begrenset hva jeg kan gjøre i løpet av svangerskapet med akkurat det her. Men jeg kan så inn en del ting, og hjelpe dem å ta kontakt med de rette instansene(JVI).

Jordmor viser her til utdanningens betydning, og er av den grunn opptatt av å gi innspill som kan motivere tenåringene til videre skolegang.

Det er i følge jordmødrene flere forhold som medvirker til at tenåringer velger å bli mødre. Betydningen av moderskapet som en alternativ identifikasjon, tilgang til andre unge gravide i eget nettverk og samfunnets støtteordninger er noen av de forhold som fremgår om dette, noe jeg i fortsettelsen vil jeg utdype hva som ligger til grunn for dette i beskrivelsene.

Moderskapet kan i følge jordmødrene fremstå som en annen mulighet for de tenåringene som har droppet ut av skolen, eller som ikke ønsker å gå videre med høyere utdanning.

De får jo mye oppmerksomhet når barnet blir født og de viser det frem. De er jo noe, og de får noen penger etterpå, at det kan bli den nye identiteten deres å være mamma, istedenfor å være en som falt ut av skolen og ikke gjør noen ting (JVII).

I tillegg til at morsrollen kan være en alternativ identitet for tenåringer som ikke velger å fortsette med utdanning fremhever noen av jordmødrene hvordan moderskapet også gi en

erfaring av mestring for de tenåringene som ikke har lykket på skolen. Jordmødrene viser til ulik forekomst av tenåringsgraviditet mellom bygd og by for å illustrere at det er mer vanlig å etablere seg og å få barn tidlig i distriktene sammenlignet med storbyer. Tilgang til andre unge gravide i eget nettverk er en annen faktor som har betydning både som et insentiv til å velge å bli gravid som tenåring, men også for å bestemme hva som er "vanlig". Videre har samfunnets støtteordninger betydning fordi bolig og økonomi delvis tilrettelegges når tenåringer blir gravide. Jordmødrene stiller av den grunn spørsmål ved hvorvidt det er mulig å etablere en sammenheng mellom økonomiske rettigheter, og det at flere unge i samme miljø blir gravide samtidig.

For på en måte så faller det jo en del rettigheter inn da, at man må få hjelp til å få en bolig, får støtte til barnet og hus og sånn. Så da fikk de et lite liv da med det her lille barnet og familien(JV).

Så har de en venninne som nettopp har fått barn, så går de og triller sammen med henne som har så og så mye utbetalt, og tenker at jeg har nesten like mye utbetalt hvis jeg får et barn. Så det er litt sånn smitte dessverre, det har jeg opplevd flere ganger(JIII).

Betegnelsen "smitte" benyttes av flere jordmødre for å beskrive at det gjerne er flere tenåringer som blir gravide i noen miljø. Mens det fremgår at jordmor oppfatter en slik sammenheng som uheldig, så er jordmødrene imidlertid opptatt av å støtte tenåringene når graviditeten er et faktum, og fremhever styrken i avgjørelsen om å fortsette graviditeten som et modig valg. Det er noe ulik betoning blant deltakerne knyttet til hvorvidt moderskapet som et alternativt valg er et legitimt valg for tenåringer. For mens noen vektlegger moderskapet som et sidestilt alternativ, fremgår det av betegnelse om *smitte*, *opphopning* og *inflasjon* at moderskapet også kan betraktes som et underordnet valg for tenåringene. Slik tilkjenner også jordmødrene hvordan det finnes gitte sosiale normer knyttet til graviditet og moderskap, og jeg vil nå gå over til omtale dette relatert til både unge gravide og helsepersonell.

Holdninger blant helsepersonell

Mens jordmødrene beskriver at de opplever at det i større grad er aksept for ungt moderskap i samfunnet i dag, så kan unge gravide også møte negative holdninger både i lokalsamfunnet og blant helsepersonell:

Sånn når du går inn i et rom og en prater om tenåringsgravide, så merker du nå at det er negative holdninger, ikke at man nevner navn eller pasienter, men når man tar det opp som tema så merker man jo at det er negative holdninger. Men det er i forhold til fenomenet tenåringsgraviditet, det er ikke knyttet til en person(JIX).

Selv om det her skilles mellom kategorien tenåringsmødre og den individuelle gravide tenårings, så viser altså jordmødrene at det også i helsevesenet er negative holdninger til ungt moderskap som sosialt fenomen.

Samtidig viser noen av jordmødrene hvordan egne holdninger også kan bli utfordret i arbeidet med unge gravide, og vektlegger derfor betydningen av bevisstgjøring for å motvirke at de blir forutinntatte i møte med unge gravide.

Jeg står i fare for å bli forutinntatt noen ganger. (...) Når jeg ser at de er født på begynnelsen av 90-tallet, så ser jeg jo at de er unge, da må jeg jobbe litt med meg selv for da ser jeg kaskaden foran meg. Da ser jeg alt det der med at de er unge, de har ikke utdanning, de har et løst nettverk, de røyker, de har ikke kunnskap nok. Jeg kjenner at det blir litt farlig, men det er jo praksis som har vist meg at det er sånn (JVIII).

Å erfare en opphopning av sosioøkonomiske utfordringer blant de unge gravide kan medvirke til stereotype holdninger er nærliggende i møte med denne gruppen gravide også hos jordmor. Utsagnet viser at å ivareta en slik balanse kan erfares som utfordrende. Jeg vil nå gå over til å omtale hvordan jordmødrene beskriver sin rolleforståelse i møte med gravide tenåringer.

4.3 Jordmors rolleforståelse i møte med unge gravide

Jordmødrene beskriver at forventningene fra de gravide sammen med deres egne forventninger er viktige kilder for jordmødrenes rolleutøvelse, og jeg vil argumentere for at jordmødrenes oppfølging av gravide tenåringer kan sees som en utvidet rolleforståelse

4.3.1 Kilder til forventninger

Å møte forventninger fra de gravide opplever jordmødrene som inspirerende, og dette er noe som motiverer dem til å yte et godt tilbud. Imidlertid kan det noen ganger være vanskelig å vite om gravide har klare ønsker til jordmor i svangerskapsomsorgen. Av den grunn medvirker jordmødrenes faglige ståsted og verdier i stor grad til å forme deres arbeid i svangerskapsomsorgen.

Jordmødrene beskriver at deres oppgave er å være ekspert på den normale svangerskapsutvikling, og at tiden forut for fødselen derfor er tilegnet jordmorfaget. Å gi informasjon og orientering, og forberede kvinnen og paret på tiden etter fødsel og den nye rollen som mor inngår som en del av jordmødrenes oppgaver. I tillegg vektlegger jordmødrene at de kan være en støttespiller for den gravide underveis i svangerskapet, noe som forutsetter at de blir mest mulig kjent med den enkelte gravide. Fordi graviditet og fødsel

er eksistensielle faser i livet kan jordmor få en sterk og viktig plass for hos kvinner, og verdier som trygghet og kompetanse blir beskrevet som grunnleggende for yrkesutøvelsen.

Vår autorisasjon eller vår yrkesgruppe har en ganske sterk plass hos mange kvinner, nettopp fordi vi har møtt dem i en ganske sårbar fase i livet sitt(JVIII).

Vi ser altså hvordan jordmor som følge av sin kompetanse ivaretar en viktig rolle i møte med gravide gjennom svangerskapet. Samtidig erfarer jordmødrene at deres arbeid i svangerskapsomsorgen kan synes å mangle en tydelig allmenn forankring. Av den grunn jordmødrene møte forventninger både fra de gravide, og fra andre som i liten grad er i overensstemmelse med den rollen de faktisk har i svangerskapsomsorgen. Deltakerne viser til hvordan gravide tror at det er jordmor i svangerskapsomsorgen som skal ta imot babyen, eller at jordmødrene har døgnvakt slik som distriktsjordmødrene hadde tidligere, som eksempler som illustrere slike erfaringer.

Selv om de grunnleggende verdiene for yrkesutøvelsen fremdeles er viktige for jordmødrene, så erfarer de ikke at tradisjoner i jordmorfaget har særlig betydning for dem i dag.

Jeg har på en måte vært opptatt av at jeg ikke skal gjøre ting bare fordi jeg har fått beskjed om at sånn har vi pleid å gjøre det, med det skal være en begrunnelse for det. Så jeg har kanskje arbeidet litt sånn motsatt jeg da (JVI).

At tradisjoner ikke er så viktige i jordmødrenes arbeid har sammenheng både med endrede arbeidsoppgaver, og at gravide har nye krav og forventninger til jordmor. Dagens gravide blir beskrevet som en “google-generasjon” i den forstand at de i større grad innhenter kunnskap om svangerskap og fødsel selv. Større grad av brukermedvirkning gjør derfor at jordmødrene vektlegger å være faglig oppdatert for å hjelpe de gravide med å ta stilling til ulik informasjon, samtidig som de gravide også må ta egne valg på grunnlag av den veiledning og informasjon om de får. Den autoritet som jordmor besitter i kraft av sin rolle i svangerskapsomsorgen er av den grunn i mindre grad fremtredende.

Altså jordmortradisjon, mange er jo veldig opptatt av jordmorstatusen – jordmor kan og vet, og jeg er jo veldig opptatt av den tverrfaglige biten, som ikke var så veldig mye før. Så jeg vil vel kanskje ikke si at jeg er så veldig opptatt av jordmortradisjonen, jeg er mer opptatt av at jeg skal kunne faget som jordmor, men å være jordmor med stor J, nei (JIII).

Mens den faglige kompetansen som jordmødrene innehar stadig blir lagt vekt på, så er betydningen av å ivareta egen status som jordmor mindre viktig. Fra jordmødrenes beskrivelser kan det avledes en sammenheng med endringer av den profesjonelle hjelperelasjon hvor relasjonen mellom jordmor og gravid i dag er preget av et mer likeverdig

forhold i den forstand at den gravides rettigheter er jordmors plikter. At tilgangen til informasjon er endret for dagens gravide har også betydning for jordmødrenes rolleutøvelse. Jeg vil komme tilbake til å diskutere hvordan dette kan sees som uttrykk for en forskyvning i jordmors beskrivelser av egen rolle i kapittel fem.

Gjennom det foregående ser vi hvordan deltakerne beskriver at mensjordmødrene fremdeles ivaretar de grunnleggende verdiene og tradisjoner som ligger til grunn for yrket, tilføyes det samtidig nye dimensjoner som tillegges vekt som følge av endringer i praksis. Videre vil jeg nå gå over til å omtale hvordan beskriver en dynamisk rolleforståelse i møte med unge gravide.

4.3.2 Jordmor for unge gravide en utvidet rolle?

Som vi har sett ønsker jordmødrene å være på tilbudssiden overfor unge gravide, og de gir derfor et utvidet tilbud til gravide tenåringer både i form av tid og tilgjengelighet, og praktisk tilrettelegging som å bestille timer og å følge opp avtaler. Fordi gravide tenåringer mangler erfaring med helsevesenet og jordmortjenesten vektlegger jordmødrene betydningen av god informasjon, og er opptatt av hvordan de presenterer seg selv som en del av helsevesenet.

På de helt unge så tenker jeg jo at jeg må ikke la sjansen gå ifra meg til at vi får bygd opp en god relasjon. (...)Jeg tenker nok litt mer på å selge meg inn, (...) ikke meg som person, men jeg tenker at her er det viktig å finne ut og eventuelt tilby en del ting der det er behov. Det er jo frivillig å gå her, og vi tenker kanskje at hvis de ikke tar imot hjelpen på et så lavt nivå, så kan det senere bli behov for mer komplekse hjelpebehov (JVI).

Jordmødrene vektlegger i særlig grad hvordan de presenterer seg i møte med unge gravide, og viser til hvordan erfaringene som tenåringene gjør i møte med jordmortjenesten kan utgjøre en valuta som har overføringsverdi også overfor den videre kontakten med helsetjenesten.

De er kanskje dem som er mest usikre på hva de kan forvente, og det handler sikkert om alder og livserfaring. Når man er ungdom så har man ikke hatt mulighet til å ta til seg særlig informasjon om alle ting. (...) Sånn at forventninger må man nesten hjelpe dem å definere, å forklare og få dem til å tenke litt på. (...)Jeg sammenligner dem ofte med disse her flyktningkvinnene som ikke har noen erfaring med helsevesenet i Norge, at det blir veldig mye likt der i forhold til informasjonsbehov og trygghet (JV).

Tenåringene har ikke så mye grunnlag for å ha forventninger til jordmortjenesten, og en slik parallell mellom gravide tenåringers forforståelse og kvinner som kommer fra et annet land går igjen i flere av beskrivelsene.

Videre blir det å sikre oppslutning til jordmortjenesten beskrevet som et viktig forebyggende tiltak, noe som gjør at jordmødrene ønsker å bygge ned tersklene for å ta kontakt. Det er derfor opptatt av å være på tilbudssiden i møte med gravide tenåringer, og å tilrettelegge med tanke på vider avtaler.

Jeg har jo litt inntrykk av at de har litt vanskelig for å ta kontakt selv, hvis jeg hadde presentert at her er det vanlig med åtte kontroller så hadde de sikkert ventet til det (JIX).

Fordi deltakelse i svangerskapsomsorgen er et frivillig tilbud ønsker jordmødrene å tilrettelegge for at tenåringene får tilgang til svangerskapsomsorgen. Tilbudet til unge gravide i svangerskapsomsorgen kan synes å være preget av en mer fleksibel og utvidet rolleforståelse fra jordmor, og vi skal videre se hvordan dette kan skape assosiasjoner til en morsrolle.

Likhet til morsrollen

Tilnærmingen til gravide tenåringer blir av jordmødrene beskrevet som en grenseoppgang til hvordan de samhandler med sine egne barn, og noen jordmødre beskriver hvordan de kan bli en slags reservemor for unge gravide:

Jeg får nesten lyst til å oppdra dem litt også: “og det må du huske”, ikke sant? “du har hørt jeg har sagt at dette er viktig for deg?” Jeg sitter jo ikke sånn til en eldre gravid. Så det blir en større bekymring, og en mer empatisk, emosjonell involvering på et litt sterkere vis enn hos de som er eldre(JVIII).

Oppfølgingen av gravide tenåringer kan synes å skape gjenkjennelse til hvordan jordmor samhandler med sine egne barn. Noe som blant annet kommer til uttrykk ved at flere deltakere bruker egen barn som referanseramme for hvilken forkunnskap unge gravide har om graviditet og fødsel, og at de tilpasser hvordan de kommuniserer og hvilken informasjon som blir gitt ut ifra en slik forestilling. Dette utvidete aspektet i tilnærmingen til unge gravide er ikke alltid bevisst for jordmødrene, og for noen ble dette først tydelig underveis i intervjuet.

Jeg kjenner at jeg passer på, det kjente jeg nå. Jeg har noen vinger over dem, og jeg passer litt ekstra på (JX).

Bakgrunnen for at jordmødrene følger opp og tilrettelegger mer for unge gravide er fordi jordmødrene erfarer at tenåringene har behov for det. Av den grunn kan altså samhandlingen med unge gravide noen ganger erfares å være lik en morsrolle.

Samtidig viser noen av deltakerne hvordan det å opprettholde et skille mellom å være jordmor for unge gravide, og det å innta en morsrolle er viktig fordi de ikke ønsker å ta over ansvaret

for, eller å umyndiggjøre tenåringene. Slik ønsker jordmødrene å ivareta muligheten for vekst som vi har sett jordmødrene beskriver at svangerskapet rommer.

Hvis det kommer en sekstenåring så kan det lett vekke morsinstinktet. Det er ikke det at jeg ikke skal være vennlig, men jeg skal ikke ta over for henne. Det er hun som har blitt gravid, det er hun som skal bære frem dette barnet. Jeg prøver å være bevisst på å styrke hennes mestringssevne(JVIII).

Jordmødrene beskriver altså en balanse mellom et utvidet engasjement i møte med gravide tenåringer, og samtidig ikke å stå i veien for unge gravides utvikling og modning i svangerskapet. Denne grenseoppgangen kan forstås som en balanse mellom ansvarliggjøring og umyndiggjøring.

Så er det jo veldig viktig å ikke se ned på dem på en måte, altså at man ser at de faktisk er kvinner som skal ha barn, at man ikke behandler dem som noen småunger. Å bevisstgjøre dem på at de er voksne når de skal ha barn(JII).

Vi ser hvordan jordmødrene vises til ansvaret som følger med overgangen til morsrollen og at dette innebærer endrede krav også for tenåringene som derfor gjør at de må vise seg i stand til å ta ansvaret. En annen grunn til å ikke overskride grensen til morsrollen i møte med gravide tenåringer er at “tenåringens dilemma” er å frigjøre seg fra egne foresatte:

Jeg er veldig oppmerksom på at jeg ikke får en morsrollefigur for dem. (...) Fordi jeg er opptatt av å få til den gode dialogen med tenåringer, og at man lett kan falle i den båsen at man blir en litt sånn moraliserende foreldrefigur. (...) For det er jo det man vil frigjøre seg fra, det er jo det som er tenåringens dilemma, at man skal frigjøre seg fra mamma og pappa, for da skal man jo bli sett på som voksen (JV).

Å få til den gode dialogen med unge gravide som jordmor ønsker kan altså henge sammen med å unngå å bli som en forelderfigur. Mens tilnærmingen til gravide tenåringer kan romme et utvidet engasjement som skaper assosiasjoner til en morsrolle, er jordmødrene slik opptatt av samtidig å ikke være belærende eller moraliserende fordi dette ville kunne stå i veien for samhandlingen som jordmor ønsker å etablere til unge gravide.

Med bakgrunn i at gravide tenåringer gjerne mangler tidligere erfaringer med helsevesenet er jordmødrene opptatt av hvordan de kan bidra til en positiv erfaring, noe som også vil ha betydning både for den videre oppslutningen til svangerskapsomsorgen og helsevesenet. Jordmødrene åpner for en fleksible rollefortolkning i møte med unge gravide som gjør at de vektlegger å tilpasse sitt arbeid ut ifra de spesifikke behov som unge gravide har. Mens jordmors arbeid med unge gravide kan skape assosiasjoner til egen morsrolle, så viser noen deltakere samtidig til hvorfor dette er en grense som de er opptatt av å ikke overskride. I

fortsettelsen vil jeg nå gå over til å omtale hvordan jordmødrene beskriver at forberedelse til moderskapet inngår som en del av arbeidet i svangerskapsomsorgen, og hvilke særlige hensyn som tas til gravide tenåringer.

4.4 Forberedelse til forandring – det realistiske moderskapet

4.4.1 Et hundretalls spørsmål i sakte tempo

Siden tenåringer ikke har fått så mye livserfaring enda er jordmødrene opptatt av å skape forutsigbarhet og trygghet i overgangen til foreldreskapet. I løpet av svangerskapet ønsker jordmødrene derfor å kartlegge hvilke ressurser tenåringene har for å håndtere tiden etter fødselen. Tema som fysisk og psykisk helse, sosioøkonomiske forhold og det sosiale nettverket til den gravide blir derfor tatt opp under svangerskapet. Å innhente denne informasjonen blir beskrevet som et omfattende arbeid, og er noe jordmødrene erfarer at de bruker mye tid på. Selv om en slik kartlegging gjøres av alle gravide, er det i følge jordmødrene enda viktigere i oppfølgingen av unge gravide.

Videre erfarer jordmødrene at unge gravide kan være mer beskjedne og tilbakeholdne i møte med dem, og at det derfor kan være utfordrende å få til en god dialog.

I hvertfall på første kontrollene så er de veldig, de sier nesten ikke et ord, du kan også møte det motsatte, men de fleste har vært mer stille (JX).

For tenåringene er mer tilbakeholdne og beskjeden i møte med jordmor er det viktig å bruke mer tid på å bli kjent, og det skjer en merkbar endring i samhandlingen når blir tryggere på hva jordmors rolle i svangerskapsomsorgen er.

(...)For du merker det når de kommer inn døren din og hiver de av seg og begynner å prate med en gang, da vet jeg at nå er jeg "inne" (JIX).

Tettere oppfølging har altså betydning for å få til en god kommunikasjon og jordmødrene erfarer at de lettere får "innpass" eller "tilgang" etter å ha truffet tenåringene noen ganger. I tillegg er det viktig å bruke tid fordi den kartleggingen jordmødrene gjør er ganske omfattende og for at tenåringene ikke skal bli overveldet er det derfor en fordel å ha bedre tid. Denne balansen i tilnærmingen til tenåringene blir av en deltaker karakterisert som:

Et hundretalls spørsmål som skal besvares i sakte tempo(JV).

Videre vektlegger jordmødrene betydningen av det sosiale nettverkets både med tanke på den sosiale støtten dette kan gi, og hvilke rollemodeller tenåringene har. For unge gravide er støtten fra barnefar eller fra egen mor i følge jordmor særlig viktig:

Jeg ser at det som utgjør hele forskjellen er om de har en god barnefar som er på banen eller en mor. Har de en av de to, det trenger ikke være begge to engang, så er det livredning(JVIII).

Fordi forbindelsene til barnefar gjerne er løse blir betydningen av støtte fra egen mor blir særlig fremhevet. Hensikten med kartleggingen i svangerskapsomsorgen er altså å få frem hvilke ressurser den gravide har for å håndtere overgangen til morsrollen, samt å følge opp dersom det er noe som er uavklart med tanke på bolig, økonomi og relasjoner eller lignende. Slik koordinerer jordmødrene kontakt med andre samarbeidspartnere både ved å henvise videre, og å ta initiativ til samarbeid for å få i stand gode løsninger for mor og barn. Jordmødrene beskriver dette arbeidet som forebyggende i den forstand at de ønsker å være i forkant slik at de kan mobiliseres den støtten som de gravide trenger før fødsel. Vi skal videre se nærmere på hvordan jordmødrene beskriver tenåringenes forventninger til morsrollen og hva de vektlegger for å forbereder unge gravide på overgangen til morsrollen.

4.4.2 Det realistiske moderskapet

Tenåringenes forventninger til hvordan det blir når barnet er født beskrives av jordmor som en lyserosa eller lyseblå babytilværelse med alle de positive konnotasjonene som det innebærer. Mens en slik tilnærming i likhet med den ubekymrede innstilling som betegner gravide tenåringer kan være en styrke, så kan et slikt fravær av realisme om endringene som morsrollen innebærer også gi grunn til bekymring for jordmødrene. Ved å fremme refleksjoner om tiden etter fødselen ønsker jordmødrene derfor å bidra til at tenåringene også blir forberedt på at morsrollen kan romme utfordringer.

De ser for seg at den her babytilværelsen blir veldig koselig og lyserosa eller lyseblå, og jeg må jobbe litt i forhold til å forberede dem på en hverdag etter fødselen (JVI).

Det er ikke bare rosenrødt å gå gravid, og det er ikke bare rosenrødt å få barn og noen ganger så føler jeg de er litt der at man må dra de litt mot det realistiske. (...)(JVIII).

Fordi jordmødrene erfarer at tenåringenes forventninger i liten grad er i samsvar med hverdagen som mor ønsker de å nyansere dette bildet.

Kunnskap om barnets behov er medvirkende til at jordmødrene vektlegger hensyn til barnet i større grad under svangerskapet nå enn før. Den emosjonelle forberedelsen er i følge jordmor viktig for å etablere en relasjon mellom mor og barn allerede i graviditeten noe som også vil medvirke positivt for samsillet etter fødsel.

At de får til et samspill med ungen at det ikke bare er en vogn de skal trille på en baby som sover og spiser, men at den skal utvikle seg, den skal ha samspillet med øyekontakt og nærheten og disse tingene her. At en må legge vekk TV og data og mobil og dette, men ofte jeg tror ofte at det kommer av seg selv disse tingene (JVII).

Mens den emosjonelle forberedelsen kan være underprioritert hos tenåringene i forhold til praktiske forberedelser og innkjøp av utstyr, så er omsorgsevne i betydning å kjenne kjærlighet og omsorg for barnet er allikevel ikke aldersavhengig.

Jeg hadde en som jeg var veldig bekymret for, som hadde tett oppfølging i andre instanser også, og jeg snakket med henne da hun hadde født (...), og jeg hørte det på stemmen hennes! Jeg hørte bare at det var en annen klang, så sier hun at nå kan jeg ikke snakke med deg lenger fordi nå må jeg gå til barnet mitt, og hun hadde vært så selvsentrert med alt fokus. Jeg var på hjemmebesøk og det var altså en forvandling! (JVII).

Jordmødrene beskriver altså at mens tenåringenes oppmerksomhet i større grad kan være knyttet til praktiske forhold under svangerskapet så skjer det en stor endring når barnet blir født og at morsrollen kan synes å endre tenåringenes oppmerksomhet. At jordmødrene har et større fokus på emosjonell forberedelse og tilknytning i løpet av svangerskapet, har sammenheng med ny kunnskap og økt oppmerksomhet om barnets behov generelt i samfunnet.

Det er økt fokus på det her med tidlig tilknytning, og barnets behov tidlig. (...) Det er mye mer opp i tiden nå en det var for sju, åtte ni år siden. Og det endrer jo vår praksis(JI).

Jordmødrene erfarer altså at deres arbeid endres som følge av mer oppmerksomhet og kunnskap om barnets behov tidlig. Jordmødrene viser imidlertid at utfordringene kan være større for tenåringene etter hvert som barnet vokser, fordi å sette grenser og å være tydelige rollemodeller kan være mer utfordrende fordi tenåringene ikke er voksne enda.

Det er jo barn som får barn egentlig(JIII).

Jordmødrene er altså opptatt av at gravide tenåringene trenger støtte i overgangen til morsrollen og kartlegger derfor hvilke ressurser og rollemodeller tenåringene har tilgang til i eget nettverk. Betydningen av at tenåringene har realistiske forventninger til morsrollen og de endringene denne overgangen skaper fremheves også. Videre ser vi hvordan strukturelle føringer i form av retningslinjer og kapasitet medvirker til å forme hvilket handlingsrom jordmødrene har, samtidig som perspektivet om individuell tilpasning og de karakteristiske egenskapene jordmor vektlegger knyttet til å være tenåring, synliggjør hvordan samhandlingsordenen også inngår som en del av det som former jordmødrenes arbeid med unge gravide.

I dette kapittelet har jeg presentert de mønstre som analysearbeidet av intervju materialet har vist. I første del har vi sett hvordan strukturelle føringer i form av lokale retningslinjer og kapasitet i jordmøtjenesten bidrar til å forme handlingsrommet som jordmødrene erfarer i sitt arbeid. Å begynne i svangerskapsomsorgen har vært en stor overgang fordi det er ulik organisering. Det tar derfor tid for jordmødrene å bli kjent med samarbeidende faggrupper. I tillegg fordrer svangerskapsomsorgen annen fagkunnskap som opparbeides gjennom praksis. I andre del ble hensyn til individuell tilpasning vist som et overordnet perspektiv i jordmødrenes arbeid. I møte med gravide tenåringer ble betydningen av en ubekymret innstilling og et ambivalent forhold til den gravide kroppen trukket frem som uttrykk for noen særlig forhold som jordmødrene tar hensyn til i møte med gravide tenåringer. Tenåringenes sosiale stilling endres i følge jordmødrene når de blir gravide fordi de bryter med sosiale normer. Betydningen av utdanning trekkes frem både med tanke på å oppmuntre til videre skolegang, og fordi noen tenåringer velger å bli gravide som følge av å ha sluttet på skolen. Videre blir betydningen av andre gravide i eget nettverk og økonomiske støtteordninger beskrevet som årsaker til at noen tenåringer velger å bli gravide. I siste del av fortolkningene ble tenåringenes forventninger til morrollen beskrevet som en lyserosa eller lyseblå babytilværelse, hvor jordmødrene er opptatt av å skape realistiske forventninger til en hverdag etter fødselen. Jordmødrene ønsker å fremme en emosjonell tilknytning til barnet i magen, noe de kan erfare at er underordnet i forhold til praktiske forberedelser og utstyr for tenåringene under graviditeten.

Kapittel 5 Fra entydighet til flertydighet

Problemstillingen min omhandler jordmødres sin rollefortolkning i møte med unge gravide i svangerskapsomsorgen. Meningstabellen under illustrerer de tendensene som på grunnlag av analysen som ble presentert i kapittel fire vil bli diskutert. Ved hjelp av sosial rolleteori, grunnlagstenkingen i jordmorfaget og begrep fra teori og innhentet forskning vil jeg drøft jordmødrenes beskrivelser. Begrepene jeg vil diskutere er ikke gjensidig utelukkende, men bidrar til å illustrere en bevegelse langs et kontinuum hvor det gjennom fortolkningen av jordmødrenes utsagn synes å fremtre en forskyvning fra entydighet til flertydighet med tanke på rolleforståelsen og hvilke kontekster jordmor sin rolle i svangerskapsomsorgen skriver seg inn i.

Rolleforskyvning og kontekstendring		
1.Entydig rolle		1.Flertydig rolle
1.Konstituerende normer	?	1.Strategiske normer
<i>Tradisjons-forankret fortolkning</i>		<i>Individuell fortolkning</i>

2.Svangerskapskontroll		2.Svangerskapsomsorg
Naturvitenskaplig forankret fortolkning?		Fenomenologisk forankret fortolkning?
3.Ekspert		3.Veileder
Umyndiggjøring? Risiko?		Ansvarliggjøring? Ressurs?
4. Avvik		4.Normalitet
Individorientert tilnærming		Systemorientert tilnærming

5. 1 Fra entydig til flertydig rolleforståelse?

Jordmødrenes arbeid med gravide tenåringer i svangerskapsomsorgen kan aktualisere noen av de endringene knyttet til jordmorfagets grunnlagstenking som Blåka (2002) illustrerer ved hjelp av de fire modellutgavene som jeg har gjengitt i kapittel to (punkt 2.4). Her vil jeg diskutere hvordan jordmødrenes beskriver forholdet mellom samhandlingsordenen (konstituerende normer) og strukturelle føringer (strategiske normer) med tanke på utformingen av arbeidet i svangerskapsomsorgen. Hvor en endring i retning av å betone

strategiske normer og individuell rollefortolkning som det fremgår av meningstabellen vil kunne gi grunnlag for en forskyvning fra entydighet til flertydighet med tanke på jordmødrenes rolleforståelse.

5.1.1. Samspillet mellom konstituerende og strategiske normer

Som tidligere omtalt kan rollebegrepet forstås som en hengsle som forbinder den enkelte aktør med en overordnet sosial orden (Poulsen, 2005:161). Som vi har sett beskriver jordmødrene at konstituerende normer i form av faglige retningslinjer for svangerskapsomsorgen, organisering og antall stillinger, sammen med strategiske normer om individuell tilpasning, respekt for den enkelte sin autonomi og egen yrkesetikk er bestemmende for hvordan de arbeider. Det kan imidlertid synes som om jordmødrene vektlegger betydningen av konstituerende og strategiske normer i noe forskjellig grad, og at det de strategiske normene blir mest fremhevet. I fortsettelsen vil jeg diskutere bakgrunnen for en slik ulikhet i betoning, og hvilke implikasjoner dette kan medføre for jordmødrenes arbeid.

At samhandlingen på et mikronivå fremheves i jordmødrenes arbeid med gravide tenåringer kan ha sammenheng med at det relasjonelle står sentralt i jordmorfagets danningstradisjon (Blåka, 2002). Videre gjør tema for undersøkelsen det naturlig at samhandlingsordenen utgjør en større del av jordmødrenes beskrivelser. Ved hjelp av uttrykkene om å være var for, å ha antennene oppe, og å tune seg inn viser jordmødrene i tråd med Mead og den symbolske interaksjonismen hvordan de opparbeider seg en årvåkenhet og en interesse for å ta den andres perspektiv (1998). Betydning av skreddersøm og at de gravide ikke er et tomt kar som skal fylles med ekspertkunnskap og råd bidrar også til å illustrere at jordmødrene forsøker å ta utgangspunkt i tenåringenes ståsted i deres veiledning gjennom svangerskapet. Strategiske normer som individuell tilpasning og respekt for den enkelte sin autonomi fremtrer altså som et overordnet perspektiv, og det kan synes som samhandlingen med unge gravide i tråd med mikrointeraksjonismen konstrueres nedenfra og opp. Samtidig har vi også sett at strukturelle føringer medvirker til å bestemme jordmor sin rollefortolkning, og jeg vil videre diskutere hvordan et tilsynelatende sammenfall mellom og de føringer som er gitt gjennom offentlige dokumenter og retningslinjer om tenåringers reproduktive og seksuelle helse og jordmødrenes begrep og perspektiv i møte med unge gravide fremtrer gjennom jordmødrenes beskrivelser.

Hvordan jordmødrene legger til grunn begrepene sårbare grupper og planlagt eller uplanlagt svangerskap som en del av hvordan de beskriver og begrunner sitt arbeid med gravide

tenåringer, kan illustrere hvordan strukturelle føringer i form av retningslinjer for svangerskapsomsorgen og offentlige føringer om reproduktiv og seksuell helse inngår som en del av profesjonsutøverne sin forforståelse i møte med unge gravide. Et annet uttrykk for dette er hvordan jordmødrene er opptatt av å kunne faglig forsvare de valg og prioriteringer de gjør ut ifra lokale og sentrale retningslinjer i sitt arbeid. Slik fremgår det at det ikke bare er samhandling på en mikronivå, men også hensyn knyttet til systemnivået som medvirker til å forme hvordan jordmødrene arbeider. Mitt anliggende ikke er å bestride kunnskapsgrunnlaget som ligger for begrepene om sårbare grupper eller skillet mellom vanlig og utvidet oppfølging som jordmødrene arbeider ut ifra i møte med unge gravide, men å vise hvordan jordmødrenes sammenfallende forståelse kan illustrere hvordan overordnede strukturer nedfelles og får gjennomslag som en del av arbeidet deres. Å fremheve samhandling på et mikronivå uten tilsvarende oppmerksomhet om konstituerende normer kan derfor gi en ubalansert fremstilling ved at overordnede strukturer blir underkommunisert, og hensyn knyttet til systemnivået vil derfor kunne bli et blindfelt for deltakerne. Et uttrykk for hvordan makronivået også gjør seg gjeldende i arbeidet ser vi gjennom det at helsemyndighetens retningslinjer medvirker til å rette oppmerksomheten til sårbare grupper og hvem som defineres inn under dette.

Samtidig er heller ikke overordnede strukturer alene om å være bestemmende for jordmor sitt arbeid, og jordmødrene har derfor et handlingsrom knyttet til sin rollefortolkning. Følgelig synes jordmødrenes rolle å være betinget av et balansert samspill mellom både konstituerende og strategiske normer, hvor vektleggingen av ulike hensyn vil kunne åpne for flere forståelser av jordmors arbeid. Ved hjelp av de ulike retningene inne sosiologisk teori har vi sett hvordan de i forskjellig grad gir rom for å belyse en slik entydighet eller flertydighet knyttet til rollebegrepet. For mens både den symbolske interaksjonismen og struktur-funksjonalismen gir grunnlag for en ganske entydig forståelse av rollebegrepet, ivaretar Giddens teori om strukturens dualitet til gjengjeld ikke i tilstrekkelig grad hvordan strukturer i tråd med funksjonalismen også har en begrensende virkning for sosiale aktører, og fremtrer nettopp som Aakvaags metafor om veggene i et hus som styrer våre bevegelser og setter rammer for vår utfoldelse (2008:140). Siden jordmødrenes arbeid på tross av et betydelig handlingsrom likevel kan fremstå å være betinget av forhold som også går utover ansikt- til-ansikt samhandlingen, vil jeg videre ved hjelp at et diskursteoretisk perspektiv diskutere hvordan samspillet mellom aktør og struktur gjør at flere identifikasjonspunkt kan fremtre for jordmors rolleforståelse.

5.1.2 Oppfølgingen av gravide tenåringer i en flerstemt kontekst

Diskursteorien viser hvordan en sosial rolle ikke bare fremstår fordi man tildeles noen plikter og rettigheter eller møtes med et sett av forventninger, men at denne også blir en del av egen selvforståelse ved at utfyllingen av rollen er med på å gjøre den til noe eget (Poulsen, 2005:176) Vekselvirkningen mellom rolle (struktur) og identitet (aktør) blir derfor vektlagt, og gjør det synlig hvordan den konkrete rollehåndteringen skjer institusjonelt, diskursivt og individuelt (s.st.:180). Jeg vil med utgangspunkt i jordmødrenes beskrivelser av svangerskapsomsorgen som en ny kontekst videre aktualisere dette som uttrykk for et nytt institusjonelt rolletilbud.

Svangerskapsomsorgen en ny kontekst

Svangerskapsomsorgen vil i henhold til sosiologisk nyinstitusjonalisme kunne betraktes som en egen institusjon som stiller til rådighet et gitt utvalg av roller eller egenskaper for jordmødrene (Poulsen, 2005:176). Som det ble vist i kapittel fire har ulike organisering sammen med endrede krav til kunnskap og kvalifikasjoner betydning for at jordmødrenes arbeid i svangerskapsomsorgen får en bestemt karakter hvor noen muligheter åpnes mens andre lukkes (punkt 4.1.3). Deltakerne har tidligere arbeidet ved føde/barsel avdelinger i sykehus og til forskjell fra et slikt stort arbeidsfellesskap, arbeider jordmødre i svangerskapsomsorgen gjerne alene eller inngår i et fellesskap med få jordmødre. Arbeidet er selvstendig og innebærer mye ansvar, samtidig som det også finnes et handlingsrom til å utforme egen rolle. Overgangen til svangerskapsomsorgen fordrer også tilegnelse av ny kunnskap, og betydningen av å ha tilgang til erfarne kolleger med tanke på kunnskapsutveksling blir som vi har sett beskrevet fremhevet som særlig viktig for jordmødrene da de startet å arbeide i svangerskapsomsorgen. Dette kan vise at det skjer en viktig sosialisering med tanke på forståelsen av jordmorfaget i møte med ulike praksisfellesskap, og det synes nærliggende at svangerskapsomsorgen derfor fordrer en ny rolleforståelse av jordmor. Svangerskapsomsorgen er imidlertid ikke alene om å definere dette siden medlemskap i ulike praksisfellesskap sammen med egen identitet bidrar til at jordmors rolle kan inngå som en del av flere kontekster. Wenger viser ved betegnelsen *nexus of multimembership* hvordan sosiale aktører inngår som en del av ulike praksisfellesskap (1998:160). Av den grunn gjør vekselvirkningen mellom identitet og rolle at konteksten for jordmor sin rolle også overskrider de institusjonelle rammene og stadig vil omformes gjennom yrkeslivet.

Identitet har altså en viktig betydning som en ”konstant faktor” på tvers av ulike fellesskap, og i forbindelse med overgang fra et praksisfellesskap til et annet kan det derfor bli nødvendig å forene ulike medlemskap til en ny sammenhengende identitet:

The work of reconciliation may be the most significant challenge faced by learners who move from one community of practice to another. (...) The nexus resulting from reconciliation work is not necessarily harmonious, and the process is not done once and for all. Multimembership may involve ongoing tensions that are never resolved (Wenger, 1998:160).

Som følge av dette vil jordmor i svangerskapsomsorgen kunne vektlegge andre perspektiv i møte med unge gravide enn om de arbeidet ved en fødeavdeling. Dette har både sammenheng med varigheten av interaksjonen, men også fordi arbeidsoppgavene kan defineres ulikt ut ifra en gitt kontekst. I møte med gravide tenåringer fremstår arbeidet i svangerskapsomsorgen å fordre en stor forpliktelse av jordmødrene, noe den omfattende kartleggingen som de beskriver kan sees som et uttrykk for jordmødrenes beskriver en viktig oppgave er å avdekke forhold som må følges opp, samt å koordinere kontakt med andre faggrupper i tilknytning til unge gravide. I en fødeavdeling vil jordmor derimot inngå som en del av et mye større praksisfellesskap som kan gjøre det individuelle ansvaret mer avgrenset i den forstand at hun avløses av noen andre når vakter er over. Samtidig som samhandlingen med unge gravide har avgjørende betydning for jordmor sitt arbeid ser vi med dette hvordan institusjonell kontekst kan fordre ulike forståelse av rollen også innad i en profesjonsgruppe. Profesjonsidentitet har derfor betydning for å integrere ulike tenkemåter knyttet til innholdet i faget.

Overgangen jordmødrene erfarte da de begynte i kommunehelsetjenesten kan synes å ha sammenheng med at svangerskapsomsorgen fremstår som en ny institusjonell kontekst, og hvordan egen identitet har en sentral betydning for å skape en ny sammenføyning av egen rolleforståelse hvor jordmødrenes selvstendige rolle gjør at oppfølgingen av unge gravide omfatter hensyn både knyttet til svangerskapet og forberedelse til tiden etterpå med tanke på sosialt nettverk og praktisk tilrettelegging. I fortsettelsen vil jeg nå gå over til å diskutere om vektlegging av identitet i vår samtid kan medvirke til en forskyvning fra det som kan betegnes som en tradisjonsforankret til en i større grad individuell fortolkning av jordmor rollen.

Fra tradisjonell til individuell rollefortolkning?

Jordmødrene har andre arbeidsoppgaver og møter nye krav og forventninger fordi gravide i dag innhenter mer kunnskap selv, av den grunn beskriver deltakerne at tradisjoner i liten grad har betydning for hvordan de utformer og forstår sitt arbeid i svangerskapsomsorgen. I

overensstemmelse med Giddens kan det derfor fremstå som at en institusjonell refleksivitet utfordrer tradisjoners evne til å regulere sosiale liv og derfor erstattes av individuelle valg for profesjonsgruppen (1997:77). Siden felles tradisjoner danner grunnlaget for en kollektiv profesjonsidentitet, vil en slik frakobling som deltakerne beskriver kunne føre til en mer individuell fortolkning av rollen i svangerskapsomsorgen. En slik fristilling innebærer imidlertid at jordmødrene i større grad må gjøre individuelle vurderingen i den enkelte situasjon, og kan åpne for at ulike sett av normer gjør seg gjeldende. Utøving av skjønn kan som følge av dette fremtre som en nødvendig og viktig del av jordmødrenes arbeid, noe jeg vil videre diskutere følgene av dette.

Samtidig som en større grad av individuell fortolkning kan åpne for flere normsett som kan overlape og stå i motsetning til hverandre, så inngår utøvelse av skjønn imidlertid som en del av profesjonelt arbeid. Forvaltningen av en standardiserbar og overførbar kunnskap som jordmødre gjør i kraft av sin profesjonsstatus innebærer derfor også en form for ubestemthet siden allmenne handlingsregler aldri vil kunne gi entydige konklusjoner i ethvert tilfelle (Grimen og Molander, 2008:179). Skjønnsutøvelse i det profesjonelle arbeidet skaper derfor rom for frihet innhegnet av visse restriksjoner, fordi utøverne også må kunne redegjøre og begrunne overfor myndighetene de er underlagt hvordan de handler (s.st.:182). Gjennom jordmødrenes beskrivelser har vi sett hvordan dette inngår som en del av deres arbeid ved at betydningen av å kunne faglig forsvare de valg og prioriteringer som de gjør fremheves, både overfor lokale og sentrale myndigheter (punkt 4.1.2). En individuell rollefortolkning vil likevel kunne åpne for en mye større grad av flertydighet knyttet til jordmors rolleforståelse, og følgelig vil utøvelsen av skjønn kunne bli en større del, enn om man legger til grunn en mer kollektiv fortolkning basert på en forankring i tradisjonene for yrket. Dette vil videre kunne skape mer sammensatte avveininger for den enkelte profesjonsutøveren i praksis. Selv om jordmødrene vektlegger betydningen av å ha et handlingsrom til å utforme sin egen rolle, og at de selv ønsker å ta stilling til hvilke tradisjoner de vil videreføre i sitt arbeid, så kan det samtidig synes å fremstå en vedvarende forbindelse med de historiske og tradisjonelle verdiene som gjør seg gjeldende i jordmorfaget, noe jeg vil utdype i fortsettelsen.

På tross av at valg og refleksivitet i større grad synes å inngå som en del av yrkesutøvelsen for jordmødrene, så fremstår det samtidig som at tilknytningen til den omsorgstradisjonen som historisk har lagt til grunn for jordmorfaget blir videreført:

I og med at jordmødrene arbeidet mye alene, ble deres autonomi betydelig(...). Ledetrådene i arbeidet kan sammenfattes til at de hadde personlig integritet, praktisk moralsk sans, oppmerksomme blikk, personlig ansvar og et levende fortellende språk (Blåka, 2002:128).

Utsagnet er ment til å illustrere hvordan det fremtrer et sammenfall mellom de anliggende jordmødrene vektlegger i sitt arbeid med tanke på verdier som respekt, omsorg, trygghet og kontinuitet ,og de beskrivelsene som Blåka her gir om den historiske prototypen. På tross av en større grad av individuell rollefortolkning ser vi derfor hvordan tradisjonelle verdier fortsatt fremtrer som en viktig del av jordmødrenes identitet. Hvor vektleggingen av individuell tilpasning som normativ kontekst for skjønnsutøvelsen som jordmødrene betoner derfor kan fremtre som en kontrast til Giddens "pure relations" som hevder at modernitetens relasjoner kjennetegnes av egennytthet og er frigjort fra tradisjoners stabiliserende bånd (1994:63). Jordmødrenes profesjonsidentitet kan derfor synes å være en bro som skaper forbindelse med de verdimeslige tradisjonene som ligger til grunn for jordmorfaget også vi vår samtid. Jeg vil komme tilbake til å omtale hvordan denne vektleggingen av kjerneverdiene i jordmorfaget også kan sees som uttrykk for et "motspråk" hos den senmoderne jordmoren (punkt 5.2.1)

Individualisering kan videre synes å ha en dobbel retning i den forstand at det både kan medvirke til en større grad av fristilling av den enkelte profesjonsutøver, men også som en normativ kontekst for utøvingen av skjønn med tanke på å ivareta den enkelte gravide sin autonomi. Samtidig som et slikt ideal er overordnet i omsorgsarbeid, så gjør avveiningen om ressurser seg også gjeldende som en del av jordmødrenes skjønnsutøvelse. Jordmødrenes viser i sine beskrivelser hvordan de kan erfare et misforhold mellom kapasiteten i tjenesten og etterspørselen fra de gravide, og som følge av dette kan erfare det som vanskelig å etterleve idealet om individuell tilpasning som en normativ kontekst for deres arbeid. Å håndtere motsetninger mellom ulike hensyn kan som vi har sett oppleves utfordrende for jordmødrene. Samtidig kan jordmor sin rolle fremtre som en adgangsport i den forstand at møtet med jordmor er et forbindelsespunkt mellom brukere og slikt abstrakt system. Av den grunn vil jordmødrene også kunne fungere som portvakter i velferdstaten som følge av det skjønnnet som de utøver (Terum sitert i Grimen og Molander, 2008:191). Utfordringer med tanke på ressurser og kapasitet kan ikke løses uten ta hensyn til også de andre gravide i den aktuelle kommunen. Følgene av dette kan bli ubegrunnet ulikebehandling hvis individualiseringskravet tillegges mest vekt, eller utilstrekkelig individualisering om

likebehandling tar overhånd . Som følge av dette skal jordmødrene bestemme hvem som faller inn under bestemte kategorier og dermed et berettiget til visse ytelser (Grimen og Molander, 2008:190). Samtidig som gravide tenåringer med bakgrunn i alder og ønsket om å forebygge sosiale forskjeller gjør at lokale og sentrale retningslinjer fastsetter at denne gruppen skal prioriteres i svangerskapsomsorgen, så innebærer dette likevel rom for individuell fortolkning med tanke på utformingen av den konkrete oppfølgingen. Med bakgrunn i dette ser vi hvordan jordmødre kan erfare at flere kontekster gjør seg gjeldende for de prioriteringer som de gjør i egenskap av et slikt forbindelsespunkt mellom abstrakte system og unge gravide.

Gjennom det foregående har vi sett hvordan frakobling fra tradisjoner og en individuell rollefortolkning kan medføre at jordmor sin rolle kan innskrive seg i flere kontekster som kan overlape hverandre mer eller mindre (Poulsen, 2005:180). Samtidig som dette vil kunne skape motsetninger mellom ulike hensyn så viser et diskursteoretisk perspektiv ved hjelp av begrepet om nodalpunkt hvordan det å orientere seg til ulike kontekster også inngår som en del av det som konstituerer aktørens rolleforståelse (Poulsen, 2005: 173). Profesjonsidentitet og hvilke verdier som betraktes som viktige i faget vil derfor være avgjørende for hvordan jordmødrene løser slike motsetninger. Selv om det fremtrer en vedvarende forbindelse til grunnleggende verdier i jordmorfaget så kan en individuell fortolkning i større grad synes å gjøre seg gjeldende for utøverne i dag, som følge av en mer refleksiv tilnærming til hvilke tradisjoner som jordmødrene ønsker å videreføre. Slik jeg ser det vil en forskyvning i retning av mer flertydig forståelse av jordmor sitt arbeid i svangerskapsomsorgen derfor kunne gjøre seg gjeldende. Et slikt perspektiv ligger derfor til et overordnet perspektiv for diskusjonen, som jeg derfor vil trekke med meg videre ved å drøfte skillet mellom svangerskapskontroll og svangerskapsomsorg, ekspert og veileder, kontrollør og ambassadør, samt en individorientert eller systemorientert tilnærming til avvik og normalitet. Jeg vil nå gå over til å diskutere hvordan skillet mellom svangerskapskontroll og svangerskapsomsorg kan synes å gi uttrykk for en endring av grunnlagstenkningen i jordmorfaget og hvilken betydning dette har for forståelsen av arbeidet i svangerskapsomsorgen.

5.2 Svangerskapskontroll og svangerskapsomsorg

Ved hjelp av fremstillingen av den historiske, overgangs, moderne og flerstemte prototypen har vi sett hvordan ulike opplysnings- og danningsideal har skapt endringer i jordmorfagets grunnlagstenkning (Blåka 2002:11). Jordmødrenes beskrivelser av svangerskapsomsorg mer enn kontroll kan aktualiserer betydningen av ulike kunnskapssyn, og antyder i tillegg en

skillelinje mellom profesjonsgruppene i svangerskapsomsorgen. Med utgangspunkt i dette vil jeg belyse hvilke fagtradisjoner som ligger innvevd som en del av jordmødrenes forståelse, og hvorvidt jordmødrenes beskrivelser gir grunnlag for å belyse en forskyvning mellom en naturvitenskapelig forankret og en fenomenologisk forankret fagtradisjon.

Naturvitenskapelig og fenomenologisk fagtradisjon

Jordmødrenes beskrivelser av svangerskapsomsorg og svangerskapskontroll kan synes å ha forbindelse med de fenomenologisk orienterte og den naturvitenskapelig orienterte fagtradisjonene som har hatt mest betydning for utformingen av grunnlagstenkninger i jordmødrenes arbeid. Gjennom jordmødrenes beskrivelser har vi sett hvordan de gjennom å skille mellom begrepene svangerskapsomsorg og svangerskapskontroll viser til ulike sider av arbeidet med unge gravide. Hvor svangerskapsomsorg til forskjell fra kontroll rommer en helhetlig oppfølging som ivaretar både fysiske, psykiske og sosiale behov. I tillegg til ulike faglige perspektiv innebærer dette som vi har sett også en kontrast til allmennlegene, noe som kan forstås som at jordmødrene legitimerer sin posisjon ved å vise at de representerer en annen tilnærming til svangerskapet og oppfølgingen av de gravide. Mens positivismen og den naturvitenskapelige modellen sin vekt på å forklare fremdeles er dominerende både i svangerskaps- og fødselsomsorgen, er fenomenologiens anliggende om å forstå den meningsverdenen som mennesket lever i ikke gitt et tilsvarende rom (Blåka 2002:62). Ved hjelp av livløsperspektivet blir det synliggjort hvordan moderskapet også omhandler sosiale skifter som er forankret i det relasjonelle, hvor sosiale og eksistensielle sider ved moderskapet gjennom et fenomenologisk perspektiv derfor i større grad fremtrer i tillegg til de fysiske. Noe jordmødrene ved å betone betydningen av å yte god svangerskapsomsorg kan synes å fremholde som en viktig del av deres fagtradisjon.

Ved å fremstille utviklingen av grunnlagstenkningen i et historiske perspektiv har vi sett hvordan de to fagtradisjonene gjennom en bevegelse som både har vært i takt og i utakt har medvirket til å forme forståelsen av reproduksjon og moderskapet. Denne utviklingen kan også fremstilles som en diskursiv motsetning i det reproduktive arbeidet:

Vi kan snakke om naturvitenskapens begrepspråk og et hverdagslig fortellende språk i en fenomenologisk språktradisjon. Disse to språkene vil ha sine særegne former, og vil forholde seg til menneskelige fenomen på forskjellige måter. I vitenskapens begrepspråk får det entydige og presise språket en sentral plass, mens det mangfoldige og nyanserte språket blir fremtredende i den fenomenologiske tradisjonen (...) (Blåka Sandvik, 1997:19).

De to diskursene vil altså vektlegge ulike verdier hvor jordmødrene viser at begge fagtradisjonene inngår som en del av arbeidet med unge gravide. Jordmødrenes beskrivelser av hvordan de tilpasser sitt arbeid til unge gravide kan derfor sees som uttrykk for hvordan jordmødrene søker å forstå tenåringerens livsverden. Å *forklare* og å *forstå* er imidlertid ikke gjensidig utelukkende sider ved jordmor sitt arbeid, og jordmødrene beskriver derfor at de anvender begge kunnskapsformene i sitt arbeid. Skjervheim sitt anliggende om det instrumentalistiske mistaket kan derfor synes å finne gjenklang hos jordmødrene:

Mistaket er ikkje primært at ein gjer feil moralsk, primært er det eit intellektuelt mistak. Mistaket ligg i at ein absolutterer ei bestemt form for teori, ei form for teori som innanfor visse grenser har sin legitime rett (1992:249).

I arbeidet med mennesker kan jordmødrene synes å ta til orde for at en ensidig vektlegging av en bestemt form for kunnskap ikke skaper et fullverdig grunnlag, og hvordan den instrumentelle tankegangen rettet mot ting ikke uten videre kan overføres til det relasjonelle. En helhetlig oppfølging som jordmødrene vektlegger ved å betegne arbeidet sitt som svangerskapsomsorg vil derfor i større grad åpner opp for og ivaretar flere perspektiv ved den gravide sin erfaring med graviditet og fødsel. Også innen det forskningsfaglige feltet om tenåringer og graviditet har vi sett hvordan følgene av det vitenskapsteoretisk skillet mellom kvantitativ og kvalitative forskningen relatert til ungt moderskap har betydning for fremstillingen av gravide tenåringer sin situasjon (punkt 1.4). Tilgangen til en nyansert forståelse som ivaretar både biologiske og sosiale aspekt ved moderskapet kan derfor synes å være betinget av en komplementær tilnærming med tanke på de to fagtradisjonene i jordmorfaget.

Det skillet som jordmødrene etablerer mellom svangerskapsomsorg og svangerskapskontroll kan altså bidra til å illustrere hvordan naturvitenskapelige og fenomenologiske fagtradisjoner sammen har medvirket til å forme grunnlagstenkningen i jordmorfaget, og vil derfor gi rom for ulike forståelser og fortolkninger ut ifra hvilke perspektiv som vinner frem som definerende. Videre kan dette skillet også forstås som et uttrykk for hvordan jordmødrene legitimerer sin posisjon i forhold til allmennlegene. Videre vil jeg ved hjelp av den balansen mellom umyndiggjøring og ansvarliggjøring som fremgår av jordmødrene sine beskrivelser av arbeidet med unge gravide diskutere dette som et uttrykk for en endring av den profesjonelle hjelperelasjonen som følge av økt vektlegging av myndiggjøringsbegrepet. Her vil jeg også diskutere hvordan det kan gå frem en bevegelse mellom kontrollør og ambassadør kan ha sammenheng med en risiko eller ressurs orientering i jordmødrenes arbeid. Hvor det

som følge av dette vil kunne fremstå ulike forståelser av jordmor sin oppfølging av unge gravide.

5.3 Umyndiggjøring og ansvarliggjøring

Helsepersonell har tidligere hatt en betydelig makt og påvirkning i kraft av sin stilling. Jordmødrene beskriver imidlertid at status og autoritet har liten betydning for deres arbeid i dag, og i møte med ”google-generasjonen” erfarer de heller at de innehar en veileder rolle. En slik forskyvning fra ekspert til veileder er betegnende for en endring av den profesjonelle hjelperelasjonen, og kan betegnes som et paradigmeskifte som har vokst frem i helsevesenet de senere tiår. Som følge av dette har brukerne fått en ny uavhengighet og selvstendighet i møte med de tjenestene helsevesenet kan tilby (Slettebø sitert i Vik, 2008: 93; Aadnanes, 2008:228). Myndiggjøring er blitt betegnet som en antitese til paternalismen og henspiller til hvordan det tidligere har gjort seg gjeldende en betydelig asymmetri mellom profesjonsutøvere og brukerne. Begrepet omhandler derfor å gjøre de svake sterkere, og å ”(om)fordele og (om)strukturere maktrelasjonar” (Vik, 2008:84). Profesjonsutøvere må derfor endre sin rolle fra å være ekspert til å arbeide *med* tjenestebrukeren (Askheim, 2003:171). På tross av en slik endring i retning av mer likevekt mellom hjelper og bruker så gjør dette seg ikke gjeldende som en endelig skifte, og ved hjelp av begrepene myndiggjøring og ansvarliggjøring, vil jeg diskutere hvordan jordmødrenes beskrivelser rommer ulike nyanseringer knyttet til dette.

En grunnleggende motsetning knyttet til myndiggjøringsbegrepet er at den som er avhengig av profesjonell hjelp likevel skal oppfattes som uavhengig, noe Aadnanes omtaler ved hjelp av betegnelsen den uavhengige avhengige (2008). Grunnlaget for brukerrollen er å være ”avhengig av ein eller annan profesjonell ekspertise for behandling, hjelp og omsorg” (Aadnanes, 2008:226). I svangerskapsomsorgen er derfor den gravide tenåringer avhengig av jordmors fagkunnskap og veiledning. Vik knytter den avhengigheten til makt ved å fremholde at grunnlaget for makt hviler i den andres avhengighet. Men selv om makt er et ladet begrep så har det også en positiv valør ved å bidra til å regulere vår samhandling (Vik, 2008:85). Samtidig rommer den profesjonelle hjelperelasjonen en fare for å ta ansvar på vegne av den gravide på grunn faglig ståsted. Slike handlinger er umyndiggjørende, og betegnes som paternalisme (Aadnanes, 2008:227). Myndiggjøring rommer derfor en balanse mellom ansvaret for den man hjelper, og respekten for den andres selvbestemmelsesrett. Mens ansvaret kan slå over i umyndiggjøring, kan respekten for den

andre i ytterste konsekvens kan føre til unnlattelse. Vabø betegner dette som omsorgens dilemma (sitert i Askheim, 2003:176).

Manglende livserfaring og modenhet kan gjøre at tenåringene ikke fremviser de samme ressursene i møte med jordmor som eldre gravide, og som vi har sett er dette noe av grunnen til at jordmødrene følger denne gruppen tettere gjennom svangerskapet. Ved hjelp av den sosiokulturelle struktureringen av tid har vi sett hvordan plasseringen av overganger i livsløpet også medvirker til å bestemme vår forståelse av disse. Tilbudet om utvidet oppfølging for gravide tenåringer kan derfor synes å ha sammenheng med hvordan de er “off-time” med tanke på at graviditetens sammenfall med ungdomstiden, er forut for flertallets valg om å utsette barnefødsler til en senere fase i livet. Ved å følge opp og legge til rette for kontakt med andre helsetjenester fremviser jordmødrene en dynamisk rolleforståelse som kan skape assosiasjoner til en morsrolle. I likhet med dette viser en svensk studie at oppfølgingen av en ung gravid innebærer at jordmor blir en viktig person for henne:”*When the midwife cared for the teenage mother, she allowed herself to become an important person, as a mother*” (Hertfelt Wahn, von Post, & Nissen, 2007:274). Mens et slikt utvidet engasjement kan være et uttrykk for en tilpasning som er i tråd med de behov som en ung gravid kan erfare, så kan det å ta for mye ansvar på vegne av tenåringene også være umyndiggjørende. Å ivareta en slik balanse kan fremstå som utfordrende:

To be an important person was to always be aware that one should not be too overprotective or allow ‘one who clings to her mother’s skirts’(...) Midwives have close relationships with childbearing women and in a strong mother-midwife relationship the midwives may be cast into a mothering role. To balance the situation described was considered difficult, and further research on this topic is needed to elucidate the components of this balance (s.st: 277).

Den nære relasjonen som utvikles mellom tenåringene og jordmor rommer altså en viktig balanse mellom flere hensyn, hvor det utvidete engasjementet som har likhet med en morsrolle både kan betraktes som altruistisk, og samtidig virke umyndiggjørende ved å undergrave tenåringenes muligheter til å vokse som følge av de krav til endring og utvikling som graviditeten fordrer. Jeg vil videre hvordan jordmødrenes utvidete engasjement i møte med unge gravide rommer en slik balanse mellom velgjørenhet og respekt for den individuelle autonomi i(Nortvedt, 2008:252).

Å bli mor innebærer en ny og varig forpliktelse og samtidig som jordmødrene beskriver et utvidet engasjement i oppfølgingen av denne gruppen gravide, så vektlegger de samtidig

betydningen av at tenåringsene blir ansvarliggjort. En slik nyanse blir blant annet beskrevet som at mens jordmor kan være behjelpelig med å gjøre avtale med NAV, så må den unge gravid selv ta ansvar for å møte opp og å holde avtalen. Jordmødrenes beskrivelser knyttet til hvordan de ivaretar en balanse mellom å handle til beste for tenåringsene og samtidig stille gitt krav rommer flere aspekt. At tenåringsene i større grad må legitimere seg og vise at de klarer å følge opp de forventningene som blir rette mot dem kan også fremtre som en forventning som ikke i tilsvarende grad rettes mot eldre gravide. En lignende beskrivelse fremtrer også i en svensk studie som viser hvordan det rettes oppmerksomhet mot unge gravide fra flere hold, og at jordmødrene i svangerskapsomsorgen derfor også kan motta informasjon som de ikke har bedt om:

The teenage mother had eyes on them from the school staff, from their own mother and from the mother of the baby's father. Many outsiders interfered with the life of the teenage mother (...) This would never happen to an adult woman (s.st: 2007:274).

En slik erfaring om at det rettes skjerpede blikk mot den unge gravide skiller seg altså fra det jordmødrene opplever overfor gravide som er eldre når de venter sitt første barn. Videre finner Torstensen Strand at unge gravide erfarer at det er helsepersonell som har definisjonsmakt til å bestemme hvilke krav som rettes mot dem og at disse forventningene endres over tid i henhold til det som oppfattes som allmenngyldig praksis på et gitt tidspunkt. Tenåringsmødrene beskriver dette som en erfaring av at helsepersonell på barselavdelingene definerer hvilke "ting" tenåringsene burde ha visst (2008:82). Tilsvarende de kan jordmødrenes beskrivelser sees som et uttrykk for hvordan de bidrar til å definere krav og forventninger i samhandlingen med gravide tenåringer. Som vi har sett er paternalisme og autonomi nært forbundet, hvor det å respektere vedkommende autonomi følger av dets vilje og evne til å sette seg egen mål og å reflektere over sine handlinger (Nortvedt, 2008:252). De krav som helsepersonell og jordmødre retter til gravide tenåringer om å fremvise og legitimere at de er i stand til å ivareta forpliktelser og ansvar som følger med morsrollen kan med bakgrunn i dette fremstå som paternalistiske dersom tenåringsene opplever at det undergraver deres autonomi. Av den grunn kan det synes som at samhandlingen med gravide tenåringer fordrer en særlig bevisstgjøring for å ivareta en balanse mellom hensyn til velgjørenhet og individuell autonomi. Det vil være den individuelle rollefortolkningen og samhandling med den gravide som er bestemmende for hvordan en slik balanse blir ivaretatt. Videre vil jeg med utgangspunkt i Giddens omtale om den refleksive modernitet drøfte hvordan svangerskapsomsorgen kan fremtre som et ekspertsystem med tanke på samhandlingen mellom jordmor og unge gravide.

Svangerskapsomsorgen som ekspertsystem, fra ressurs og risiko orientering?

Ved å forvalte en spesialisert kunnskap om graviditet og fødsel kan svangerskapsomsorgen fremtre som et ekspertsystem som kan bidra til å utleire sosiale praksiser, og jeg vil aktualisere hvordan en slik kunnskap også kan virke normerende og disiplinerende i møte med de gravide tenåringene og bidra til en forskyvning mellom ressurs og risiko orientering i jordmor sitt arbeid.

Som vi har sett har jordmorfaget sitt utspring i det som kan betraktes som et vernet rom, hvor alliansen med den gravide tradisjonelt har vært jordmor sin primære forpliktelse. I dag er jordmors arbeid imidlertid innlemmet som en del av det offentlige helsevesenet, noe som vi har sett har medvirket både til institusjonelle og faglige endringer i jordmorfaget. Som følge av dette moderniseringen av helsevesenet fremsto blant annet ”forebyggingslinjen” en målsetning om å fremme mor og barn sin helse gjennom bedre hygiene og ernæring (Blåka, 2002:131). Mens vi gjennom jordmødrenes beskrivelser har vi sett hvordan forståelsen av svangerskapsomsorgen som et forebyggende helsearbeid fremdeles gjør seg gjeldende hos jordmødrene, så har utviklingen av ny kunnskap bidratt til å både utvide og endre satsningsområdene i helsetjenesten. Dette ser vi blant annet ved at det rettes detaljerte råd fra jordmor til den gravide om kosthold, levevaner, fysisk aktivitet og tilknytningen til barnet. Moderskapet kan betraktes fra flere perspektiv og mens det biologiske moderskapet omhandler de fysiologiske aspektene, inkluderer det sosiale moderskapet som tidligere nevnt alt det andre omsorgsarbeidet mødre utfører for sine barn, som fysisk og psykologisk omsorg, og økonomisk forsørgelse (Eisenstein sitert i Ellingsæter 2005:374). I den videre omtalen av svangerskapsomsorgen vil jeg diskutere de endringene som kan fremtre med tanke på moderskapet som sosial institusjon, og vil ikke vektlegge den delen av svangerskapsomsorgen som er rettet mot den gravides fysiske helse. Et slikt skille kan etter min oppfatning være viktig å presisere fordi min intensjon er ikke å undergrave det forebyggende potensialet med tanke på gravide kvinner sin helse men å diskutere hvorvidt profesjonaliseringer av kunnskap relatert til et ekspertsystem kan medføre en utviding av de områdene ved den gravides liv som blir overvåket. Å forstå svangerskapsomsorgen som et slikt abstrakt system kan dermed bidra til synliggjøre hvordan jordmor sin rolle også blir formet i henhold til et systemnivå, ved at abstrakt kunnskap definerer og setter standard for hvilke forventninger som rettes mot gravide. Fra en primær allianse med den gravide vil derfor jordmor sin orientering kunne bli utvidet til å inkludere flere hensyn og perspektiv.

Å forebygge innebærer som kjent å være i forkant, og samtidig som dette kan være en helsefremmende tilnærming så kan det også føre til en større grad av problemorientering blant profesjonsutøverne fordi potensielle ulemper vil kunne komme i fokus til fordel for ressurser. I følge Giddens er et kjennetegn ved skillet mellom den førmoderne og den moderne verden at risiko innenfor mange ulike former for aktiviteter er alminnelig akseptert av folk flest som risiko (1997:97). At det kan fremtre en endring i retning av en større orientering om risiko og problem kan slik synes som en naturlig følge av utviklingen av ny og differensiert kunnskap. De ulike fagtradisjonene knyttet til jordmorfaget vil som vi har sett vektlegge ulike aspekt ved graviditeten og fødsel, og mens naturvitenskapen er avgrenset til en medisinsk forståelse vil fenomenologien kunne omfatte også sosialt forankrede sider ved graviditeten. Slik vil vektleggingen av det sosiale moderskapet som en del av svangerskapsomsorgen kunne inkludere langt flere områder, hvor det omfattende kartleggingen som jordmødrene beskriver som en del av oppfølgingen av unge gravide illustrerer at både sosialt nettverk, bolig, utdanning og arbeid er tema som blir utforsket i løpet av svangerskapet. Den balansen jordmødrene beskriver å ivareta mellom å være ambassadør for den gravide for å få frem de ressursene hun har, og samtidig å melde fra dersom det er grunn til bekymring kan derfor synes å romme flere hensyn hvor jordmødrene i praksis foretar valg mellom å vektlegge enten ”ressurs” eller ”risiko”. Videre vil jeg diskutere hvordan tverrfaglighet både kan medvirke til å utvide og avgrense jordmor sin rolle.

Jordmødrene beskriver som vi har sett hvordan tverrfaglig samarbeid i større grad inngår som en del av arbeidet deres i svangerskapsomsorgen. Denne inntreden av andre profesjonsgrupper i fagfeltet kan ha videre betydning for hvordan jordmødrene forstår sitt arbeid, både ved å avgrense jordmødrenes ansvarsområde ved å åpne for muligheten for å henvise videre, men også fordi den spesialkompetansen som de ulike faggruppene forvalter samtidig vil medvirke til å forme de perspektiv som legges til grunn i møte med de gravide. Som tidligere nevnt kan en skillelinjen som følge av ulike fagtradisjoner fremtre mellom jordmødre og allmennleger (punkt 5.2). Videre samarbeider jordmødrene i svangerskapsomsorgen også med en rekke andre faggrupper hvor jordmorfaget til forskjell fra blant annet helsesøster og barnevern er spesielt tilegnet tiden *før* fødsel. Mens jordmødrene gjennomgående beskriver at de erfarer et godt samarbeid og sammenfallende perspektiv med andre faggrupper knyttet til arbeidet med gravide tenåringer, fremgår det likevel at andre profesjoner har en klarere faglig forankring om å vektlegge det som er til *barnets beste*. Som

vi har sett har økt kunnskap og kompetanse om barnets utvikling og psykologiske behov også har hatt betydning for jordmødrene med tanke på vektleggingen av emosjonell tilknytning under svangerskapet. Likevel er dette et felt som har kommet mer frem gjennom de senere årene, og som følge av dette vil jordmødrene kunne erfare en spenning mellom det som kan betegnes sin *hensyn til den gravide* og *hensyn til barnet*. Mens det i praksis er slik at målsetningen er å ivareta hensyn til både mor og barn, vil jeg likevel diskutere hvorvidt en økt betoning av hensyn til barnet inngår som et orienteringspunkt som i større grad vektlegges i jordmorfaget i dag. I tilknytning til tenåringeres beskrivelser om et ambivalent forhold til endringene av kroppen kan en slik forskyvning komme til uttrykk gjennom betoningen av å være et *hus for barnet* som jordmødre fremmer i tillegg til det å være sensitiv til tenåringeres beskrivelser. At barnet i større grad settes i fokus som "rettighetshaver" i dagens samfunn kan i følge Ericsson derfor medvirke til å endre kvinners autonomi og rettigheter. Noe som blir beskrevet som at kvinnen går fra å være et vedheng til mannen skyves retning av å bli et vedheng til barnet (2001:254). Selv om dette kan synes å trekke argumentasjonen til et yterpunkt, så kan kunnskap om barnets behov sammen med inntreden av flere fagprofesjoner i feltet synes å medvirke til å skape en endring også i de perspektiv og hensyn jordmødrene vektlegger for å ivareta den gravide gjennom graviditeten og overgangen til morsrollen.

Kategoriene svangerskapskontroll og svangerskapsomsorg, ekspert og veileder bidrar slik jeg ser det til vise hvordan en endring fra entydighet til flertydighet kan fremtre med tanke på hvilke identifikasjonspunkt jordmor erfarer i tilknytning til sin rolleforståelse. Gjennom det foregående har jeg diskutert hvordan kunnskap om svangerskap og fødsel som tidligere var forankret i det lokale og stedavgrensede, som følge av profesjonalisering i dag kan fremstå som et abstrakt system hvor den spesialisert og standardisert kunnskap som jordmødrene forvalter også kan utvide hvilke områder at den gravides liv som det rettes oppmerksomhet mot. Som følge av dette kan oppstå en spenning mellom å vektlegge ressurser eller risiko hos den gravide, noe jeg har kalt en forskyvning mellom ambassadør og kontrollør. I tillegg har jeg også aktualisert hvordan andre profesjonsgruppers inntreden kan medvirke til hvordan jordmor forstår og orientere sitt arbeid mellom ulike hensyn. Videre vil jeg diskutere jordmødrenes beskrivelser om unge gravide som uttrykk for en individ- eller systemorientert tilnærming til avvik og normalitet.

5.4 Gravide tenåringer en marginal gruppe – forståelsen av avvik eller normalitet

Fordi gravide tenåringer utgjør en marginal gruppe kan det være relevant å trekke inn betraktninger om avvik og normalitet som en del av jordmødrene sine beskrivelser. Å skille mellom en system og individorientert tilnærming til unge gravide gir tilgang til ulike forståelser av avvik og normalitet, og ved at jordmødrene etablerer en forbindelse til en overordnet sosial orden blir tilknytningen til utdanningssystemet et viktig hensyn i beskrivelsene av ungt moderskap.

Unge gravide som off time

Ved å vise hvordan det midttunge samfunnet kan synes å fremtre som dominerende i det norske samfunnet fremmer Kvalsund at verdien som samfunnsmedlem kan bli fastsatt ut ifra aktørens bidrag i midtdelen av livet. Etter en lang kvalifisering gjennom utdanningssystemet har man da har full status som person og samfunnsborger og kan derfor delta i arbeidsmarked og voksen liv. Barn og ungdom har derimot bare verdi som ”potensielle” med tanke på fremtidig deltakelse i arbeidslivet, mens eldre vurderes ut fra deres bidrag i midtfasen i livet som ”forhenværende”(2008:159). I tråd med dette kan utdanningssystemet derfor også virke marginaliserende ved at individuelle liv vurderes og kategoriseres i henhold til dette. Videre har vi ved hjelp av begrepet om overganger sett hvordan oppfatningen av disse avhenger av hvorvidt disse skjer ”on” eller ”off time”(Neugarten sitert i Hagestad, 1996: 205). Skillet mellom fast eller ”fast” eller ”slow lane”to adulthood” viser også hvordan tenåringen bryter med middelklassen gradvise progresjon til voksenlivet, når de får barn og etablerer seg raskt (Graham og McDermott,2005b:25). Slik ser vi hvordan det enkelte individ ”bane” eller ”løp” settes i forbindelse med andre og blir evaluert ut ifra flertallets systematiske progresjon. At høyere utdanning, karriere og deretter etablering av familier har blitt normativt i den vestlige verden kan derfor medføre marginalisering og stigmatisering for tenåringer som velger annerledes, fordi individuelle handlinger evalueres ut ifra flertallet.

Å stå i fare for å bli forutinntatt

Utsagnet om å stå i fare for å bli forutinntatt kan vise hvordan stereotypifisering er nærliggende i møte med gravide tenåringer, og gjør det nødvendig å avklare egen holdninger og verdier knyttet til ungt moderskap. Jordmødrene viser gjennomgående en sterk bevissthet om å skille mellom kategori og individ i sine beskrivelser, og å møte den enkelte tenåring med respekt fremtrer derfor som en viktig del av profesjonsgruppens verdigrunnlag. Dette kommer

til uttrykk ved at jordmødrene understreker at det er like store variasjoner innad i denne gruppen gravide som det er blant eldre gravide. En følge av forskningsdesignet for oppgaven kan som tidligere nevnt forskjeller mellom unge og eldre gravide forsterkes og jeg vil derfor være forsiktig med å trekke bastante konklusjoner. Likevel kan det gjennom de negativt ladede begrepene smitte, opphopning og inflasjon (punkt 4.2.4), synes å fremgå at å bli gravid som tenåring kan betraktes som uheldig, og jeg vil i fortsettelsen diskutere de nyansene som jordmødrene beskriver om dette.

Moderskapet som alternativ identifikasjon, tilgang til andre gravide i eget nettverk og betydningen av økonomiske støtteordninger er i følge jordmødrene noen faktorene som medvirker til at tenåringer blir gravide. Mens jordmødrenes primært er opptatt av å støtte tenåringene når graviditeten er et faktum, går det likevel frem at jordmødrene betrakter det å bli gravid som tenåring som et underordnet valg i forhold til å fortsette utdanning og kvalifisering. Samtidig vektlegges rollen som mor også som en annen mulighet, i den forstand at det er en likeverdig mulighet for mestring for de tenåringene som ikke har erfart dette innenfor rammene av skolesystemet. Av dette ser vi hvordan jordmødrenes beskrivelser rommer flere nyanser med tanke på hvordan de forstår det å bli gravid som tenåring. Mens individualisering som vi har sett innebærer en større grad av fristilling av den enkelte aktør, så kan det derfor likevel fremtre som at det å bli gravid som tenåring blir betraktet problematisk. Ved hjelp av de demografiske endringene og begrepet ”den sosio-seksuelle revolusjonen” har vi sett hvordan en rekke faktorer har bidratt til en endret forståelse av ungt moderskap (punkt 1.2). I fortsettelsen vil jeg imidlertid diskutere hvordan begrepet sårbare og utsatte grupper, også kan sees som uttrykk for en endring fra en moralsk til en psykososial innramming av ungt moderskap som sosialt fenomen.

Mens ungt moderskap ikke lenger omtales ut ifra moralske vurderinger som graviditet i eller utenfor ekteskapet, viser MacVarish hvordan det han betegner som ”risiko diskurser” har hatt en sentral funksjon for å fremstille ungt moderskap som et sosialt problem: ”*rather than making wrong choices, teenagers deemed at risk of teenage pregnancy have been constructed as being vulnerable to the impacts of environmental (...) factors* (2010:316). At noen tenåringer er utsatt for lave forventninger, lav selvtillit og påvirkning fra venner blir derfor trukket frem som årsak til graviditet som tenåring (s.st:316). Jordmødrenes beskrivelser om at noen tenåringer velger å bli gravide etter påvirkning fra venninner, eller som følge av en uforsvarlig håndtering av egen seksualitet kan i likhet med dette gjøre at tenåringer sine valg

om å bli gravide fremstilles annerledes enn kvinner som er eldre når de blir gravide. En slik fremstilling av tenåringenes handlingsmotiv i forbindelse med forvaltningen av sin egen seksualitet, kan betraktes som en endring fra moralisme til å vise til flere forhold som innebærer ”fare” for tidlig forplantning. Det kan derfor fremstå som at: *”the sin that modern teen mothers commit is not the sin of desire, but the sin of not planning and rationally choosing their future”* (SmithBattle sitert i Macvarish, 2010:317). Kvalitative studier kan i denne sammenheng synes å bidra med nyanserende kunnskap om hvordan tenåringene beskrive sine erfaringer om å bli mødre. Mens det går frem at det er utfordrende å bli mor som tenåringer, så beskriver tenåringene hvordan det å bli mor har vært en viktig livshendelse som har vært en avgjørende endring, og at morsrollen representerer en viktig verdi i seg selv (Middleton, 2011, Reneflot, 2009, Torstensen Strand, 2008, Hertfelt Wahn, Nissen, Ahlberg, 2005, McDermott & Graham, 2005a, McDermott & Graham 2005b). Fordi unge mødre må forhandle om rundt en identitet som fortsatt er stigmatisert kan det derfor synes viktig å avklare hvilke holdninger som ligger til grunn for forståelsen av å bli gravid som tenåring. Hvis det å få barn er et personlig valg innebærer dette også aksept for at noen velger å bli gravide som tenåringer (Hertfelt Wahn, Nissen & Ahlberg, 2005:601). Men fordi et slikt valg er blitt mindre vanlig kan det synes å utfordre normer knyttet til seksuell helse og reproduksjon også i dag.

System eller individorientert tilnærming

Mens et individorientert perspektiv innebærer å ha oppmerksomheten rettet mot den enkelte gravide tenåring og hvilke ressurser vedkommende har til å håndtere sin situasjon, så vil et sosialt perspektiv i større grad relatere den enkelte tenåring sin situasjon inn i en kontekst med samfunnsmessige og strukturelle forhold, og er opptatt av å forsøke å påvirke de vilkår som kan gi grunnlag for mestring i felleskap med andre (Kvalsund, 2008:145; Askheim, 2003: 104). Mens kartleggingen av det sosiale nettverket som jordmødrene gjør av gravide tenåringer kan sees som uttrykk for en kollektiv orientering, med tanke på betydning av den sosiale støtten som tenåringene kan mobilisere i eget nettverk. Kan forberedelsen som skjer gjennom svangerskapsomsorgen synes å omhandle en individuelt orientert tilnærming med tanke på å skape realistiske forventninger om hverdagen som følger med det å bli mor. Jordmødrene viser derfor hvordan de ivaretar både en individ og en systemorientert tilnærming til unge gravide. Med tanke på myndiggjøring kan dette synes å være en forutsetning for at myndiggjøring skal overskride en individuell bevisstgjøringsprosess. Fordi å fremme myndiggjøring av unge gravide kan fremstå som betinget av at den enkeltes

livssituasjon må settes inn i en kontekst med samfunnsmessige og strukturelle forhold (Askheim, 2003:104).

Gjennom jordmødrenes beskrivelser ser vi hvordan jordmødre sin forhåndsteori om avvik og normalitet også kan gjøre seg gjeldende i møte med unge gravide, noe som derfor fordrer en bevisstgjøring med tanke på å skille mellom gruppe og individ for å unngå å møte unge gravide på en stigmatiserende måte. Handlingsteori forstår vi som en subjektiv forklaringsfaktor hvor hvilket praksismønster profesjonsutøvere følger, hvor målrasjonell og verdirasjonelle handlinger sammen bidrar til å forme ”brillene vi ser med” (Kvalsund, 2008:142). Livserfaring, teoretisk kunnskap og verdibasert kunnskap medvirker sammen til å bestemme hvordan vi skal handle i ulike situasjoner. Handlingsteorien til den enkelte kan ha ulike tyngdepunkt, hvor mye erfaring uten teori vil dette kunne gjøre at man er lite bevisst om egne handlinger. I motsetning til dette kan overvekt at teori uten erfaring gi en abstrakt og liten meningsfull handlingsteori. Bevissthet om innholdet i handlingsteori kan forbedre grunnlaget for handlingene våre og gjøre dem mer profesjonelle (s.st:144). I møte med marginale grupper vil dette videre kunne medvirke til å bestemme hvilke perspektiv om avvik og normalitet som legges til grunn.

I dette kapittelet har jeg diskutert hvordan begrepene svangerskapskontroll og svangerskapsomsorg, ekspert og veileder, og avvik og normalitet kan skape en forskyvning fra entydighet til flertydighet for jordmor sin rollefortolkning i møte med gravide tenåringer. Som følge av dette vil flere kontekster kunne gjøre seg gjeldende for jordmødrene arbeid med denne gruppen gravide. Fordi institusjonelle endringer i samfunnet medvirker til å bestemme normal progresjon gjennom livsløpet kan forståelsen av ungt moderskap synes å bli formet som følge av et samspill mellom natur og kultur. Tilknytningen til utdanningssystemet og videre kvalifisering fremstår gjennom jordmødrenes beskrivelser som en viktig årsak til at det blir betraktet som uheldig å bli gravid som tenåring. Videre er det knyttet en viktig nyansering til hvorvidt jordmødrene tilnærmer seg unge gravide ut ifra hvordan tenåringene selv har forutsetninger for å mestre overgangen til morsrollen, eller en kollektivt orientert tilnærming med tanke på nære relasjoner og familie.

Kapittel 6 Jordmorblikk på gravide tenåringer

Gjennom fortolkning av ti jordmødrene sine beskrivelser, har jordmors blikk på ungt moderskap blitt presentert i form av deres rollefortolkning i møte med unge gravide i svangerskapsomsorgen i syv forskjellige kommuner. Jeg har ved hjelp av teoretiske begrep og perspektiv fra hovedsakelig diskursteoretiske rolleteori, grunnlagstenkingen i jordmorfaget og samtidsdiagnostisk sosiologi tolket disse som uttrykk for en rolleforskyvning og kontekstendring i tilknytning til jordmødrenes arbeid. Oppgaven kan sees som et uttrykk for både et innenfra (the emic) og et utenfra perspektiv(the etic), ved at jordmor sin samhandling med unge gravide som en marginal gruppe først blir beskrevet ut fra det erfaringsnære, for deretter å bli utfylt med det komplementære bidraget i form av erfaringsfjerne teoretiske begrep og perspektiv(Headland, Pike, & Harris, 1989).

Ved å diskutere hvordan et samspill mellom konstituerende og strategiske normer bidrar til å forme jordmor sin rolleforståelse, har jeg løftet frem at en frakobling fra en tradisjonsforankret rollefortolkning kan åpne for en mer flertydig og individuelt forankret fortolkning av jordmor sitt arbeid i svangerskapsomsorgen. Som følge av dette kan jordmorrollen skrive seg inn i flere og motstridende kontekster som åpner for flere sett av normer som også kan stå i motsetning til hverandre. Slik fremstår det at jordmor sin primære forpliktelse til den gravide er utvidet til å romme flere kilder til rolleutøvelsen som er strukturelt formidlet. Å fremstille forståelsen av ungt moderskap som et resultat av både natur og kultur gjør det mulig å se hvordan betraktninger av avvik og normalitet formes i henhold til endringer i samfunnet, hvor institusjonelle endringer derfor kan medvirke til å marginalisere og stigmatisere unge gravide. Av den grunn kan det å bli gravid som tenåring utfordre og skape en alternativ forståelse av hva som er normalt ved å etablere en annen sammenheng i sitt livsløp enn det som tilfellet for flertallet.

Etter at oppgavearbeidet er avsluttet sitter jeg fortsatt igjen med flere spørsmål. For å få ytterligere og nyanserende kunnskap kunne et oppfølgingsprosjekt være å henvende seg til flere jordmødre og samarbeidende profesjonsgrupper for å få mer kunnskap om forståelsen av ungt moderskap i det profesjonelle helsearbeidet. Tenåringer som blir gravide er i denne oppgaven fremstilt indirekte via jordmødrenes utsagn. Videre ville det derfor være naturlig ”å vende speilet” ved å henvende seg til tenåringene selv for å få frem deres erfaringer knyttet til å bli mor som tenåring.

Referanseliste

- Aadnanes, P.(2008). Den uavhengige avhengige. I Tor-Johan Ekeland og Kåre Heggen (Red). *Meistring og myndiggjering Reform eller retorikk ?* (s.223-244). Oslo: Gyldendal Akademisk
- Aakvaag, G. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Aase, T., & Fossåskaret, E. (2007). *Skapte virkeligheter. Kvalitativt orientert metode*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Askheim, O.P(2003). *Fra normalisering til empowerment*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Bailey, N., Brown,G., DiMarco, H., Letherby, G. & Wilson, C. (2004). Teenage pregnancy: medical encounters. *British Journal of Midwifery* 12(11):680-685.
- Bhaskar, R. & Danermark, B. (2006) Metatheory, interdisciplinarity and disability research: a critical realist perspective. I *Scandinavian Journal of Disability Research* 8 (4): 278-297.
- Black, S., Devereux, P., Salvanes, K. (2008). Staying in the classroom and out of the maternity ward?. *The Economic Journal* 118:1025-1054.
- Blåka, G. (2002). *Grunnlagstenkning i et kvinnefag*. Bergen: Fagbokforlaget .
- Blåka Sandvik, G.(1997). *Moderskap og fødselsarbeid*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Breheny, M., & Stephens, C. (2006). Irreconcilable differences: Health professionals' constructions of adolescence and motherhood. *Social Science & Medicine*, 64:112-124.
doi:10.1016/j.socscimed.2006.08.026
- Bunting, L.,&McAuley, C.(2004). Research review: Teenage pregnancy and motherhood: the contribution of support. *Child and Family Social Work*, 9: 207-215.
- Clausen, J. (1998). Life Reviews and Life Stories. I Giele & Elder (Red.), *Methods of life course research. Qualitative and quantitative approaches* (s.183-213). SAGE publications, Inc.
- Danielsson, M, Rogala, C, Sundström, K. (2003). Få tonårsgraviditeter i Sverige. Jämförelse mellan fem vestländer. *Läkartidningen* 23(100):2063-2066.
- De nasjonale forskningsetiske komiteer. (2000). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Lokalisert på <http://www.etikkom.no/retningslinjer/NESHretningslinjer/06>
- Den norske jordmorforening. *Definisjon av jordmor*. Lokalisert 11.oktober, 2012 på <http://www.jordmorforeningen.no/jm/Hjem/Fag-og-forskning/Definisjon-av-jordmor2>
- Denscombe, M.(2010). *Ground rules for social research. Guidelines for good practice*.Open University Press
- Duncan, S. (2007). What's the problem with teenage parents? And what's the problem with policy? *Critical Social Policy*, 27:3, 307-334. doi:10.1177/0261018307078845

- Ebberhard-Gran, M., Nordhagen, R., Heiberg, E., Bergsjø, P., & Eskild, A. (2003). Barselomsorg i et tverrkulturelt og historisk perspektiv. *Tidsskrift for Den norske legeforening*, 123(24), 3553-3556. Lokalisert på <http://www.tidsskriftet.no>
- Ellingsæter, A. (2005). De "nye" mødrene og remoralisering av moderskapet. *Nytt Norsk Tidsskrift*, (4). Lokalisert på <http://www.idunn.no>
- Ericsson, K. (2001). "Forhandlingsfamiliens" paradokser. Fokus, *Tidsskrift for familiebehandling*, 29(4), 243-257
- Fangen, K. (2010). *Deltakende observasjon*. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Folkehelseinstituttet. (2011). *Rapport om svangerskapsavbrudd for 2011* Oslo: Nasjonalt Folkehelseinstitutt.
- Folkehelseinstituttet. (2012) Figur 2: *Svangerskapsavbrudd i ulike aldersgrupper fra 1979-2011*. Lokalisert 2. november 2012 på :
http://www.fhi.no/eway/default.aspx?pid=233&trg=MainLeft_6039&MainArea_5661=6039:0:15,4579:1:0:0:::0:0&MainLeft_6039=6041:70825:15,4579:1:6043:1:::0:0
- Furstenberg, F. (2003). Teenage Childbearing as a Public Issue and Private Concern. *Annual Review of Sociology*. 29, 23-29. doi: 10.1146/annurev.soc.29.010202.100205
- Giddens, A., (1997). *Modernitetens konsekvenser*. Oslo: Pax Forlag
- Giddens, A., (1994). *Intimitetens forandring*. Oversatt fra engelsk etter "The Transformation of Intimacy". Polity Press, Cambridge 1992. København: Hans Reitzels Forlag
- Giddens, A., (1984). *The constitution of society*. Polity press, Cambridge
- Goffman, E., (1992). *Vårt rollespill til daglig*. Oslo: Pax Forlag.
- Grimen, H. (2008). Profesjon og kunnskap i Molander og Terum (Red.), *Profesjonsstudier* (s.71-85). Oslo: Universitetsforlaget.
- Grimen, H. og Molander, A. (2008) Profesjon og skjønn i Molander og Terum (Red.), *Profesjonsstudier* (s.179-195). Oslo: Universitetsforlaget.
- Hagestad, G. (1996). On-time, off-time, out of time? Reflections on continuity and discontinuity from an illness process. I Bengtson (Red.), *Adulthood and Aging* (s.204-227). New York: Springer
- Headland, T.N., Pike, K.L., Harris, M. (1989): *Emics and Etics. The Insider/Outsider debate*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Heggen, K., (2008) Rammer for meistring. I I Ekeland & Heggen (Red.), *Meistring og myndiggjering* (s.64-82). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Helsedirektoratet. (2010). *Utviklingsstrategi for jordmortjenesten. Tjenestekvalitet og kapasitet*. Oslo: Helsedirektoratet.

Helsedirektoratet. (2009). *Forebygging av uønsket svangerskap og abort 2010-2015 – strategier for bedre seksuell helse*. Oslo: Helsedirektoratet.

Helse og Omsorgsdepartementet. (2008). *En gledelig begivenhet*. (St.meld. nr. 12, 2008-2009). Lokalisert på <http://www.regjeringen.no/nb/dep/hod/dok/regpubl/stmeld/2008-2009/stmeld-nr-12-2008-2009-.html?id=545600>

Helse og Omsorgsdepartementet. (2008). *Samhandlingsreformen*. (St.meld. nr. 47, 2008-2009). Lokalisert på <http://www.regjeringen.no/nb/dep/hod/dok/regpubl/stmeld/2008-2009/stmeld-nr-47-2008-2009-.html?id=567201>

Helse- og Omsorgsdepartementet. (2006). *Forebygging av uønsket svangerskap og abort blant tenåringer*. (Rundskriv 1-1/2006). Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet.

Helsetilsynet. (2011). *Korleis tek fødeinstitusjonene og kommunen vare på behova til barselkvinna og det nyfødde barnet i barseltida?*. Rapport fra Helsetilsynet 3/2011. Oslo: Statens Helsetilsyn.

Helse- og omsorgstjenestelov. Lov om kommunale helse og omsorgstjenester m.v. 01. januar 2012 nr. Lokalisert på lovdata.no

Helsepersonelloven, Lov om helsepersonell m.v. 02. juli 1999. Lokalisert på www.lovdata.no

Helsetilsynet. (2011). *Korleis tek fødeinstitusjonene og kommunen vare på behova til barselkvinna og det nyfødde barnet i barseltida?*. Rapport fra Helsetilsynet 3/2011. Oslo: Statens Helsetilsyn.

Hertfelt Wahn, E. (2007). Teenage childbearing in Sweden. Support from social network and midwife. Karolinska Institutet, Stockholm, Sverige. Lokalisert 29.09.12 på <http://diss.kib.ki.se/2007/978-91-7357-289-7/thesis.pdf>¹

Hertfelt Wahn, E., Nissen, E. (2008). Sociodemographic background, lifestyle and psychosocial conditions of swedish teenage mothers and their perception of health and social support during pregnancy and childbirth. *Scandinavian Journal of Public Health* 36:415-423. doi:10.1177/1403494807085315

Hertfelt Wahn, E., Nissen, E., Ahlberg, B. (2005). Becoming and Being a Teenage Mother: How teenage Girls in South Western Sweden View Their Situation. *Health Care for Women International*, 26:591-603. doi: 10.1080/07399330591004917

Hertfelt Wahn, E., von Post, I., & Nissen, E. (2006). A description of Swedish midwives' reflections on their experience of caring for teenage girls during pregnancy and childbirth. *Midwifery*, 23:269-278. doi: 10.1016/j.midw.2006.02.004

Johansen, L. (2007). *Ja takk begge deler...!? Livsprosjekt og holdninger til å få barn: studie av en gruppe unge kvinner i Reykjavik*. Universitetet i Oslo.

Kalleberg, R. (1996). Forskningsopplegget og samfunnsforskningens dobbeltdialog. I: Holter, Harriet og Kalleberg, Ragnvald: *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. Oslo: Universitetsforlaget.

¹ Doktorgradsavhandling : Artiklene publisert av samme forfatter i 2008, 2005 og 2006 inngår som en del av doktorgradsavhandling. I teksten oppgis det referanse til den enkelte artikkel

- Kleven, L., & Hauge, O. (2004). Norske tenåringsmødrer –få ,men fattige. *Samfunnsspeilet* (3). Lokalisert på <http://www.ssb.no/samfunnsspeilet/utg/200403/02/index.html>
- Kommunehelsetjenesteloven, LOV-1982-11-19-66 . Opphevet 01.01.2012. Lokalisert 01.10.12 på lovdata.no.
- Kvale, S, & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendel Norsk Forlag.
- Kvalsund, R., (2008). Brillene vi ser med – utfordringer i profesjonelt arbeid med funksjonshindra barn og ungdom. I Ekeland & Heggen (Red.), *Meistring og myndiggjering* (s.141-162). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Lappegård, T., (2007). Sosiologiske forklaringer på fruktbarhetsendring i Norge i nyere tid. *Sosiologisk tidsskrift*, (1). Lokalisert på <http://www.idunn.no>
- Lappegård, T.,(2000). Sex, men ikke barn. *Samfunnsspeilet* (6). Lokalisert på <http://www.ssb.no/samfunnsspeilet/utg/200006/1.shtml>
- Macvarish, J. (2010). The effect of "risk-thinking" on the contemporary construction of teenage motherhood. *Health,Risk &Society*, 12,(4):313-322. DOI: 10.1080/13698571003789724
- Malterud, K., (2003). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Martinussen, W.,(1991). *Sosiologisk analyse en innføring*. Oslo:Universitetsforlaget
- McDermott, E., & Graham, H. (2005a) Resilient Young Mothering: Social Inequalities, Late Modernity and the "problem" of "teenage" motherhood. *Journal of Youth Studies*, 8:1, 59-79. <http://ds.doi.org/10.1080/1376260500063702>
- McDermott, E, & Graham, H.(2005b) Qualitative Reasearch and the evidence base of policy: insights from studies of teenage mothers in the UK. *Journal Social Policy*, 35:1, 21-37. doi:10.1017/s0047279405009360
- Mead, G.H.(1998). Samfunn som problem – hvordan vi blir selv. I Vaage, Sveinung (Red.), *Å ta den andres perspektiv. Grunnlag for sosialisering og identitet* (s.39-62). Oslo: Abstrakt Forlag.
- Mead, G.H.(1998).Det sosiale selvet. I Vaage, Sveinung (Red.), *Å ta den andres perspektiv. Grunnlag for sosialisering og identitet* (s.203-218). Oslo: Abstrakt Forlag
- Medisinsk Fødselsregister. (2012). *Kvalitetsindikatorer Medisinsk fødselsregister: Fødsler etter mors alder og bosted*. Lokalisert 02.november 2012 på <http://mfr-nesstar.uib.no/>
- Middleton, S.(2011). I wouldn't change having the children – not at all. Young women's narratives of maternal timing: what the UK's teenage pregnancy strategy hasn't heard. *Sexuality research and social policy*, 8,227-238. doi: 10.1007/s13178-011-0058-x
- Myklebust, J.O. Lange linjer. Livsløpsperspektivet på helse og velferd. I Ekeland & Heggen (Red.), *Meistring og myndiggjering* (s.202-219). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Myklestad, I., (2003). *Forebygging av uønskede tenåringssvangerskap. Implementering og evaluering av en skoleintervensjon i Oslo*. Oslo: Nasjonalt folkehelseinstitutt

Nortvedt, P.,(2008) Profesjon og paternalisme i Molander og Terum (Red.), *Profesjonsstudier* (s.251-260). Oslo: Universitetsforlaget.

Otterblad Olausson, P. (2000). *Teenage childbearing. Pregnancy outcomes and long-term consequences for the mothers*. Karolinska Institutet, Stockholm, Sverige.²

Otterblad Olausson, P., Haglund, B., Ringbäck, G. & Cnattingius, S. (2001). Teenage Childbearing and Long-Term Socioeconomic Consequences: A Case Study in Sweden. *Family Planning Perspectives*, 33(2):70-74.

Poulsen, B. (2005). Roller og rollekonflikter –fra entydighet til flertydighet. I Esmark, Laustsen & Andersen (Red.), *Socialkonstruktivistiske analysestrategier* (s.161-185). Roskilde Universitetsforlag.

Popper, K.,(1965). A survey of some fundamental problems. I *The Logic of scientific discovery* (s.27-47). Harper and Row, New York

Pedersen, P., (2007). Nødprensjon eller abort? En longitudinell studie av unge kvinner. *Tidsskrift for Den norske legeförening*. 127 (24), 3206-3208. Lokalisert på <http://www.tidsskriftet.no>

Raaticanene, K.,Heiskanen, N.,Verkasalo, P.,Heinonen, S., (2005). Good outcome of teenage pregnancies in high-quality maternity care. *European Journal of Public Health*. 16(2):157-161. doi:10.1093/eurpub/ckil158

Renefolt, A.(2009).Childhood family structure and reproductive behaviour in early adulthood in Norway. *European Sociological Review*, 27:1,56-69. DOI:10.1093/esr/jcp055

Seamark, C., & Lings, P. (2004). Positive experiences of teenage motherhood: a qualitative study. *British Journal of General Practice*, 54: 813-818

Singh,S.,& Darroch, J.(2000). Adolescent pregnancy and childbearing: levels and trends in developed countries. *Family Planning Perspectives*, 32(1):14-23.

Smart, C.(1996). Deconstructing motherhood. I Elizabeth Bortolaia Silva (Red.). *Good Enough Mothering? Feminist perspectives on lone mothering* (s. 37-57). London: Routledge

Skjervheim, H. (1992). Det Instrumentalistiske mistaket. I Skjervheim, H. *Politikk og dømmekraft* (s.172-178). Oslo: Universitetsforlaget.

Sosial- og helsedirektoratet. (2005). *Retningslinjer for svangerskapsomsorgen*. Oslo: Sosial- og helsedirektoratet.

Statistisk Sentralbyrå. (2012). *Figur 1: Levendefødte per 1000 kvinner. Kvinnens alder 1971-2011* Lokalisert 02.november 2012, på <http://www.ssb.no/emner/02/02/10/fodte/fig-2012-04-11-02.html>

Statistisk sentralbyrå (2012). Tabell: *Aldersavhengige fruktbarhetsrater og samlet fruktbarhetstall, kvinner 1961-2011*. Lokalisert 2. november 2012 på <http://www.ssb.no/emner/02/02/10/fodte/tab-2012-04-11-03.html>

² Doktorgradsavhandling hvor artikkel publisert av samme forfatter i 2001 inngår som en del av avhandlingen, henvisning i tekst ut i henhold til den enkelte kilde

Statistisk sentralbyrå (2011). Tabell: *Levendefødte per 1000 kvinner i forhold til kvinnens alder 1971-2010*. Lokalisert 07.november 2011, på <http://www.ssb.no/emner/02/02/10/fodte/fig-2011-04-07-03.gif>

Stiftelsen Amatheia. (2011). Årsrapport 2011 Lokalisert 13.07.12 på <http://www.amatheia.no/>

Torstensen Strand, K. (2008). *Tenåringsmødres moderskapsutforming*. Oslo: K.T. Strand.

United Nations Childrens Fund. (2001). *A league table of teenage birhts in rich nations'*. Innocenti Report Card No. 3. UNICEF Innocenti Research centre, Florence.

Vik, L.J. (2008). Makt og myndiggjering – utfordringer for helse- og sosialarbeidarar. I Tor-Johan Ekeland og Kåre Heggen (Red). *Meistring og myndiggjering Reform eller retorikk ?* (s.83-100). Oslo: Gyldendal Akademisk

Wenger, E.,(1998). *Communities of practice. Learning, Meaning and Identity*. Cambridge university press.

Wilson, H.,& Huntington, A. (2006). Deviant (M)others: The construction of Teenage Motherhood in Contemporary Discourse. *Journal of Social Policy* (35) 1: 59-76. DOI: 10.1017/S00047279405009335

Oversikt innhentede forskningsartikler

Vedlegg 1

Forf.(publ.år)/Land/Tittel	Forskningsspørsmål.	Design og metode /utvalg/	Konklusjon:
<i>Black, S, Devereux, P., Salvanes, K. (2008)/ USA og Norge/ Staying in the classroom and out of the maternity ward?</i>	Forholdet mellom økt varighet av obligatorisk grunnutdanning og kvinners graviditet og fødsel	Norge: kvantitativ analyse basert på registrerte opplysninger (SSB) og folketellinger	Økt obligatorisk grunnutdanning reduserer forekomst av tenåringsfødsler både i USA og Norge. Myndighetenes valg i forhold til utdanningsvarighet har derfor en sideeffekt i forhold til tenåringers fertilitetsavgjørelser
Bailey, N., Brown, G., DiMarco, H., Letherby, G., & Wilson, C (2004)/ UK/ <i>Teenage pregnancy: medical encounters</i>	Helse og velbefinnende I svangerskap, fødsel og barseltid for kvinner som blir gravide før de er 20 år	Fokusgruppe og individuelle intervju/38 unge mødre, 49 profesjonelle (jordmødre og helsearbeidere) samt 7 bestemødre. Nb vouchers	Unge mødre har spesifikke behov og er utsatt for risiko. Undersøkelsen viser at den største risiko for unge gravide kvinner eller mødre er manglende tilgang til adekvate tilbud. Med tilgang mener man ikke bare fysisk tilgang, men også på at møtet med helsevesenet ikke er tilfredsstillende når det blir brukt.
<i>Breheny, M & Stephens(2006) C./New Zealand/ Irresconcilable differences: Health professional's constructions of adolescence and motherhood</i>	Profesjoners erfaringer med helsehjelp til tenåringsmødre og deres oppfatning om hvilke behov denne gruppen har/	Sosialkonstruksjonisme. Semi-strukturert intervju/17 helsearbeidere (5 leger, 5 sykepleiere, 6 jordmødre og en helsearbeider	To diskurser ble avdekket: *utviklings diskursen *moderskapsdiskursen Profesjonsgruppene relaterte vurderingen av mødrene til å være tenåring, heller enn individuelt nederlag og plasserer dem dermed retorisk ut av moderskapsdiskursen.
<i>Bunting,L.&McAuley,C.(2004)/ UK &USA/ Teenage pregnancy and motherhood: the contribution of support</i>	Betydningen av støtte for tenåringsmødre	Litteraturgjennomgang av studier som omhandler tre ulike former for støtte: familie, partner og venner.	Støtte fra familien er viktig for tenåringsmødre og har positiv innvirkning på foreldre. Imidlertid er mor-datter relasjonen noen ganger vanskelig, og konflikter kan føre til at den positive effekten av støtte svekkes.
<i>Duncan, S.(2007)/UK/ What's the problem with teenage parents? And what's the problem with policy?</i>	Sammenheng mellom politisk satsning og tenåringsmoderskap.	Kritisk litteraturgjennomgang	Å bli tenåringsforelder kan oppleves meningsfullt i et livsverden perspektiv. Myndighetens politikk antar imidlertid det motsatte. Studier anbefaler at politikken i fortsettelsen rettes mot støtte til tenåringsforeldre. ⁱ
<i>Danielsson, M, Rogala, C., Sundström, K. (2003)/ Sverige/ Få tonårgarviditeter i Sverige. Jämförelse mellan fem västländer</i>	Kan ulikheter i tenåringsgraviditeter og fødselstall forklares med ulikheter i seksualvaner, prevensjonsanvendelse og aborter?	Kvantitativ Analyse av bakenforliggende samfunnsforhold i Usa, Frankrike, Svergie, UK og Canada.	Ulikhet i tenåringsgraviditeter reflekterer ungdoms motivasjon og evne til å forebygge uplanlagt graviditet. Sverige og Frankrike har mest positive holdninger til seksualitet, men klar forventning om at tenåringer kan gjøre ansvarlige valg for å utsette graviditet. Ulikhet i sosiale støtteordninger for sysselsetting og utdanning er en viktig påvirkning.
<i>Furstenberg, F. (2003)/USA/ Teenage childbearing as a public issue and private concern</i>	The view of teenage childbearing as a social problem has corresponded poorly with research on rates and consequences of teenage childbearing.	Essay which chronicles the authors contribution on the subject of teenage chilbearing	Teenage chilbearing provided a way of observing the destinies of the disadvantaged and brought forth surprising results that still have not been accepted by politicians, policymakers and the public at large.
HertfeltWahn, E., Nissen, E., Ahlberg, B. (2005)/Sverige/ <i>Becoming and being a teenage mother: how teenage girls i south western Sweden view their situation</i>	Perspectives, experiences and reasonings about becoming and being a teenage mother .	Innholdsanalyse (content analysis) av individuelle intervju/ 20 informanter i alder 15-19 år	Å bli og å være tenåringsmor ble beskrevet som en positiv overgang men også utfordrende både fysisk og psykisk på grunn av endringer i sosialt nettverk. En støttende kontekst er en av de viktigste faktorene for tenåringsmødres evne til å mestre utfordringer knyttet til foreldreskapet.
Hertfelt Wahn, E. & Nissen, E. (2008)/ Sverige: <i>Sociodemographic background, lifestyle and</i>	Beskrive og sammenligne tenåringsmødre som fødte i sykehus med andre mødre fht. Sosiodemografisk bakgrunn,	Deskriptiv komparativ studie/ Tenåringsmødre i barselavd. n=97 og 82 gav samtykke (84,5 %) ref. gruppe 25-29 år	Tenåringsmødre har oftere en vanskelig familiebakgrunn, opplevde mindre støtte, hadde lavere selvfølelse og mer depressive symptom enn eldre mødre.

psychosocial conditions of swedish teenage mothers(...)	oppfatning av helse og sosial støtte.		Dette kan ha negativ innvirkning på evne til å mestre foreldreskapet. Må møre både helse- og støtte behov til tenåringsmødre tidlig i svangerskapet.
Hertfelt Wahn, E. Von Post, I. & Nissen, E.(2007)/Sverige/ <i>A description of swedish midwives reflections on their experience of caring for teenage girls during pregnancy and childbirth</i>	Svenske jordmødre refleksjoner om deres erfaring med å ha omsorg for tenåringsjenter under svangerskap og fødsel	Hermeneutisk metode Fokusgruppe intervju/24 jordmødre i alder 32-61 år fordelt på 3 fokusgrupper	Det viktigste aspektet ved å gi oppfølging til tenåringsmødre er å ta henne på alvor, noe som tillater jordmoren å bli en viktig person for tenåringsmoren og å være til hjelp for henne. Jordmødrene må finne en balanse mellom de ulike behovene til hver enkelt tenåringsmor.
Johansen, L. (2007)/Island/ Ja takk begge deler...! Livsprosjekt og holdninger til å få barn: studie av en gruppe unge kvinner i Reykjavik	Kvinnerens erfaringer om å få barn og kulturelle aspekter som har med barnets symbolske og praktiske betydninger i forhold til kvinnens identitets og livsprosjekt	Feltundersøkelse i perioden 1999 til 2000. Fokusgruppen er unge kvinner og unge mødre	På Island er unge mødre ikke en stigmatisert status. De unge mødre opplever en ambivalens. Noen opplever stigmatisering, men det handler mer om måten de utøver morsrollen i mellom ulike livsstiler og livsverdener, by og land, og det moderne og tradisjonelle morsprosjekt
Kleven, L, & Haugen, O (2004)/ Norge <i>Norske tenåringsmødre- få, men fattige</i>	Levevilkår blant tenåringmødre i Norge	Kvantitativ analyse, mødre 1986-2001. 411 (5985) tenåringsmødre SSB inntekts- og formueus.	Færre tenåringsmødre i Norge, med vanskelig økonomiske vilkår. Tenåringsmødre har dårligere økonomi enn andre mødre. Lavere utdanning, flere alenemødre og svakere yrkestilknytning er årsaker til dette.
Lappegård (2000)/ Norge/ Sex, men ikke barn	Utvikling av fruktbarhet blant tenåringsjenter i Norge	Kvantitativ/Kvinner i Norge 01.01.1999	Færre tenåringer får barn. Jenter som blir gravide i tenårene velger abort.
Macvarish, Jan (2010)/ UK/ <i>The effect of " risk-thinking" on the contemporary construction of teenage motherhood</i>	Hvordan tenåringsgraviditeter som sosialt problem både kan forsterkes og redefineres	Sosialkonstruksjonisme/Teoretisk analyse av risikodiskurs	Risikodiskursanalyse gir innsyn i en revidert form for moralisering som legitimeres ved hjelp av vitenskap. Tenåringsmødre posisjoneres diskursivt: utsatt for sosial og psykologisk risiko. Risiko for mødres velbefinnende, for barnet og i tillegg et samfunnsproblem, fordi tenåringsmødre forsørges ved hjelp av storsamfunnet.
McDermott, E. & Graham, H (2005a)/UK/ <i>Resilient young mothering: social inequalities, late modernity and the "problem" of teenage motherhood</i>	Avdekke unge britiske arbeiderklassemødres resiliens i omsorgen for deres barn	Sosialkonstruksjonisme. SR av kvalitativ forskning, - andregrads tolkninger / studier om tenåringsmødre i 1990 til 2003/ 10 studier inkludert/	Unge mødre blir "diskursivt" plassert utenfor grensene for "normalt" moderskap. Fattigdom og stigmatisering er to begrensende faktorer for unge kvinner, og resiliens mors handlinger oppstår under disse omstendighetene – ny tolkning som ikke er funnet i noen enkel studie.
McDermott, E & Graham, H.. (2005b)/UK/ <i>Qualitative research and the evidence base of policy: insights from studies of teenage mothers in the UK</i>	Undersøke hvilket bidrag en systematisk gjennomgang av kvalitativ forskning om tema tenåringmødre kan gi.	Systematisk review av kvalitative studier om tenåringsmødres opplevelser, fra UK mellom 1990 og 2003. Syntese av 10 studier gjorde nye fortolkninger mulige	Kvalitativ forskning kan ved hjelp av systematisk gjennomgang bidra med ny kunnskap og som grunnlag for videre strategier. Viser hvordan tenåringmoderskap som i kvantitative forskning fremstår som en vei til sosial eksklusjon ved hjelp av en kvantitativ metode fremstår som en sosialt inkluderende handling,
Middleton, S. (2011)/UK/ <i>"Iwouldn't change having the children – not at all." Young womens's narratives of maternal timing: what the UK's teenage Preganacy Strategy hasn't heard.</i>	Hvilken betydning har graviditeten hatt for unge kvinner som har opplevd det ?	Narrativ metode/ 23 deltagere, 16 og 23 år, gravide mellom 14 og 18 års alderen innen virketiden for tenåringsstrategi.	Historier om familie var fremtredende, i den grad at foreldreskapet ble marginalisert. En stor andel hadde erfaring med overgrep. Tidlig forplantning kan tolkes som ønske om å reparere eksisterende relasjoner og danne ny tilknytning.
Otterblad Olausson, P., (2000)/Sverige/ <i>Teenage childbearing. Pregnancy outcomes and long-term consequences for the mothers</i>	Hvilken effekt lav alder hos den gravide har på negative svangerskapsutfall, risiko for tenåringsfødsler, og langsiktige effekter av tenåringgraviditet på den	Tre populasjonsbaserte kohort studier fra det svenske fødselsregisteret,	Fødsel i tenårene innebærer en høyere risiko for negative svangerskapsutfall som for tidlig fødsel, prenatal og postnatal mortalitet blandt tenåringer i aldere 18-19 år pga. mindre gunstige sosioøkonomiske forhold. Data fra

	sosiale situasjonen senere i livet og risiko for prematur død		påfølgende svangerskap viser imidlertid at ung alder er en risikofaktor for negative svangerskapsutfall, uavhengig av sosioøkonomiske forhold.
Otterblad Olausson, P., Haglund, B., Ringback, G., Cnattingius, S. (2001)/Sverige/ <i>Teenage childbearing and long-term socioeconomic consequences: a case study in sweden</i>	Er langsiktige sosioøkonomiske problemer som mange tenåringsmødre opplever et uttrykk for vanskeligheter som allerede eksisterer eller en konsekvens av tenåringsmoderskapet i seg selv?	Kvantitativ analyse/ kvinner født i Sverige fra 1941 til 1970 som var under 30 år v. Første fødsel. Longitudinell studie av vel 140 000 tenåringsmødre	Fødsel i tenårene utgjør en risiko for sosioøkonomisk ulempe senere i livet, selv for tenåringer som kommer fra velstående bakgrunn og for de som gjennomførte utdanning utover grunnskolen.
Raatikainen, K., Heiskanen, N., Verkasalo, P., & Heinonen, S. (2005)/Finland/ <i>Good outcome of teenage pregnancies in high-quality maternity care</i>	Vurderer effekten av ung aldre (under 18) på obstetriske risikofaktorer og svangerskapsutfall ved gratis, høy kvalitets svangerskapsomsorg som er benyttet av nesten hele befolkningen	Kvantitativ : Data om 26967 enkeltfødsler mellom 1989-2001, av disse var bare 185 mødre under 18 år. Spørreskjemaus. ved 20. graviditetsuke og ved endt svangerskap .	Tenåringsmødre røyker oftere, var arbeidsledige og hadde anemi eller chorioamnionitt oftere. Imidlertid var de sjeldnere overvektige og hadde diabetes.*Økt risiko for negative svangerskapsutfall kan forhindres ved kvalifisert svangerskapsomsorg som dekker hele befolkningen.
Reneflot, A. (2009)/Norge/ <i>Childhood Family Structure and reproductive behaviour in early adulthood in Norway</i>	Sammenheng mellom familieforstyrrelse i barndommen og økt sannsynlighet for tidlig forplantning?	Kvantitativ analyse/ barn født fra 1974-1979 data fra folkereg., folketellinger og utdanningsreg./ (265,793)	Familieforstyrrelse i barndommen er forbundet med tidlig foreldreskap og å få sitt første barn utenom ekteskap. Familieforstyrrelse forårsaket av både skilsmisse og dødsfall av foreldre gir en slik sm.heng. For begge kjønn er det bare en svak sm.heng mellom barndommens familiestruktur og reproduktiv adferd i ungdomstid, ses i forhold til utdanningsnivå.
Seamark, C. & Lings, P. (2004)/UK/ <i>Positive experiences of teenage motherhood: a qualitative study</i>	Tenåringsmødres erfaringer i morsrollen og deres forventninger til fremtiden	Fenomenologisk fortolkende analyse av Semistrukturert intervju/ 9 kvinner	Ungt moderskap kan være givende og gi drivkraft videre i livet og i forhold til utdanning.
Singh,S.,& Darroch, J.(2000). <i>Adolescent pregnancy and childbearing: levels and trends in developed countries.</i>	Gjennom å undersøke fødsels og abortregister i flere land avdekkes mønster knyttet til dette	Fødsels og abort register og befolkningsdatat fra ulike kilder ble samlet for å se på om utviklingstrender i 46 landene fra 1970-1995.	Tendensen til færre tenåringsfødsler og graviditeter de siste 25 årene gjelder i hele den vestlige verden. Økt betydning av utdanning og økt motivasjon blant ungdom til å oppnå høyere utdanningskvalifikasjon og økt vektlegging av andre mål enn moderskap er årsak til dette.
Torstensen Strand (2008)/Norge/ <i>Tenåringsmødres moderskapsutforming – masteoppgave i sosiologi</i>	Hvordan utformer tenåringene sitt moderskap gjennom nære relasjoner, i møte med velferdsstatens ordninger og i møtet med kulturelle normer uttrykt i moderskapsdiskurser?	Kvalitativt intervju/ 7 informanter rekruttert med ”snøballmetoden” (....)	Tenåringssvangerskap og tenåringsmoderskap ligger utenfor den offentlige diskursen. Tenåringsmødrene definerer seg ut av ”tenåringsmoderskapsdiskursen” og inn i ”den gode mor” diskursen
Wilson, H. & Huntington, A. (2005)/ NZ/ <i>Deviant (m)others: the construction of teenage motherhood in contemporary discourse</i>	Hvordan endring i normative oppfatninger av moderskapet har bidratt til at tenåringsmødre blir stigmatisert og marginalisert, og hvordan dette formidles gjennom en vitenskapelig diskurs.	Kritisk litteraturgjennomgang fra USA, UK, NZ/ Sosialkonstruksjonisme	Tenåringsmødre blir ikke stigmatisert fordi det er dårlige utsikter for tenåringsmødre og barn, men fordi disse kvinnene bryter middelklassens normer for livsbegivenhetens sekvens, som er i overensstemmelse med myndighetenes målsetning om økonomisk vekst gjennom høyere utdanning og økt kvinnelig arbeidsdeltakelse.

Til leder for jordmortjenesten

Ålesund 24.01.12

Forespørsel om å utføre forskningsprosjekt

Bakgrunn:

Å bli mor for første gang er en viktig begivenhet i livet. Livshendelser som innebærer at man går fra en periode til en annen, slik som fødsel, pubertet, giftermål og moderskap, blir gjerne omtalt som overgangsfaser i livet. Jordmødre er en profesjonsgruppe som møter tenåringsgravide både i svangerskaps-, fødsels- og barseltiden. Jordmors forståelse av behovet for oppfølging som den tenåringsgravide har vil derfor ha stor betydning.

Forskningsprosjektet er min masteroppgave i helsefag ved Høgskolen i Volda. Mastergradstudiet i helse og sosialfag har tittelen mestring og myndiggjøring. Min veileder for oppgaven er Professor Dr polit Rune Kvalsund.

Problemstillingen for masterprosjektet er :

Hvilken forståelse legger jordmødre til grunn i møtet med en tenåring som skal bli mor for første gang?

Jeg vil ha fokus på hvordan jordmor følger opp tenåringsgravide gjennom overgangsperioden til morsrollen. Studien er kvalitativ og hensikten er å få frem beskrivelser av jordmors perspektiv i møte med denne gruppen mødre. Jeg vil derfor intervju utvalgte jordmødre. Jeg trenger 10 jordmødre til prosjektet. Informasjonen jeg får vil bli anonymisert. Det vil derfor ikke komme frem i hvilken kommune studien er utført, og informasjonen vil heller ikke kunne føres tilbake til den som er intervjuet. Prosjektet planlegges slutført i mai 2012.

Mine kriterier for å velge ut jordmødre som informanter:

- * Jordmor med norsk autorisasjon som arbeider i svangerskapsomsorgen
- * Informanten må gi sitt samtykke til å la seg intervju

Jeg forventer å få frem beskrivelser om jordmors erfaringer med å følge opp tenåringer som skal bli mødre. Skiller denne gruppen seg fra kvinner som blir mødre senere i livet, og i så fall hvordan? Hvilken erfaring har jordmødre med unge mødre? Beskrivelsene som kommer frem vil kunne bidra til økt forståelse av tenåringsmødre.

Jeg ønsker å intervju jordmødre ansatt i svangerskapsomsorgen. For å rekruttere informanter ønsker jeg å informere om prosjektet til jordmødrene i svangerskapsomsorgen som vil motta et skriftlig informasjonsskriv, og på grunnlag av dette samtykke til å la seg intervju eller ei. Det vil i den forbindelse fremgå at leder for jordmortjenesten er informert om at prosjektet gjennomføres. Prosjektet er godkjent av Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste.

Med vennlig hilsen,
Hilde Lillestøl
Masterstudent og Jordmor

Samtykkeskjema

Jeg har lest informasjonsskrivet og samtykker til å delta i studien om jordmors forståelse av tenåringsgravide. Jeg har hatt anledning til å stille spørsmål om prosjektet. Med dette samtykker jeg til å delta.

Navn.....

Adresse.....

Telefon.....

Sted..... dato.....

.....
Underskrift

I forkant av intervjuet:

- Gjennomgå opplysninger i informasjonsbrevet om formålet med intervjuet, kort presentasjon av intervjuer, og en presisering om at deltakelse er frivillig.
- Prosedyren for opptak av intervjuet, at det skal transkriberes og at datamaterialet oppbevares forsvarlig, personopplysninger vil bli aidentifisert og vil ikke kunne tilbakeføres i publikasjonen.
- Minne om at jordmor av hensyn til taushetsplikten ikke kan gi identifiserende opplysninger om enkeltklienter
 - Informanten blir bedt om å fylle ut skjema med demografiske data

I. Jordmors erfaring med tenåringer som er gravide

1. Hvordan vil du beskrive din erfaring med å følge opp tenåringsgravide?
2. Hvordan vil du beskrive at du arbeider i møte med unge gravide?
 - a. Er det forhold du er særlig oppmerksom på?

II . Svangerskapsomsorgen

A. Jordmors arbeid i svangerskapsomsorgen

1. Hvordan blir dine arbeidsoppgaver i svangerskapsomsorgen bestemt?
 - a. Hvordan blir arbeidsoppgavene gjort kjent for deg?
 - b. Finnes det noen skriftlige dokument som angir dine arbeidsoppgaver?
 - c. Hva er dine arbeidsoppgaver ?
2. Hvem er det som har forventninger til deg som jordmor i svangerskapsomsorgen?
3. Hva betyr disse forventningene for måten du arbeider på ?
4. *Kan du beskrive hvilke forventninger **gravide generelt** har til deg som jordmor i svangerskapsomsorgen?*
5. *Kan du beskrive hvilke forventninger **unge gravide** har til deg som jordmor i svangerskapsomsorgen?*
 - a. *Er det likheter/forskjeller?*
6. Hvordan er forholdet mellom det de unge gravide selv er opptatt av og dine faglige perspektiv som jordmor? (samsvar, konflikt, utfyllende)
7. Hvordan påvirker det samarbeidet dersom det er motsetninger mellom den gravide og jordmors/dine forventninger?

B. Relasjonen til en ung gravid

1. Hvordan etableres kontakt mellom jordmor og unge gravide?
2. Hvordan vil du beskrive din oppfølging av en tenåringsgravid gjennom svangerskapet?
 - a. Hva legger du vekt på ved første møtet?
 - b. Kan du beskrive bakgrunnen for denne vektleggingen?
 - c. Hvordan legger du opp den videre kontakten mellom deg og unge gravide?
 - d. Er det likhet eller forskjell sammenlignet med eldre gravide?
3. Kan du beskrive hva du vektlegger i en konsultasjonstime med unge gravide?
 - a. Hvordan starter du ?
 - b. Kan du beskrive hva som vanligvis er innholdet i konsultasjonen?
 - c. Hvordan avrunder du?
2. Hvilken betydning får du som jordmor for unge gravide?
 - a. Er det likhet eller forskjell sammenlignet med eldre gravide?
3. Hvordan vil du beskrive dine erfaringer med å samarbeide med andre faggrupper om å følge opp tenåringsgravide?
 - a. Er det sammenfall eller motsetninger i deres perspektiv ?
4. Er det noen forhold du vektlegger ved avslutning av kontakten med unge gravide?
 - a. Hva formidler du til helsesøster når hun skal følge opp etter fødsel?
 - b. Hvordan vil du beskrive dette sammenlignet med hvordan du gjør det for eldre mødre?

III. Tenåringsgraviditet som sosialt fenomen

A. Å bli gravid som tenåring

1. Hvordan erfarer at tenåringene opplever å ha blitt gravide?
(Naturlig /Ønske om å forklare/forsvare/Om å velge å fortsette)
2. Kan du beskrive om forhold rundt den tenåringsgravide påvirker hvordan hun opplever sin situasjon?
(relasjon til barnefar, nettverk, økonomi, samfunnsforhold)

B. Å bli mor som tenåring (overgangen til morsrollen)

1. Kan du beskrive hva du forbinder med å blir mor for første gang?
 - a. Hvilke egenskaper forbinder du ved å bli mor?
 - b. Kan du beskrive hva som er viktig for en god overgang til å bli mor?

2. Hva vil du beskrive at de gravide tenåringer selv er opptatt av med å bli mødre?
 - a. Innebærer det noen endringer
 - b. Hvilke egenskaper forbinder de med å bli mødre?
3. Kan du beskrive hvordan du som jordmor arbeider med å forberede tenåringsgravide som skal bli mødre?
 - a. Er det forhold som er spesielt viktige for tenåringer som skal bli mødre?
4. Hvordan vil du beskrive at samfunnsforhold påvirker å bli mor som tenåring?
5. Har endringer i samfunnet hatt betydning for hvordan det er å bli mor som tenåring?
 - a. Hvordan vil du i så fall beskrive dette?

IV. Kunnskapsgrunnlag

1. Hvordan vil du beskrive at man blir kvalifisert til å arbeide som jordmor i svangerskapsomsorgen?
 - a. Hva trenger du å *kunne* for å jobbe som jordmor i svangerskapsomsorgen?
 - b. Kan du beskrive hvilke ulike former for kunnskap du tar i bruk i ditt arbeid? (utdanning/praksis/erfaring/rollemodeller/personlig erfaring/skjønn)
2. Hvilken betydning har jordmorutdanningen for ditt arbeid?
 - b. Kan du beskrive om det er andre forhold er avgjørende for hvordan arbeider ?
3. Har du erfart at betydningen av ulike former for kunnskap har endret seg fra da du var nyutdannet? (utdanning/praksis/erfaring/rollemodeller/personlig erfaring/skjønn)
 - a. Hvordan vil du i så fall beskrive bakgrunnen for dette ?
 - b. Hvordan har dette endret din praksis?
4. Har du opplevd behov for å søke ny/annen kunnskap i ditt arbeid med unge mødre?
 - a. I så fall - Kan du beskrive hva dette har handlet om?
 - b. Hvordan fikk du vite det du trengte? (offentlige dokument/andre)
5. Hvilken betydning har tradisjoner i jordmorfaget for ditt arbeid ?
 - a. Finnes det noen handlingsmønster som har vært varige slik ta det har blitt tradisjon?
6. Hvilke endringer har skjedd i tradisjoner/ tradisjonsmønster for jordmødre?
7. Hvordan vil du beskrive betydningen av disse endringene for ditt arbeid?

Avslutning:

- Nå har jeg ikke flere spørsmål. Har du flere moment du vil ta opp?
- En kort gjennomgang og oppsummering av de viktigste delene av intervjuet
- Minne om at alle data blir slettet når prosjektet er avsluttet

Takke for intervjuet

Demografiske data

Opplysninger om informant nr.

Fødselsår:

Utdanning:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Årstall for autorisasjon som jordmor

Yrkeserfaring som jordmor:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Stillingsprosent

Forespørsel om å delta i undersøkelsen: Jordmors forståelse i møte med en tenåringsgravid

Vedlegg 6

I forbindelse med et mastergradsstudium i helsefag ved Høgskulen i Volda, skal undertegnede foreta en undersøkelse av hvordan jordmor følger opp tenåringsgravide gjennom overgangsperioden til å bli mor. Å bli mor som tenåring er i dag mindre vanlig både i Norge, og i øvrige land i Norden. Og det kan nettopp av den grunn være av interesse å undersøke forhold knyttet til denne gruppen gravide. Det finnes lite kvalitativ forskning om dette temaet i Norge. Hensikten med undersøkelsen er at den kunnskap som kommer frem, kan bidra til økt forståelse for jordmødre som arbeider med tenåringsmødre, noe som vil kunne styrke profesjonsutøveres kompetanse.

Jeg spør om å få intervju deg om dine erfaringer med tenåringsgravide som skal bli mor for første gang. Det er dine erfaringer som jordmor som er av interesse. Intervjuet vil ha en varighet på rundt 1 til 1,5 time. Jeg ber om å få ta intervjuet opp på lydbånd, noe som vil bidra til å sikre en mest mulig korrekt gjengivelse av det du sier. Etter intervjuet vil jeg skrive ordrett av det som ble sagt, og dette datamaterialet danner grunnlaget for det videre arbeidet. Hensyn til anonymitet vil bli ivaretatt, og opplysninger fra intervjuet vil ikke kunne tilbakeføres til deg. Jeg er som forsker underlagt taushetsplikt. Opptak og manuskript vil oppbevares forsvarlig, og ikke være tilgjengelig for andre enn meg og min veileder. Opptakene vil bli slettet og datamaterialet anonymisert når oppgaven er bedømt. Prosjektet planlegges avsluttet våren 2012.

Jeg er utdannet jordmor og har nylig tiltrådt en stilling som veileder i Stiftelsen Amatheia, en norsk offentlig finansiert landsdekkende helsetjeneste som arbeider med kvinner og par som blir uplanlagt gravide. Amatheia er basert på humanistisk- eksistensialistiske verdier, og tilbyr oppfølging uansett valg om å fortsette eller å avbryte svangerskapet. Mitt møte med tenåringsgravide og deres beretninger har skapt refleksjoner om jordmors arbeid i svangerskapsomsorgen, noe som har motivert meg til å søke mer kunnskap om dette.

Dersom du ønsker å delta i undersøkelsen, er det fint om du signerer den vedlagte samtykkeerklæringen og returnerer den i den frankerte konvolutten så snart som mulig. Det er ønskelig å gjennomføre intervjuet innen midten av mars måned, og skulle du ønske å delta vil jeg ta kontakt med deg innen kort tid for å avtale tidspunkt for intervju. Det er frivillig å delta i undersøkelsen, og du kan trekke deg når som helst før, under og etter intervjuet, uten å måtte begrunne dette.

Professor Rune Kvalsund ved Høgskulen i Volda er min veileder og er faglig ansvarlig for prosjektet. Dersom du har spørsmål om undersøkelsen kan undertegnede kontaktes på telefon eller mail.

Vennlig hilsen fra

Hilde Lillestøl
Åsesletta 23 a
6017 Ålesund

tlf: 48068328

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Rune Kvalsund
Avdeling for samfunnsfag og historie
Høgskulen i Volda
Postboks 500
6101 VOLDA

Vår dato: 18.01.2012

Vår ref: 29089 / 3 / HIT

Deres dato:

Deres ref:

KVITTERING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 16.12.2011. Meldingen gjelder prosjektet:

29089	<i>Jordmors rolle i møte med en tenåringsgravid</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Høgskulen i Volda, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Rune Kvalsund</i>
Student	<i>Hilde Lillestøl</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

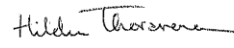
Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 15.06.2012, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Ate Aarheim

Hildur Thorarensen

Kontaktperson: Hildur Thorarensen tlf: 55 58 26 54
Vedlegg: Prosjektvurdering
Kopi: Hilde Lillestøl, Åscesletta 23a, 6017 ÅLESUND

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@ulo.no

TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrre.svarva@svt.ntnu.no

TROMSØ: NSD, HSL, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. martin-arne.andersen@uit.no

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 29089

Prosjektets formål er å se på jordmødres rolle i møte med tenåringsgravide.

Utvalget består av ca. 8-10 jordmødre som jobber i svangerskapsomsorgen. Vi forstår det slik at rekruttering vil skje ved at leder for jordmortjenesten/tiltaksleder formidler skriftlig informasjon om prosjektet. De som ønsker å delta samtykker skriftlig.

Personvernombudet finner informasjonsskrivet tilfredsstillende, forutsatt at følgende endringer foretas:

- femte setning i andre avsnitt endres til: "Hensyn til anonymitet vil bli ivaretatt, og opplysninger fra intervjuet vil ikke kunne tilbakeføres til deg i publikasjonen."
- nest siste setning i andre avsnitt endres til: "opptakene vil bli slettet og datamaterialet anonymisert når oppgaven er bedømt."
- de to første setningene i fjerde avsnitt bør omformuleres, slik at jordmødre som er interessert i å delta selv kontakter prosjektleder, i stedet for at prosjektleder oppretter kontakt basert på opplysninger utlevert fra jordmorleder.

Vi ber om å få tilsendt revidert skriv før dette distribueres til utvalget.

Data innhentes ved personlig intervju, der det gjøres lydopptak som transkriberes til pc. Datamaterialet knyttes til direkte og indirekte personopplysninger via kode som viser til en koblingsnøkkel.

Vi minner om at jordmor, av hensyn til taushetsplikten, ikke kan gi identifiserende opplysninger om enkeltklienter, så lenge det ikke er innhentet samtykke fra disse. Vi anbefaler at prosjektleder minner jordmor om dette i forbindelse med intervjuet.

Intervjuguide var ikke vedlagt meldeskjema, og vi ber om å få denne ettersendt sammen med revidert informasjonsskriv.

Det bør avklares med Høgskulen i Volda om personidentifiserende opplysninger kan lagres på privat pc. Prosjektleder oppgir at navneliste oppbevares atskilt og nedlåst.

Datamaterialet anonymiseres når prosjektet er avsluttet, senest innen 15.06.2012. For at datamaterialet skal være anonymt må navn (på samtykkeerklæringer og koblingsnøkkel) slettes. I tillegg må indirekte personidentifiserende opplysninger slettes eller grovkategoriseres/omskrives, slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Lydopptak slettes.

Intervjumatrise*

Informant

vedlegg 8

Kategori

	Nr.1	Nr. 2	Nr.3	Nr.4	Nr.5	Nr.6	Nr.7	Nr.8	Nr.9	Nr.10
<i>Jordmors rolle</i>	37xxxxx 150xxxxxxxx 158xxxx 164xxx 204xxxx 210xxxxxx	13xxxx 21xxx 85xxxxxx 93xxxx 108xxx 209xxxx 214xxxxxxxx 257xxxxx 344X 349xxx	30xxxx 43xxxxxx 51xxxx 69xxxxxxxx 76xxx 458x 539X 791xxxxx	58x 66xx 70xx 107xx 414xxx 425xxxx 501xx 521xxx 538xxx	33xxx 38xxx 44xxxxxxxx 81xxxx 234xxxx 253xxxx 280xxx 496xxxx 502xx 527xxxxx 541xxxxx	9xxxx 32xxxx 38xxxxx 47X 59xxxxxx 114xxxxxx 120xxxxxxxx 156xxx 221xxxxxxxx 231xxxxxxxx 421xxxx	43xxxx 48X 74X 75xxxxxx 82xxx 126xxxxx 136xxx 162xxx 380xxx 457X 481xxx 487xx 527xxx 781xx	29xx 54xxx 81 x 109xxxxx 113xxxx 370xxxx 454xx 457xxx 473xxxxxx 658xxxxxxxx 777xxx 785X 792xxx	154xxx 158xxxx 199xxxxxx 269xx 347xx 370xxxx 531xx 553xx	30xxxx 86xx 202xxxxxxxx 246xxxxxxxx 339xxxxx 432xxxxxx 475xxxxx 512xxxxx
Jordmors arbeid i svangersk apsomsorg en	10xx 14xx 18xxx 99xxxx 141xxx 158xxxx 449xxx	105xxx 121xxxxxx 128xx 139xx 173xxxxx 179xxxxxxxx 318xxxxxx xxx 345xxxxx 602xxxx	13xxx 23xxx 197xxxxxx 228xx 257xxxxxx 311xxxxx 318xxxxxx xxx 345xxxxx 602xxxx	37 xxx 58x 188xxxxxx x 226xxxxxx	113X 122xxxxxx 137xxxxx 144xxxx 167xxxxx 437xxxxx 448xx 474xxxxx 486xxxxx 606xxxxx	108xxxxxx 124xxxx 144xxxxxx 513X	6xxx 20xxxxxx 66xxxxxx 87X 443xxxxxx 452xxx 495xxxx 810xxx	6xxxxxxxx 21xxxxxxxx 106xxx 134xxx 137xxx 140xxxx 435xxx 440xxxx 469xxx 509xxx 514xxxxxx 529xxxxxx	127xxxx 142xxxx 352xxxxx 385xxxx 390xxxx 519xxxx 525xxxx 573xx	58xxxxxxxx 304xxxxxxxx 313xxxxxx 351xxxxx 357xxxxxxxx 475xxxxx 485xx
Jordmorfa get og egen praksis	104xxxxx 110xxxxxx 118xxxxx 126xxxxxx	129x 156xxxxxxxx 164xxxxx	208xxxx 229xxxxxx x 364xxxxx	199xxxxxx 212xxxx 280xxxxxx	105xx 110x 676xxxxxxxx 687xxxxxxxx 698xxx 731xxxxxxxx x	140xxx 175xxxxxx 182xxxxxx	761xxx 764xxxxxx 826xxxxxx 833xxx	782XX 809xxxxxxxx 815X 838xxxxxxxx x	519xxxx 525xxxxx 530xxxx 589xxxx 594xxx	526xxxx 531xxxxxxxx 539xxxxxx
<i>Tilpasning til unge gravide (Å ta den andres perspektiv)</i>	49x 50xxxxxx 76xxxx 81xxx 176x 192xx 242xxxxxxxx 279Xxx 311xxxxxx	225X 233Xx 241xxxxxx 335X 441X	64xx 423X 430X 439xxxxxx 446xxx 691xxxx	79xxxxx 102 141xxxxx 165xxxx 170xxxxx 177xxxxx 262xxxxxx 319xx 326xx 344x 349xxxxxx 460xx 469xx 667xxx 679xxx 683X	59xxxxxx 67xxxxxxxx 88xxxxxx 342xxxxx 369X 207xxxxxxxx 272xxxxx 385xxxxxxxx 426xxx 399xxxxxx 442xxxxx 484xxxxxxxx x 564xxxx 621X 633xxx 644xxxx	72xxxxxx 244xx 342xxxxx 369X 385xxxxxxxx 441xxxxxxxx 484xxxxxxxx x 564xxxx 621X 633xxx 644xxxx	103xx 109xxxxx 115xxxx 121xxx 144xxxxx 413xxxxxx 549xxxxx 595xx 749xxxxx	163xxxxx 169xxx 194xxxxx 198xxxx 245xxxxxx 301xxxxxxxx 314xx 371xxx 404xxxxx 414x 861X 872xxxxxx 879xxxx	19xxx 44xxxx 48xxxxxx 73X 97xxxx 163xxxxxxxx 172xxx 218xxx 261xx 264xxxx 304xxxx 313xx 321xx 330xx 340xxxxx 412xxxx	8xxxx 20xxxxxxxx 84x 152xxx 174xxxxxxxx 318xx 427xxxx
Å være tenåring	68xxxx 85xx 88xxxx 96xx 169 xxx 174xx 178xxxx 183xxxx 188xx 394xx	30xxxxx 60xxx 99xxxxx 191xxxx	133 X 158xxxxxx 396xxxxxx xx 405IX 638X 657xxxx	86xxxx 138x 611xxxxxx x	284xxxxxxxx 656xxxx 661xxxxxxxx 669xxxx	97xxx 401xxxxxx 651xxxxxx 681xx	203xx 689xxx 693xxxxxxxx 715xx 738xxxx	203xxxxx 221xxxxxx 254xxxxxxxx	84xxxx 88xxxxxxxx 183xxxx 225xxxx 457xxx 461xxxx 468xxx	91xx 94xx 101xx 463xx 466xxx
Å bli gravid som tenåring	245xxxx 249xxxxx 254xxx 292xxx 296xxxxxx 406xxxxxx 423xxx 429xxxxx	251xxxx 285X 299xxxxxx 302xxxxx 308 X 460XX	388xxxxxx xxx 455xxxx 468xxxxxx xxx 479xxxxxx 488xxxx 502xxxxxx x	118xxx 124xxxxx 132xxxxx 147xxxxx 357xxxxxx 364xxx 368xxxx 387xxxxxx 437xxx	295xxxxx 302xxxxxx 308xxxxxx 350xxx 358xxxxxxxx 575xxxxx 704X 716xxxx 745xxxxx	82xxx 275X 286X 298xxxxxx 309xxx 460xxxxx 642xxx 667xxxxx 676xx	252xxxxx 270xxxx 275X 288xxxx 718xxxxx 730xxxxxx	287x 289xxx 293xxxxx 327xx 709X 719xxxx 725xxx 730xxxx	230xxx 235xxxx 243xxx 246xxx 254xxxx 276xxx 485xxxx	74xxxxx 221xxxxxx 234xxx 259xxxxxxxx 267xxxx 273xxxxxxxx 282xxxxx 291xxxxxx

			511xxxxx 528xxxx 771X	658xxxxx		683xxxxx				
Morsrolle n /moderska pet	376xxx 380xxxxxx 398xxxxx	50xxxx 55xxx 72xxx 82xxxx 252 xxxxx	153xxxxxx xxx 280X 532xxxx 577X 726xxxxxx 739X 757X	444xxx 569xxxxxx 583xxxx 589xxxxxx 596xxxx 605xxxx 619xxxx 631xxxx	588xxxxxx 612 x 617xxxxxx 625xxxxxx 633xxxxxx 651xxxx 673xx	95xxx 466X 590xx 602xxx 638xxxxxxxx	201xxx 205xxxxxx 217xxxx 224xxxxxxxx 357xxxxxxxx 633xxxxxxxxx 682xxxxxx	44xxxxx 268xxxx 277xxxxxx 330X 347X 639X 489xxxxxx 653xxxxxx 667xxxxxx 679xxxx 686xxxx 691xxxxxxxx	103xxxxxxxx 112xxx 206X 423xxxx	12xx 38xxxxxx 107xxxxxx 129xxxx 192xxxxxx 409xxxxxx
Barnet i magen	194xxxx 271xxxx 313xxxx 449xxxx 454xxxx	43xxxx 67xxxx 410xxxx 470XX	141xxxxxx 143xxxxxx 149xxx 252xx	91xxxx	601xxxx 614xxx 640xxxxxx 645xxx	472xxxxxx	556xxxxxx 564xxx 890X		441xxxxxxxx 445xxx	34xxx 115xxxx 121xxx 124xxx 143xxxxxxxx 419xxxx
Kartleggin g/ Koordiner ing	175xx 232xx 236xxxx 322xxx 326xx	257xxxx 261xxxx 266xxxx 321xxxxxx 412xxxxxx	106xxxx 112 xxxx 229 X 451xxxx	105 xxx 116xx 162xx 311xxxx 329xxxx 332xxx	322xxxxxx 331xxxx 340xxx 390xxxxxx 410xxxxxxxx 422xxxx	248xxx 250xxxxxxxx 262xxxx 269xxxx 313X 349X 412xxxxxx 502xxxx 593xxxxxx	166xxxxxx 176xxxx 194xxxx 389xxxxxxxx	179X 362xxxx 379xxxxxxxx 647xxx 734xxxx 745xxxx	24xxxx 29xxxxxx 37xxxx 64xxxx 273xxxx 281xxxxxx	

* Tekstavsnett merket med linjenummer i transkripsjon. x= antall linjer per sitat, X = 10 linjer